

Het oorlogsdagboek van Louis Lindemans

Inleiding

Over de oorlogsjaren 1914-1918 hield Louis Lindemans (Marktstraat), een afzonderlijk dagboek bij. (1) (2)

Louis Lindemans was toen bestuurder van het pensionaat Lindemans in de huidige Schoolstraat .

In augustus-september 1914 werd het gebouwencomplex gebruikt als lazaret en toevluchtsoord voor vluchtelingen, en ook voor het stallen van vee. Begin oktober vestigden de Duitsers er voor 2-tal weken een veldlazaret. In de volgende weken diende het pensionaat regelmatig onderdak te geven aan Duitse manschappen en hun uitrusting. Er werd geplunderd en gestolen

In januari 1915 opende men opnieuw het externaat van het pensionaat (zie afbeelding van folder pag. 27) (3), maar op 31 juli 1915 werden de gebouwen praktisch volledig door de Duitsers bezet. Naar het einde van de oorlog toe, op 22 oktober 1918, vestigde de cartografische dienst van het Duits leger (in aftocht) er zich nog.

Na de wapenstilstand werden er diverse officieren en ook legereenheden (die deelnamen aan de bevrijdingsfeesten in Brussel), ingekwartierd.

Louis Lindemans was voorzitter van de Kerkfabriek, gemeenteraadslid, sinds november 1914 voorzitter Steun- en Voedingscomité te Opwijk en lid van het kantonale Comité te Asse, lid van het Bureau van Weldadigheid, lid Provincieraad van Brabant, voorzitter van het Sint-Vincentiusgenootschap Opwijk, voorzitter van de maatschappij van onderlinge bijstand Sint-Paulusgilde, ondervoorzitter van de Katholieke Volksbond van Opwijk, enz. Hij was in talrijke sociale en culturele verenigingen actief. Louis Lindemans was dus bijzonder goed geplaatst om het reilen en zeilen van ons volk én van zijn bezetter op de voet te kunnen volgen. Daarenboven was hij huisvader van een groot gezin met twee zonen in vrijwillige Frontdienst. Met zijn scherp opmerkings- en beoordelingsvermogen liet Louis Lindemans ons een unieke kroniek na met een gedetailleerd overzicht van de oorlogsomstandigheden in ons dorp en de omstreken, vanaf vrijdag 31 juli 1914 tot zaterdag 31 december 1918.

Wij zijn bijzondere dank verschuldigd aan de heer Leo Lindemans (Laken), kleinzoon van Louis Lindemans, die ons dit hoogst interessan-

Louis Lindemans.

Detail van een schilderijportret van de hand van Paul DOM, hem door zijn oud-leerlingen en vrienden aangeboden, naar aanleiding van het 200-jarig jubileum van de familie Lindemans als kostschoolhouder in 1913.

te document in bruikleen bezorgde en ons tevens de toelating gaf hieruit te publiceren.

Strikt persoonlijke gegevens over de familie Lindemans of over andere personen en passages die kwetsend kunnen overkomen werden niet overgenomen.

Louis Lindemans beschrijft ook uitgebreid de verschrikkelijke oorlogsgebeurtenissen in Grembergen (waar zijn schoonfamilie de Waepenaert de Kerrebrouck woonde en waar zijn schoonbroer ook burgemeester was), de lotgevallen van zijn familie daar, evenals het verblijf van de jongste kinderen Lindemans in Grembergen en vervolgens hun vlucht naar Holland.

Wij beperken ons hier tot de gebeurtenissen die, naar onze mening, het belangrijkste zijn voor Opwijk en Mazenzele en onmiddellijke omgeving.

Het handgeschreven dagboek is nu een Fraai ingebonden boekwerk van 209 beschreven (niet genummerde) bladzijden van ca. 165 x 210 mm met driedubbele schutbladen en een

omslag van gemarmerd stijf karton en een boekrug in leder met gouddruk.

Het is samengesteld uit twee soorten schriften: van pag. 1 (vrijdag 31 juli 1914) tot en met woensdag 13 november 1918 heeft lijntjespapier met een linker margelij, van donderdag 14 november 1918 tot het einde (maandag 30 december 1918) plus nog onbeschreven bladzijden zijn in ruitjespapier.

Voor ongeveer de helft van de periode van het dagboek werden elke de rechter pagina's (oneven bladzijden) gebruikt voor normale dagboekinvullingen. De linker pagina's (even bladzijden) bleven dan onbeschreven of werden gebruikt voor diverse (latere) aanvullingen en toelichtingen.

Het geheel van de tekst is met inkt geschreven, behalve sommige (eerder beperkte) aanvullingen en tussenvoegingen (zowel op sommige blanco linker pagina's als in de tekst van de daginformatie zelf) zijn in potlood.

Waar het duidelijk is dat het latere aanvullingen betreffen plaatsen wij deze teksten in Italiale en tussen gewone haakjes.

Er zijn voldoende aanduidingen om aan te nemen dat Louis Lindemans de meeste (of wellicht alle) teksten van het dagboek niet noodzakelijk de dag zelf schreef. Sommige met de datum overeenkomende feiten en gebeurtenissen kon hij gewoon op dat ogenblik nog niet kennen en dus niet noteren. Wellicht hield hij een soort losse fiches bij om dan op geregelde tijdstippen alles te ordenen in georganiseerd neer te schrijven.

In enkele gevallen voegt Louis Lindemans aan bepaalde Fragmenten zelf toe: "Later vernomen".

In een aantal gevallen zien wij dat er bij sommige dagen geen tekst is, maar dat er toch een aantal blanco pagina's voor werden gereserveerd. Zo zijn er tussen Kersdag, 25 december 1917 en vrijdag 4 januari 1915 $4\frac{3}{4}$ pagina's leeg gelaten. Wellicht dacht hij hier zij toespraak voor de jaarvergadering van het Sint-Vincentius Genootschap neer te pennen.

In het dagboek zijn ook een aantal passages doorgeschrapt en al of niet vervangen door een andere tekst. In die gevallen heeft de auteur dus blijkbaar naderhand zijn oorspronkelijke visie of zijn mededeling verbeterd.

In veel gevallen schreef Louis Lindemans met enkele afkortingen: "D" staat dikwijls voor Duitsers of Duitsland, "O" voor Opwijk, "Dr" voor Droeshout, "M" voor Merchtem, "VI" of "vl" voor vlaanderen,... De context van het geheel maakt alles wel duidelijk.

Het dagboek is gesteld in het Nederlands. De enkele passages in het Frans zijn over 't algemeen bijzonderheden over troepen-

menstellingen- en -bewegingen. Deze teksten werden hem wellicht (later) bezorgd door troepenoversten. Wij zorgden voor een vrije vertaling van deze passages in de voetnoten. Ook van de Latijnse en Italiaanse Fragmenten en uitdrukkingen werden vertaald in voetnoten (teksten tussen haakjes).

De weergegeven illustraties maken geen deel uit van het oorspronkelijke dagboek.

Het accurate oorlogsdagboek van Louis Lindemans behandelt zowat alle aspecten van de oorlog en bezetting in Opwijk en onmiddellijke omgeving en van de Opwijkenaren onder de bezetting: de algemene historische situatie, de essentie van de militaire operaties in onze streken, de vernielingen, de vier jaar durende bezetting, de houding van bezettingstroepen, de opeisingen van mensen en goederen, de vluchtelingen, de bevoorrading van de bevolking, de armoede en de hulporganisaties, Opwijkenaren in Frontdienst, de soldaten- en bur-

Voorgevel van het Pensionaat Lindemans in de huidige Schoolstraat, ca. 1900.

gerslachtoffers, de bevrijding, het dagdagelijkse leven in deze memorabele tijden,... En op de achtergrond van de oorlogsgebeuren kan men het familiaal leven van het gein Lindemans van dichtbij volgen.

Dit dagboek kan dan ook als één van de opmerkelijkste en volledigste bronnen beschouwd worden voor de geschiedenis van de "andere oorlog" in Opwijk.

(4)

- (1) Het huis Lindemans in de toenmalige "Statiestraat", nu Marktstraat, werd in 1877-'78 gebouwd, op de plaats van de oude afspanning *De Valck* (voorheen eigendom van de familie Raes). Tussen 1878 en 1886 (huwelijksjaar van Louis), deed het gebouw dienst als bijgebouw van het pensionaat in de Marktstraat (o.m. voor logies voor de leerlingen). De elf kinderen van het gezin Lindemans-de Waepenaert de Kerrebrouck werden hier geboren (1887-1905).

Wij kennen het gebouw nu nog als de woning van dr. Paul Lindemans (†)-Florentina Winderickx (Marktstraat nr. 41).

Bij het uitbreken van de oorlog waren in gezin Louis Lindemans- Constance de Waepenaert de Kerrebrouck (afkomstig van Grimbergen)

11 ongehuwde kinderen:

- Marie Josepha Coleta, ° 19-03-1887.
- Jan Jozef Reimond Maria, Dr. phil., ° 02-07-1888, † Brussel 14-09-1963, x Boom 24-08-1920 Maria Van Nuffel.

Op 8 februari 1908, bij de loting op het gemeentehuis te Asse, trekt Jan nr. 67, zodat hij op 7 mei 1908 voor de Militieraad te Asse moet verschijnen om goedgekeurd te worden voor legerdienst. Dit gebeurt en hij wordt ingelijfd bij het 10e Linierregiment. Er wordt een plaatsvervanger gezocht en gevonden, zodat hij op 3 december definitief verlof uit het leger krijgt. Jan was tijdens de oorlogsjaren wel lid van een bewakingspatrouille - zie pag. 301.

Tijdens de oorlogsjaren was hij ondermeer leraar in het familiepensionaat. Hij verving Louis Lindemans, die Frontsoldaat was, als organist in de Sint-Pauluskerk.

Jan speelde een erg gunstige rol bemiddelingsrol om het drama van 26-27 september 1914 te beperken - zie onder meer het hoofdstuk *De eerste oorlogsweken - Onze dorpen in de vuurlinie*.

- Paul Jozef, ° 10-06-1890, landbouwingenieur. Op 4 augustus 1914 meldt hij zich aan te Brussel als oorlogsvrijwilliger, en hij wordt aanvankelijk ingedeeld bij de militaire gezondheidsdienst. Maar de legeroverheid verzoekt de in het leger ingelijfde landbouwingenieurs dienst te willen doen op boerderijen waarvan de uitbater aan het Front is. Zo komt Paul Lindemans te Port-Villez bij Vernon (dép. Eure) terecht, waar hij de leiding over drie grote landbouwbedrijven krijgt.

Hij hield een merkwaardig oorlogsschetsboek bij, met onder meer een oudejaarsavond (1914-1915) aan het Front. Hij maakt fijne pentekeningen van de hoeven van Port-Villez, en, voor het eerst, impressionistische pastelschilderijen.

Het woonhuis van de familie Louis Lindemans-Jvr. Constance De Waepenaert de Kerrebrouck in de huidige Marktstraat (1877).

In de gemeenteschool van Port-Villez richtten hij met andere kunstenaars een leergang kunstschilderen in voor de soldaten. Deze soldaten werden vanuit het Front teruggestuurd naar Frankrijk omdat ze ziek of gewond waren. Het is maart 1919 wanneer Paul Lindemans afzwaait uit het leger en definitief terugkeert naar Opwijk.

- Joseph Juliaan Louis Maria, Dr. med, ° 24-08-1891, studeerde tijdens de oorlogsjaren te Leuven.
- Leo(n) Joos Jozef Maria Lindemans, priester van de congregatie van Scheut, ° 13-04-1893, vertrok vanuit Nederland op 29 juni 1916 naar Engeland om op 10 juli als oorlogsvrijwilliger het Belgisch leger te verwoegen als brancardier – zie het hoofdstuk *Het verhaal van Leon Lindemans*, pag. 276 e.v.
- Jeanne Theresia Elisabeth Maria, ° 19-11-1894
- Constant Pieter Maria Gabriel, priester, ° 31 juli 1896, studeerde tijdens te oorlogsjaren te Mechelen.
- Julienne Francisca Appolonia Maria, Missionaris, ° 05-04-1898. Volgde middelbaar onderwijs in het pensionaat-Borginon te Ledenberg-Pamel.

- Agnes Sidonie Charlotte Maria, Missionaris, ° 27-02-1900. Volgde middelbaar onderwijs in het pensionaat-Borginon te Ledenberg-Pamel.
- Constance Louise Anne Marie, ° 01-03-1902. Volgde middelbaar onderwijs in het pensionaat-Borginon te Ledenberg-Pamel.
- Gabrielle Joanna Hendrica Marie (Gaby), ° 24-05-1905.

Bij het gezin Lindemans-de Waepenaert de Kerrebrouck in de Marktstraat woonden ook nog twee ongehuwde zusters van Louis die hielpen bij het materiële bestuur, de persoonlijke zorgen van de leerlingen en andere werkzaamheden in het pensionaat. Zij helpen ook in het huishouden van het groot gezin van hun broer Louis:

- Maria Joanna (Marie) Lindemans, ° Opwijk 26-02-1843, † ibid. 21-07-1918
- Juliana Catharina (Julie) Lindemans, ° Opwijk 19-06-1851, † ibid. 27-04-1916.

In de gebouwen van het pensionaat in de Schoolstraat (toen nog Dorpsstraat) woonden nog een andere ongehuwde zuster van Louis, nl. Appolonia Ludovica (Pauline) Lindemans, ° Opwijk 29-06-1849, † ibid. 21-06-1936.

Louis Lindemans met zijn gezin on de tuin van het pensionaat in 1908.

Boven, 3^e van links en uiterst rechts: de zonen Leo en Paul Lindemans, oorlogsvrijwilligers. Boven, 4^e van links: zoon Jan Lindemans, die ook een voor de Opwijkse bevolking een belangrijke gunstige onderhandelings- en bemiddelingsrol zal spelen met de Duitsers.

Voor meer specifieke informatie over de familie Lindemans, en over het pensioonaat, kunnen wij onder meer verwijzen naar:

- *Geschiedenis van de familie Lindemans 1370-1980*, door Leo Lindemans, Brussel, 1979.
 - *De minnezangers van Opwijk*, door Leo Lindemans, Brussel, 1995.
- (2) Het (jongens)pensioonaat of kostschool Lindemans in de toenmalige Dorpsstraat, nu Schoolstraat.
- De traditie van deze onderwijsinrichting te Opwijk gaat, in onafgebroken lijn, tot omstreeks 1722 terug.
- Vanaf 1865 werd Arnold Joseph Lindemans in het bestuur van de school geholpen door zijn broer Jan Baptist († 1881) en vanaf 1872 door zijn andere, Aloysius Antonius („Louis“). Na het overlijden van Arnold Joseph nam Louis het bestuur alleen over van 1895 tot 1920, wanneer het gesticht definitief gesloten werd.
- Op 2 december 1918 konden de klassen heropend worden. 27 maart 1920 betekende het definitief einde van het pensioonaat. Het telde nog 100 leerlingen. De eeuwenoude familiale onderwijsformule was nu hopeloos voorbijgestreefd.
- (3) Er is ook een tweetalige foldertje (F-N) met de tekst:

Opwijck, den 1 September 1915.

Tenzij de omstandigheden inmiddels veranderden, zijn wij zinnens ons internaat einde September opnieuw te openen.

Tijdelijk wordt de pensioenprijs vastgesteld op 180 Frank per schooltrimester, op voorhand betaalbaar.

Deze prijs wordt op 160 Frank gebracht voor de leerlingen uit de omliggende dorpen die 's Zaterdags middags naar huis gaan tot 's Maandags morgens.

De andere schikkingen van het prospectus blijven in voege.

De externe leerlingen betalen 10 Frank in de maand of 30 Frank in den trimester.

Degenen die in de onmiddellijke nabijheid van het Gesticht wonen, blijven in de studie 's avonds. Zij gebruiken de maaltijden thuis.

De anderen verlaten de school om 3½ uren op de gewone dagen en om 11½ uren op de verlofdagen ('s Woensdags en 's Zaterdags). Zij brengen hun middagmaal mede, of nemen het in het Gesticht mits 20 Frank in de maand op te leggen.

De internes komen binnen op Maandag, 27 September, de externes op Dinsdag, 28 September. Gelief ons zoohaast mogelijk uwe beslissing desaangaande te doen kennen.

Wij durven verhoppen dat Gij ons met Uw vertrouwen zult blijven vereeren, en bieden U intusschen de verzekering aan onzer hartelijke dienstwilligheid.

L. Lindemans en Zonen.

- (4) De relevante gegevens uit dit oorlogsdagboek werd reeds gepubliceerd in het HOM-tijdschrift in opeenvolgende afleveringen, in de jaargangen 1989 en 1999, maar zonder de periode 25-27 september 1914, en later op de internetsite van Heemkring Opwijk-Mazenzele geplaatst. De publicatie gebeurde toen op basis van een niet al te duidelijke fotokopie. Bepaalde regels (aanvullingen) in potlood waren niet leesbaar en konden dus niet opgenomen worden. Deze publicatie, op basis van het origineel document, bevat ook deze informatie.

Pensioonaat Lindemans, deel van de woning, tuin en hoeve.

Dagboek Aug. 1914 – 1919

Vrijdag 31 Juli.

's Avonds, prijsuitdeeling in tegenwoordigheid van de geestelijke en wereldlijke overheden in het Pensioonaat. Bij het sluiten mijner aanspraak trek ik de aandacht der leerlingen op den angstwekkenden toestand: Wij mogen ons aan alles verwachten. Hebt moed en bidt!

Zaterdag 1 Aug.

In den vroegen morgen (4 uren) luidt de noodklok: Algemeene mobilisatie (van 9 klassen).

Onze leerlingen vertrekken met de eerste treinen, opgepropt van soldaten die de Vlaamsche Leeuw zingen. 's Namiddags, per velo, naar Lede en Grembergen. Te Dendermonde krielt het van soldaten, aangeslagen peerden, automobiles en vrachtwagens.

Zondag 2 Aug.

Evangelie van dezen Zondag: Jezus weent over Jerusalem, en voorspelt de onheilen die de ongelukkige stad bedreigen: Is dit geene profetie voor menige europeesche stad! .. 's Avonds: Duitsch ultimatum aan België.

Maandag 3 Aug.

Angstvolle dag!

Dijnsdag 4 Aug. (Nog 3 klassen binnengeroepen)

Wij vernemen dat Duitschland laffelijk den oorlog verklaart aan België.- Brief naar den Minister van Oorlog om het Gesticht ter beschikking van het Rood Kruis te stellen. Paul teekent te Brussel zijn engagement als vrijwilliger.

Woensdag 5 Aug.

's Morgens, met den eersten trein vertrekt Paul naar Sint-Bernards, waar hij moet ingelijfd worden. Ik vergezel hem naar de statie. God zegene en beware U, mijn zoon. Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis; in manibus portabunt te!. (1) Dezen nacht 4/5 Aug. Sneuvelt te Bonnelles (Luik) onze oud leerling Gust. Wijnen, van Antwerpen.

(Rondgang voor het Rood Kruis (beddegerief, linnen, enz.)

Donderdag 6 Aug.

Reis naar Antwerpen, voor regeling van zekere zaken. In den namiddag, nabij de statie, ontmoet ik gansch onverwacht Paul die met eenen gezel (Van Ravensteyn, van Schelle) zich naar de kazerne van de Turnhoutsche Poort begeeft om daar zijnen uniform aan te trekken. Ik ga mee, help hem aankleeden, en sla hem ridder voor de verdediging van het Vaderland.

Bij mijne terugreis, zie ik gansche straten, te Hoboken, die neergebrand worden, op de bevel van de krijgsoverheid.

(Alle avonden, beevaart naar S. Pauluskapel door eene ingetogen, van dag tot dag, aangroeiende menigte mannen en vrouwen.)

Zaterdag 8 Aug.

Onze jongens, met de onderwijzers en den studentenbond, inrichting van RoodKruis in het Pensioonaat – De kinderen (C.J.A.G. naar Gr.).

Maandag 10 Aug.

Mijn neef Karel Rubbens aangenomen als vrijwilliger (na eene eerste poging den 8 Aug.).

Woensdag 12 Aug.

Officieuze zitting van den Provincieraad – Gewetsten in de N.statie.

Donderdag 13 Aug.

Naar Antwerpen. Ik ontmoet eene laatste maal Paul te Beveren in gezelschap van Dr. Verdayn en Van Ravensteen. 's Avonds, eene buitenwijk van Willebroek in brand.

(Joseph Leroy wordt door Jan en Joseph naar Brussel gebracht (aventures)

Vrijdag 14 Aug. Tot Zondag 16 Aug.

Dagen van koortsachtige onzekerheid. Vrees, onrust op alle gezichten. Tegensprekend nieuws in dagbladen. Ontzenuwing die 't onweer voorafgaat.

(Zondag 16 Aug. Grote boetprocessie te Opwijk.)

Maandag 17 Aug.

Eerste vluchtelingen uit Haacht en Omtr. In Opwijk.

(Jan en Joseph vinden Paul te Beveren niet).

Dijnsdag 18 Aug.

Bloedige gevechten te Houthem S. Marg., Grimde etc. Een Opwijkenaar (Erpels, Broevink) sneuvelt in den namiddag te Oplinter. Een andere (Robberechts, Weyenberg) te Oplinter.

Woensdag, 19 Aug.

Te Mechelen, den ganschen nacht, 19/20, droevige terugtocht van verslagen B. troepen – Onze Paul bij Félix V.d.Stappen.

Le 20 Aout, le commandant de la 1re Armée (Von Kluck) comptait encore rencontrer l'armée anglaise aux côtés de l'armée belge. Regroupement de la 1re armée paraissait répondre à cette éventualité.

IVe C.A. Bruxelles

II C.A. Vilvorde et est de Malines, face au Front sud d'Anvers

En avant de ces 2 corps, la division de cavalerie de Wolverthem.

III C.A.R. (réserve) à l'ouest et à l'est d'Aerschot, face au Front sud-est

Dagboek Aug. 1914 - 1919.

Vrijdag 31 Juli.

's Avonds, prijsuitverdeling in tegenwoordigheid van de geestelijken en wereldlijke overheden in het Pensionaat.
 Bij het scheidt mijne aanspraak teek ik de aandacht der leerlingen op den angstwekkenden toestand: Wy mogen ons aan allen verwachten. Hilt moed en hilt!

Zaterdag 1 Aug.

In den vroege morgen ^(4 uur) klinkt de noodklok: Algemeene mobilisatie (van 9 telanen)

Onze leerlingen vertrekken met de eerste troepen, opgevoerd van soldaten die de Vlaamsche liederen zingen.

's Middags, per velo, naar Lede en Grembergen. De Dendermonde kriecht hier van soldaten, aangeslagen perden, automobilen e vrachtwagens.

Zondag 2. Aug.

Evangelie van dezen Zondag: Jesus waant over Jerusalam, en voorspelt de onheilen die de ongelukkige stad bedreigen: Is dit yeene profetie voor sommige

IV C.A.R., au nord-ouest et à l'est de Tirlemont.

III C.A. au sud de Bruxelles.

Les IIIe, IVe et II corps étaient donc prêts à engager la bataille sur Wolverthem, Termonde et en la direction d'Alost-Ninove, etc. (A. Von Kluck, La marche sur Paris p. 45)

(*Commencement de la Bat. De la Sambre (21-22 Aug.)* (2))

De D. trekken naar 't Zuiden langs drie richtingen: Hal-Bergen, Assche-Edinghen, Wolverthem-Opwijck-Aalst-Oudenaerde.

Belgische garde civieken van Laeken, Sint Joost t/N. en Schaarbeek komen in Lebbeke aan, uitgeput van vermoeienis, verhongerd, verdorst, ja bijzonderlijk verdorst ...

(*Louis Van Hillghem 8e Lin. Sneuvelt te Coqu-lée*)

L'ordre d'armée (Louvain 21-8, 9 ½ h. soir) informait les corps suivant du rapports d'aviateurs, Termonde semblait évacué par les Belges; la direction Gand-Ostende et la région Audenarde-Ath-Tournai paraissaient libres, etc. Qu. Gén. De l'armée all. Jusqu'à midi à Louvain, ensuite à Hal en passant par Bruxelles, etc.

De bonne heure, le IIIe C.A. devra envoyer un détachement de toutes armes ver Campenhout, à 10 Km. Au sud de Malines, pour protéger les colonnes de munitions et les trains du IIe C.A. qui rejoindront le 22. A partir de midi, le IIIe C.A.R. prendra position sur les deux rives du canal de Louvain à Malines, pour protéger le flanc de l'armée dans la direction d'Anvers. Q.G. à Tildonck.

Le III C.A.R. atteindra Bruxelles.

Exploration à grande distance: III C.A.R. de Vilvorde à Opwijck. II C.A. jusqu'à la ligne Alost-Grootenberghe-Lessines, etc. (Von Kluck, op. cit. p. 49,50). Voir aussi (même ouvrage) l'ordre d'armée pour le 23 Août, parti de Hal (C.G. le 22 à 9 ½ h. soir, qui porte en germe l'importante bataille de Mons. (3))

Donderdag 20 Aug. 1914 († Z.H. Pius X)

De Duitschers bezetten Brussel. 's Morgens komt er nog een trein uit Brussel. 't Is de laatste! Alle correspondencie houdt op. Eerste Duitschers in Wolverthem.

Garde civieken van Brussel en voorsteden legeren in de omstreken van Dendermonde (Elsene in Grembergen)

Vrijdag 21 Aug.

Van 's morgens vroeg, doortocht van Duitsche troepen (*vooral ruiters*) (artill. infant. en tros) langs Wolverthem, Merchtem, Droeshout, Baardeghem.

's Middags valt, onder onze oogen, een Duitsche aëroplane in Karteloobosch (Assche).

Gronan, een der vliegers, gedood en ter plaatse begraven. Zonneklips.

Zaterdag 22 Aug. (IJselijke moorderijen te Dinant en Tamines).

Verder doortocht van Duitsche troepen (caval.) over Droeshout. E.H. Van Gestel meegenomen als gijzelaar, doch spoedig losgelaten. (Ik ontmoet de eerste D. aan den Bareel). 's Middags eene patrouille Belgische chasseurs in het dorp.

Zondag 23 Aug.

's Morgens, aankomst van een groep Uhlanen in het dorp. Op het punt van krijgsgevangenen gemaakt te worden door Belg. cyclisten, worden zij in de Neerveldestraat te recht gewezen door eenen onvoorzichtigen boer (Van den Broeck) en nemen eene andere richting. Zij worden nochtans achtervolgd door chasseurs cyclistes in de Nieuwstraat en laten eenige wapens in de handen der Belgen. Eene vrouw gekwetst. Groote opschudding in het dorp. (Zie over V.D.Br. Metropole 24 Aug.). (*E.H. Walgrave & P. Van den Broeck*).

's Avonds keert eene Duitsche patrouille over het dorp terug, juist toen de S. Paulusprocessie op het kerkplein geknield is. Er wordt besloten de publieke processie te staken, en dagelijks den Rozenkrans in de kerk te bidden. (*De D. Uhlanen vernachten in Kruisveldborch*). Schermutselingen in Wolverthem. De pastoor en schepene Dr. Van den Bruel gansch den nacht als gijzelaars in het huis van dezen laats-te opgesloten.

Maandag 24 Aug.

Te 6 uren 's morgens wordt te Wolverthem, burgemeester 't Kint op zijn beurt in het huis Van den Bruel in hechtenis genomen. De Duitschers bezetten kasteel en park van M. 't Kint. Belgische chasseurs, op verkenning, vernemen van M. Goethals (en niet van 't Kint) dat het kasteel 't Kint door geene Duitschers bezet is (Die heer doet die verklaring te goeder trouw).

's Namiddags worden de Belg. chasseurs verast door de Duitschers die in het kasteel 't Kint en in de naburige huizen nestelen: Een honderdtal worden neergeschoten, en zijn daar begraven. (Slag van Impde). Eene Belg. batterie tusschen Rossem en Impde opgesteld, beschiet de kerk en de pastorij van Wolverthem, en treft zelfs – zegt men, Belgische soldaten. (Zie verder relaas hierover van den onderwijzer van Rossem). 's Avonds wordt het kasteel 't Kint door de Duitschers, voor hun vertrek, in brand gestoken. 't Kint geraakt los en vernacht te S. Brixius Rhode.

(*'s morgens D. patrouille in het dorp.*) Te Opwijck, en in gansch het payottenland, algemeene panique (la panique de la S. Barthélemy ofte de Vliegende Maandag). (Zie omstandige beschrijving in Arm. Dubois "Mijn dagboek")

blz. 14-15). Rond den middag stormen honderden menschen het dorp binnen: Men zegt dat de Duitschers overal het mannenvolk meenemen! ..

Alleman op vlucht naar Buggenhout bosch ... (en Klein Brabant). Onvergetelijk schouwspel.. Moedig gedrag van veldwachter Jan Hermus, die tegen stroom op, per velo naar Assche snelt om te zien wat er eigenlijk is ... In de verte dondert het kanon te Wolverthem. (*Belg. mil. cyclisten in het Dorp 's namiddags*) In Grembergen komen vluchtelingen toe niet alleen uit Assche en omstreken, maar ook uit Aalst, Oordeghem en omstreken. Te Dendermonde is men verplicht de bareelen van de brug te sluiten, en te Zele moet men bijzondere treinen inrichten om al dat volk terug te sturen.

Dijnsdag 25 Aug.

(*Joseph L. en Jan Wijnants naar S. Niklaas (cachet van Rood Kruis)*)

Aardige (ongegronden) geruchten in omloop nopens 't Kint. Deze wordt door de belgen aangehouden, met menotten gekluisterd, naar Kapellen op den Bosch gebracht, en daar, na uitleg, losgelaten.

Plundering van den wijnkelder van 't Kint door landslieden van S.J. Londerzeel.

Terugkeer van de opwijcksche vluchtelingen (enkelen zijn nog achter).

's Namiddags, in de Statiestraat te Opwijk, aankomst per automobiel, van Gen. De Coene (van de garde-civique) "tout chamarré d'or" (4), met baron de Dieudonné, pr.r., als stafofficier. Chasseurs éclairés (id) (*Reine Elisabeth*), met den trein toegekomen uit Dendermonde) doen eene verkenning langs den Broevinck: Veel bluf ...

Het Duitsche Front dat Antwerpen bedreigt strekt zich uit van Merchtem tot Aarschot (IIIe en IX corps). De belgen houden Wolverthem (1e en 5e divisies) Hofstade Elewijt (6^e divisie) en Boortmeerbeek (2^e divisie).

Woensdag 26 Aug. (Namen valt. Leuven verbrand!)

Rond 10 uren, chasseurs volont. (garde civique) per velo, op verkenning langsheen den ijzeren weg.

Gevechten tusschen Mechelen en Brussel. (Veldslagen van Weerde, Hofstade, Schiplaken)

Donderdag 27 Aug.

Den ganschen dag, doortocht van patrouilles (hulanen, op de Clei, belg. chasseurs te peerd en chass. éclairés (g. civique) in het Dorp. E.H. Walgrave, op valsche beschuldiging van een ellendeling, wordt naar Dendermonde geroepen. Weinig hoffelijk gedrag van den belg. off. (garde-civique?) te Dendermonde. E.H. Walgrave wordt den zelfden dag losgelaten.

Te Schiplaken sneuvelt Jan Francis Willems, van Droeshout (onze gewezen dienstknecht) (2^e reg. carabiniers): Rust met 70 anderen op het kerkhof van Schiplaken.

Vrijdag 28 Aug.

Cannonade in de richting Mechelen (Slag van Haacht).

Eene patrouille uit het escadron Marie-Henriette (g.civ.) in het Dorp. Zij zijn slecht gewapend. Een hunner (Arth. Lombreyne) heeft noch degen noch revolver... Zij hebben slechts een ellendig kaartje uit den kleinen treinboek en vragen naar den weg op het gemeentehuis. Zij doen demi-tour ... op de Merchtensche grens, als men ze waarschuwt dat 3 of 4 Duitschers in de naburige "helle" legeren: "Nous avons comme consigne de ne pas quitter la grand'route". (5)

(*Garde-civique schieten op D. te Merchtem (Wolverth. ...)*)

Aankomst in Dendermonde van Generaal Warrant: 4000 piotten logeeren in Grembergen.

Zaterdag 29 Aug.

's Morgens vroeg, worden te Merchtem, -waar daags te voren garde-civiques een Duitsche patrouille op den Wolverthemschen steenweg aangerand hadden,- al de mannen waarop ze de hand kunnen leggen, gevangen genomen. De heer Onderpastoor wordt van het altaar gehaald, en in misgewaad meegenomen. Een groep wordt op Vilvoorde, een andere op Meuse gericht. Bedreigingen. Ten slotte worden allen losgelaten. Gedurende de afwezigheid dier menschen, aanslag op thuisgebleven vrouwen.

Schermtuseling te Molhem tusschen belg. en Duitsche ruiters. Een Duitsch ontsnapt dank aan een sprong van zijn peerd (gezien door E.H. De Munter).

Zondag 30 Aug.

Bezoek van Jan Borginon en gezel (garde-civique in burger). Zij trekken langs Assche, door de Duitsche linie, naar Brussel.

Maandag 31 Aug.

Romain Vereertbrugghen en Ern. Abbeloos, die de gevechten in de omstreken van Grimbergen van nabij wilden volgen, worden door de D. als spioenen aangehouden. 2^e Vlucht van Meester Hofman met Stienen Thoen.

(*Een gansch leger D. trekt door Assche. Patrouille te O.*)

Dinsdag 1 Sept. (Sedandag)

Doortocht van Duitsche en Belgische patrouilles in het Dorp. Rond 4 uren, gevecht tusschen Duitschers (Kruis L. Heer Eeksen) en belg. Chasseurs te peerd (Statiestraat).

Gevecht op Koutermolen (Merchtem). Een belg, Alfred Savoie, Charleroi) doodgeschoten en langsheen de baan begraven.

(Wegen naar Lebbeke bewaakt door hulanen – D. cyclisten in voeling met Belgen in Lebbeke. Om 12 ½ uren rijden de hulanen weg – eenige minuten later, belg. chasseurs te peerd in het Dorp. Om 2 ½ u. rijden 6 huzaren koomende van Plaizanten hof rond het Dorp. 20 B. chasseurs in de Doodstr. schieten op 4 D. cyclisten, die 2 velos laten liggen.)

(Talrijke D. patrouilles van 's morgens reeds op ronde in Lebbeke, aangevallen door de Belgen: 3 dooden, 3 gekwetsten en 5 krijgsgevangen van duitsche kant. Bij de Belgen, geen verlies (1^e Sept).

Woensdag 2 Sept.

's Voormiddags, doortocht van eene patrouille van circa 50 duitschers.

's Namiddags: een belg. soldaat schiet op een Duitscher te Merchtem. "Man hat geschossen!" Huizen worden in brand gestoken (Brouwerij H. Van Assche, etc.). Zekere Thomas wordt doodgeschoten – Aanhouding van E.H. Goossens, pastoor, die zich op straat gewaagd had – Zijne koelbloedige houding voor de dreigende soldaten. Een duitscher komt eindelijk verklaren dat het een belg. militaire is die geschoten heeft – Woede van den duitsche officier, die den Pastoor naar de pastorij vergezelt en hem schaamteloos eene flesch champagne vraagt. Belg. cavaliërs vallen bijna in de handen van D., van Mollem komende.

's Avonds, rond 5 uren, trekken door het benauwde Dorp, 250 duitsche infanteristen, met een 12 tal kanonnen. Deze D. troepen kwamen van Molhem, en botsten bijna op B. cavaliërs te Droeshout.

Zij nemen positie in de heirbaan terwijl hunne pionieren in de statie, de semaphores doen in de lucht springen. De statiechef M. Ocula blijft koelbloedig op zijn post, en telegrafeert en telefoneert tot op het laatste oogenblik: "Ze zijn daar!" Telegraaf- en telefoonstelsels (10.000 Fr. schade) worden dadelijk door de D. stuk geslagen, en de geldkast open gebroken. Geen mensch op straat. Niemand weet wat die ontploffingen beduiden. Stukken ijzer vallen op de huizen van het dorp en in den hof van de pastorij.

's Avonds (8 uren) trekt de gansche bende, somber en sprakeloos, naar de richting Merchtem terug.

Te Lebbeke rond 4 uren 's namiddags komt een groep D. uhlanen, wielrijders enz. in botsing met eene belgische patrouille. Zes duitschers neergeschoten niet ver van Kruis ter Linden (baan van Opwijck). Uit wraak steken D. drie huizen in brand: Van Stichel, Gezusters Van Assche, J.B. Van Hiel.

(Een Belg. soldaat, J. Poels (Péruwelz) gesneuveld in de Minnestraat.)

Te Lebbeke (Breestraat) is heden gesneuveld en begraven zekere J. Poels 7e l. vrijwilliger, die zich te ver gewaagd had.

Donderdag 3 Sept.

's Namiddags, doen de D. den toren springen van Mazele (omstandig verhaal door Past. Mazele).

De torens van Baardeghem, Moorsel, Meldert, Molhem en Bollebeek vernield of beschadigd. De D. bedreigen die van Assche en Droeshout met hetzelfde lot.

Vrijdag 4 Sept. (Gedurige Aanbidding te Opwijck)

(Geene D. in het Dorp)

's Nachts op de Groote Kasseide en door Buggenhout bosch, groote aanvoer van D. troepen met artillerie. D. vernachten te Nijverseel ('t Luik, herberg De Man) en verzwijgen hun plan van wraak tegen Lebbeke (waar menige D. door Belg. soldaten neergeschoten werd) niet: "Opwijck braaf, Merchtem slecht, Lebbeke zeer slecht!"

De D. trekken over de grens Vl. Br. Te 4 ½ 's morgens: Deuren worden ingestampt, burgers meegenomen, enkele huizen verbrand. Zwakke tegenstand der B. voorposten (5 belgen van 11^e sneuvelen en zijn in Lebbeke begraven). Aan de Casernekens (groep werkmanshuizen op de Groote Kassei, dicht bij Lebbeke-Dorp), waar een B. soldaat op de D. geschoten had (?), worden, - voor 6 uren 's morgens, - 18 man uit hunne huizen gesleurd, en recht over, op het veld, met geweren en baïonetten vermoord, en daar begraven onder de oogen van weenende vrouwen en kinderen!

(Een belg. soldaat 10^e Linie, Verleynde van Brussel, gesneuveld in de Weverstraat (Lebbeke). 5 andere b. soldaten, zwaar gewond, bezwijken in het lazaret van Lebbeke (allen van 10^e Linie).

Lebbeke en de kerk van Lebbeke door de D. artillerie beschoten – Eenige huizen nabij de kerk verbrand – Een gekwetste mil. cycliste in het Dorp door de D. vermoord.

Een twintigtal huizen in Lebbeke en gehuchten afgebrand. De kerk en een zestigtal huizen erg beschadigd. 36 Lebbekenaren vermoord.

Opmarsch naar Dendermonde: ware brandtocht te beginnen van de maalterij Borms.

Een 50 tal burgers, tusschen de welke een jongen van 15 jaar die aan een telefoondraad geraakt had, worden moedwillig vermoord en in den grond gesteken. Afgrijpselijke marteldood van M. Mertens (schoonbroer van Fr. Van Mollem). Burgers worden tusschen de D. soldaten in het vuur gebracht (aan de Vondelbrug)- D. officieren en soldaten sneuvelen (begraven langsheen de kasseide).

Vreselijke dag te Lebbeke. Zie Arm. Dubois "Mijn dagboek", blz. 20-33.

Te Opwijck hooren wij den ganschen morgen eene hevige connonade in de richting St. Gillis-Baasrode, - bijzonder hevig onder de hoogmis, rond 10 uren 's morgens.

Talrijke vluchtelingen uit Lebbeke brengen akelige tijdingen. Die menschen beven van schrik. Velen vernachten in de schuur van 't pensionaat, sommigen op de dortoir (De Decker en zoon).

Dendermonde veroverd door de D.

Gen. Warnant (alias Van Overschelde F.M.) van de 1^e Div., vlucht langs ommewegskens over Grembergen naar 't Waas. De B. troepen trekken over de gr. brug van Dendermonde, doch lukken er niet in ze te doen in de lucht springen: 3 belgische kanons, op den linker Scheldeoever bedekken den terugkeer der Belgen. Van 's morgens vroeg was de bevolking van D. (inbegrepen burgem. Bruylandt) op vlucht.

De D. in Grembergen. Rond 12 uren, toen de laatste belg. cavaliërs op het kerkplein, aan de Vrijheidsboom, verdwenen, komen de eerste D. in het Dorp, stampen deuren en vensters in van de verlaten huizen. Doen huiszoekingen bij de Waepenaert: kranige houding van mijn schoonzuster Gabr.

Reeds te 2 uren trekken de D. naar Dendermonde terug, en nemen eenige inwoners mede naar Lebbeke ('s anderendaags losgelaten).

's Avonds zit Opwijck vol vluchtelingen uit Lebbeke, die ijselijke dingen verhalen: een twintigtal verblijven in 't pensionaat (o. andere M. De Decker en zoon);

's Namiddags te Op. Cleye waren nog D. troepen in optocht, doch daar Dend. gevallen was, trekken zij terug. Gansch den dag, kanonnade Noordwaarts. Hevige gevechten den ganschen dag op het Front Dend.-Capellen o/B. (*E.H. Pastoor van S. J. Londerzeel verplicht te vluchten.*)

Capellen platgeschoten. Te Willebroek en Liezele sneuvelen b. chasseurs 3^e en 6^e te voet (op het kerkh. Van W. later door jufv. Oriane begraven).

Te Dend. in den valavond, hevig geschut en geschreeuw "Man hat geschossen!" Wraak! ", in de Brusselstraat. De stad was verlaten: enkele burgers verdoken in de kelders. Adv. Jan Cooreman heeft door het keldergat met eigen oogen gezien dat de D. zelf al dat geschut en lawaai verwekten. In den namiddag was het gevang door D. opengezet: De muit was leeg.

Zaterdag 5 Sept.

(Geene D. in Opw. D.)

De D. gaan niet verder en doen de groote brug (over de Schelde) in de lucht vliegen. Rond den middag, doen de D. de groote brug in de lucht vliegen. Aan den oever van de Schelde spelen de D. de "Wacht am Rhein", en het vernielingswerk begint. De beiaard zingt zijn laatste

lied uit het brandende belfort. Dendermonde wordt methodisch in brand gestoken: Woeste pionniers beginnen hun ijselijk werk rond 9 uren in de Kerkstraat, rond de middag zitten ze in de Brusselstraat.

De duitsche bevelhebber von Sommerfelt op de gr. Markt met zijne officieren. Dan M. Dr. Van Winckel, die hem smeekt de ongelukkige stad te sparen, antwoordt von Sommerfelt: "Nein, nein, rasieren!"

Nieuwe euveldden in Lebbeke en SintGillis. Meer dan 550 burgers, meest uit Lebbeke, Sint Gillis en D. worden gevangen genomen en in de kerk van Lebb. opgesloten, om van daar 's anderendaags, over Assche en Br. Naar Duitschland gestuurd te worden. Onder hen E.E.H.H. Pastoor, Onderpastoor van Lebbeke en Directeur Cuypers, Adv. Jan Cooreman en zoon, Raym. Blanckaert, Heyndrickx sekretaris, Rijke Peer, etc. Walgelijk voorstel van een Lebbeeksch wijf aan eenen D. door J. Cooreman afgeluisterd. Menige Lebb. slons, om de D. te behagen, pleegt verraad.

Intusschen smeeken de zusters van S.V. gekniel aan de voeten van den D. kommandant, opdat Lebbeke het lot van Dend. niet zou ondergaan. Jufv. Segers (*nicht van ... burgemeester van Opw.*), vergezeld van 2 duitsche soldaten, brengt, eerbiedig en ingetogen, het H. Sacrament uit de kerk van Lebb. naar het Godshuis.

's Avonds wordt de wijnkelder van M. Dubois, burg. geplunderd. Lebbeeksche slonsen zuipen en dansen mee, terwijl het dorp in rouw en angst gedompeld ligt. (*Dit gebeurde 2 dagen later, den 8 7r.*)

Talrijke vluchtelingen uit Lebbeke, halfdood van schrik, in Opw. Rond den avond komt een vrouwken uit het begijnhof van D. bij ons aan. Het arme schaap wist niet waarheen: Op den wegwijzer aan den Plaisanten Hof had zij Opwijck gelezen, en zij herinnerde zich dat de zuster van den burg. Van Gr. daar getrouwd was, en daarheen ging ze. Ze bracht ons de akelige tijding van de verwoesting van D., en tezelfder tijd de blijde tijding van den keus van den nieuwen paus, die ze 's morgens in "Bien Public" vernomen had. Ik zend aanstonds een briefje naar de sacristie: "Annuntio vobis gaudium magnum. Habemus pontificem. R. Card. della Chiesa, qui sui nomen imposuit. Benedictus XIV." (6)

En dien zelfden avond nog, voor den Roze-krans, wordt van uit den predikstoel het blijde nieuws aangekondigd. De nieuwe Paus draagt de prophetische leuze: Religio devastato! ..(7) Dezen namiddag (tusschen 4 en 6 uren) trekken D. troepen langs Droeshout, waar ze aan de pastorij vertoeven, naar Merchtem (*uitleg bij pastoor Dr.*)

1^e en 6^e Div. Belg. leger naar den linkeroever der Schelde verplaatst.

Zondag 6 Sept.

Opw. Vol vluchtelingen. Overigs alles rustig. De D. pogen vruchteloos eene brug te leggen over de Schelde te Baasrode-Moerzeke.

Treinmateriël uit Dend. per ijzeren weg van Brussel.

Maandag 7 Sept.

Gevechten te Puurs, Sint-Amands, - id. te Quatrecht - Melle waar de belg. vrijwilligers eerst in 't vuur gaan. Gansch den dag, doortocht van D. troepen, langs Droeshout, uit Mechelen, naar Aalst en Gent. Een belg. gereformeerde kannonier, Van den Broeck, brengt nieuws van Paul, welken hij 's vrijdags te voren in Antw. ontmoet had. De Lebb. en Dend. krijgsgevangenen komen aan in Soltau.

Dijnsdag 8 Sept. (O.L.V. Geboorte)

Duitschen op het kerkplein na de 2de mis. Belg. patrouille chasseurs te peerd, met onzen oud-leerling, wachtmeester Celis aan 't hoofd, in het Dorp rond den middag. Duitschen, langs heen de gr. kasseide, met roofbuit uit Dend. en Lebbeke, trekken naar Assche. Te Lebbeke walgelijke braspertijen in den wijnkelder van burg. Dubois.

Woensdag 9 Sept.

's Morgens eene patrouille hulanen op 't Kerkhof. 1 ure: 5 duitschers trekken door het Dorp. Hunne ransels en 2 onder hen liggen op eene boerenkar, nevens welke een oud brabantsch boerken treurig voortslentert. Eene patrouille chasseurs te peerd komt onverwachts uit de Bochtbaan. De D. aangevallen en gevangen genomen in de Heirbaan (huis Van Doorslaer - Van Haverbeke). Laffe poging van een der gevangenen D. Het br. boerken ('t was Tistje Van den Eynde, een oud-leerl.) komt triomfantelijk in het Dorp terug, "na livrancie". Begin van den 2den grooten uitval van de B. uit Antwerpen (9-12 7^b): Aarschot en Dendermonde hernomen door de B.

Donderdag 10 Sept.

Gansch den dag, grof geschut richting Wolverthem (Slag van Wijgmaal en Kesselloo). 3 kleine D. patrouilles, op weg naar D. aan het huis van den burgemeester. D. ruiters op de groote kassei trekken naar D. en komen 's nachts terug. Wij vernemen dat onze kozijn Mertens-Van de Velde, van Koutermolen (Merchtem), door de B. ten onrechte verdacht, door hun gevangen is genomen en zijnen molen in brand gestoken.

Een nieuw leger van 10.000 man trekt op Dendermonde af, ten einde den overgang der Schelde af te dwingen, waar de Belgen opnieuw voet hebben gevat. Even als op 4 Sept. worden in Lebbeke de burgers nogmaals mee-

genomen om vooraan het leger te stappen. Nieuwe paniek! Alleman op vlucht!

Vrijdag 11 Sept.

Men vertelt dat de D. voorgoed op de Marne zijn achteruit geslagen. Geschut (Slag van Over de Vaart, Wackerzeel, Hambosch). De poging der D. voor Dendermonde mislukt. Terugtocht op Brussel.

Zaterdag 12 Sept.

D. patrouille op Nijverseel. De 2^e B. Divisie verslagen te Rotselaar en te Wespelaar.

Zondag 13^e Sept.

12 uren. D. ruiters trekken door het Dorp, in de richting van M. Hun zonderlinge (donkerblauwe) uniform verwekt de aandacht. Welweten vertellen dat het Russen zijn, te Baasrode ontscheept!!

Het B. leger trekt terug op Antwerpen. Men verneemt dat de D. door de bondgenooten tot op de Aisne teruggeslagen zijn. Adieu Paris! Het doel van den 2e uitval uit Antwerpen wordt nu klaar.

Maandag 14 Sept.

's Morgens hevige ontploffing: de brug van Denderleeuw door de B. opgeblazen. Veel volk in de Sint-Paulus mis.

In den namiddag verschijnen 6 belg. chasseurs te peerd in het Dorp, de laatste die wij zagen! Een hunner wordt bij ons de handen vol boterhammen en vleesch gevuld.

Eindelijk nieuws uit Grembergen (waar onze kinderen verblijven). Marie De Vos (gezegd Marie de Koeter) te Dendermonde met een bootje overgezet, is tot hier geraakt. Aanval van uit Buggenhout Bosch op Lebbeke en Baasrode. Gevecht te Potaarde. De Belgen hoewel min in getal geven de D. een duchtige schopping. Eenige dooden en eenige gekwetsen. Om zich te wreken, steken de D. drij pachthoven in brand, en vermoorden en kwetsen vreedzame landbouwers.

Dijnsdag 15 Sept.

D. legeren bestendig op Droeshout (Bareel), terwijl de B. Buggenhout Bosch bezetten. Burgers gedwongen loopgraven te delven op Droeshout vluchten naar Kravaalbosch. Burgemeester van Opw. en pastoor van Droeshout worden door eene patrouille cyclisten naar den Bareel gebracht bij den pruisischen hoofdman. Pastoor en burg. nan Masele worden insgelijks opgeëischt. Doch daar beide op vlucht waren, worden de 2 schepenen tot 's anderen in hechtenis genomen.

Aankomst te Grembergen van de 1e Divisie (met staf) die reeds te Haelen, te Sempst en te Hofstade heldhaftig gestreden had). Logeeren bij de Waepenaert: Gén. Scherre (Scheere?), Cap. ... Colpin, cap. Vertommen, luit. Delhaize. Vier auto mitailleuren (geschenk van Fr.): tus-

schen de chauffeurs, comte de Pumer, vrijwilliger.

Voor de derde maal waagt eene D. brigade, een aanval tegen de groote Scheldebrug te Dendermonde. Gekomen tot Sint-Gillis worden de D. door onze soldaten met mitailleure-vuur onthaald. De D. op vlucht laten 30 m. op het slagveld. Ze vliegen door Lebbeke in eene onbeschrijfelijke ordeloosheid. Een groot getal paarden keeren zonder ruitser weder (*Verifier si ce combat ne fut pas livré le 17*) (8)

Woensdag 16 Sept.

2 ½ Duitsche patr. Van 30 man in het Dorp. 4 u. Groote doortocht van D. troepen (met kanonnen) op de Gr. Kassei. Opeischen van wijn bij pastoor van Dr. 's Avonds (*rond 6 uren*) kanongebulder richting Dend. en Gr. Soldaat (*Jan*) De Munter, 24e Linie, onder het vuur van de D. infanterie, besproeit de brug van Dendermonde met petrole, en waagt zich tot voren de brug (Gedekoreerd). Eene belg. batterie, tusschen Gr. Dorp en het kerkhof beschadigd.

(10 uren 's nachts kanongebulder)

Donderdag 17 Sept.

Doortocht van D. troepen door Opw. en Dr. naar Dendermonde. Den ganschen namiddag, tot den laten avond, kanongebulder richting Dendermonde.

Pastoor van Dr. bedreigd (telefoondraad). (*Trein met gekwetsten door Opw.*)

Een D. prins in Lebbeke gekwetst, in het lazaret van Lebbeke verzorgd, en 's avonds, met buitengewone zorg, per auto, naar Brussel (Hôtel Métropole) vervoerd.

De molen Van Ingelgem te Mazele verbrand. Slag voor Dendermonde (6 ½ - 8 ½ 's avonds). Het stadhuis (tot hiertoe gespaard) door brand vernield.

De Meester, 24e Linie, gaat 's morgens, gansch alleen, aan den vijandelijken kant (rechter oever) der Schelde, om eenige b. soldaten daar gebleven, te redden.

De D. 's avonds teruggeslagen op Opwijk (5 ch.)

Talrijke D. van Denderm. terugkeerende vernachten (nacht 17-18) op de Provinciebaan, namelijk op de verlaten hoeve van Fr. De Smedt-Verbelen.

's Avonds en 's anderendaags, aankomst op wagens en karren van talrijke gekwetsten uit Dend. te Droeshout. De pastoor van Dr. stelt voor deze naar het Rood Kruis (Pens.) te Opwijk over te brengen. Doch de D. betrouwen het spel niet, en verkiezen eindelijk hunne gekwetsten naar het veldlazaret van Wemmel te vervoeren.

Vrijdag 18 Sept.

De achteruitgeslagen D. maken loopgrachten op Droeshout.

Nieuwe bedreigingen tegen den pastoor van Dr.

Het B. leger (gen. Scherre) doet verkenningen tot op Nijverseel: twee délégués uit Gr. vragen op Nijv. nieuws over onze familie, dat ze 's avonds overbrengen naar Gr.

Kapitein Vertommen en een andere, per motorcycle, komen tot op het Eeksken van de bifurcatie van den Ijzeren Weg, en bestatigen dat het pensioonaat, met het roodkruisvaan ten top, nog recht staat, en brengen dit nieuws ook te Gr. Overr.

Zaterdag 19 Sept.

Ongedige regen den ganschen dag.

E.H. Pastoor Dr., met de dood bedreigd, vlucht, in boer verkleed, langs 't hof ten Eeken naar Opstal, en verder naar Holland.

(*D. kampeeren in Nijverseel*)

Zondag 20 Sept.

Pastoor van Opw. (welke de D. nemen voor den past. van Dr. beticht draadlooze snelberichten te verzenden), aangehouden juist voor de Hoogmis en meegenomen naar Dr. Bareel, waar buiten aan eene herberg, de D. hauptman zetelt: " M. le Curé, vous êtes mon prisonnier". Blijft gevangen tot 2 uren. Een aéroplane verschijnt in de lucht. De D. kramen op, en de pastoor, langs een zijwegskens trekt terug naar Opw.

Ver geschut in het Zuiden (Reims).

Een belg. 4e lin. sneuvelt te Lebbeke (*Hect. De Volder, Meenen 4e L.*)

Oorlogscorrespondenten van "The Times" wagen zich per auto op de Dendermondsche baan, tot aan de grens Opwijk-Lebbeke. Door eene D. patrouille verrast, nemen zij spoedig de vlucht.

Maandag, 21 Sept.

De D. legeren bestendig te Droeshout.

Een karreken, voorgestooten door 4 D. rijdt voorbij. Daarop pastoor van Mazel, met zijne getuigen. Zij trekken naar den krijgsraad van Meysse (Ophasselt). De D. bandiet, die den 6^e Sept. op de pastorie wijn had opgelicht, wordt veroordeeld. Bravo, Mazel!

Dijnsdag, 22 Sept.

Op bevel van koning Albert photographieert men de puinen van Dendermonde.

Duitschers op Dr. Belgen in Bugg., Lebbeke etc.

Botsing tusschen D. en B. patrouille tusschen Opw. en Lebbeke.

Onze dappere kozijn L. Van Bever, krijgsgevangene, ontsnapt te Br. en trekt terug naar het Front (Antw.)

Woensdag 23 Sept.

Op bevel van de D. vlucht het mannenvolk van Wolverthem en omstreken.

De D. kampeeren tot nabij het klooster, en zwerven 's avonds in het Dorp.

Donderdag 24 Sept.

Sensationeel nieuws, -gansch valsch-, aangebracht door inspecteur Leflot, zoveel te gemakkelijker aanveerd daar we sedert weken zonder eenig nieuws zijn.

Julie Bouchez brengt ons, -in hare kous verborgen-, eenen brief van Paul, en verder nieuws uit Grembergen.

Cannonade richting Waelhem.

Alle avonden komt hier een vliegtuig uit Antwerpen keeren.

Vrijdag 25 Sept.

Cannonade richting Mechelen. B. patrouille breekt de rails op van de ijzeren baan.

De hierlegerende D. troepen komen van Nancy, waar ze achteruitgeslagen werden (Gén. Major von Trupp) – Bataillon führer oberlieutenant Meersman, oberlieutenant Klingel (?), etc. lo-geeren op de hoeve De Smedt, Hulst.

Op bevel van de D., mag niemand na 8 uren buiten zijn huis gaan.

Aankomst te Grembergen van de 4e Divisie (Gén. Michel). De 4e Div. bevat namelijk de 8e, 10e en 13e Linierreg. Gén. Michel logeert in een klein huizeken op 't Heet (Hamme). Logeeren te Gremb. (bij de W.) (na 27 sept.), Gén-major Scherre, Col. Couturieux (later aan den IJzer, gén. Benoemd, sedert †), Col. Nuton, Comm. Janssens (lanc.), Comm. Jonckheere (later krijgsgév. nan den IJzer), Cap. Neirickx, Com. 't Serstevens (art., later colonel, kozijn van de Lantsheere, en die bij ons te Opw. Logeerde in Nov. 1918), L'Col. Borquet (cité à l'orde du jour), Com. Michel, Le porte drapeau Bruyère, Kap. De Munick (art.), Lieut. Lebrun († 's nachts 1-2 oct.), etc.

Bezoeken de fam. De Waep.: Louis Geeurickx (die droevig nieuws brengt van Vertommen, Assche) en Henri Borginon.

37e brigade Landwehr bedreigt Dendermonde. De 4e Belg. Divisie (Michel) moet ze "de Front" aanranden op de oever van de Schelde; de 5^e Div. moet ze op haren rechtervleugel (tusschen Dend. en Mechelen) aanranden; de Div. Cavalerie moet ze, in de richting Aalst, op haren linkervleugel bestormen.

Wij zitten er te midden in. God beware ons!

Zaterdag 26 Sept.

Van 's morgens af buldert het kanon in de richting Dend.

(De Belgen bezetten Lebbeke. 3 Belgen sneuvelen te Lebbeke: Ernest Helskens van S. Amandsberg, ontgraven in de Snijdersstraat (Carab. cycliste), Du Monceau (Gent) ontgraven aan de statie, Huyghe (Veldartillerie) en Holvoet (Brugge), ontgraven in de Groenstraat (5^e Jagers). Vele Duitschen sneuvelen tusschen

"den Otter" en de statie van Sint-Gillis. (Slag van Sint Gillis – Lebbeke).

Gevechten te Auderghem.

Rond den middag trekken rond 80 D. door het Dorp naar 't Eeksken, waar de voorposten der B. (chasseurs) liggen. Aan het straatje achter het huis van Fr. De Keersmaeker (Eeksken), schieten B. chasseurs, in de beeten verdoken. Een D. getroffen. "Man hat geschossen!" huilen de D. Tien huizen worden zodra in brand gestoken: noch stallen, noch oogstmijten worden gespaard. 52 burgers, tusschen dewelke oude menschen, worden gevangen genomen. Vrouwen en kinderen worden op eenen hoek van de straat samengebracht, en moeten geknield blijven, de armen omhoog, de huizen branden, en de mannen meegesleurd worden naar het Dorp, en verder naar Mansteen: Hun lijdensweg ...

(Treurige doortocht van die 52 ongelukkigen, tusschen dewelke ouderlingen van 70 jaren en meer, die nauwelijks kunnen volgen, en met den paternoster in de bevende handen achteraan komen gesukkeld, - voortgestampt door brutale soldaten, beschimpt en beleedigd door steeds aanrukkende Duitschers, - en tusschen hen, Fr. De Keersmaeker, het aangezicht bebloed (baionetten), met een ransel op den rug!)

De gekwetste D., zekere Otto Richter, van Gortlitz, kreis Kulau, wordt door de D. op een kruiwagen naar het Pensioonaat (Rood Kruis) gebracht, rond 2 uren: hij was getroffen midden in het lijf: waarschijnlijk was de maag doorboord.

Ondertusschen wordt er gestreden op Eeksken, Lebbeke, Opstal, waar de B. chasseurs tot het offensief overgaan.

Een geblindeerde trein houdt stil aan de Doodstraat – Enquête bij den chef. Koelbloedigheid van zijne dame.

Duitsche gekwetsten worden naar het Pensioonaat gebracht. - De D. doctors Speyer en Panter, even als onze doctours, bevestigden dat de wonde van Otto Richter door een oorlogswapen (en niet door een jachtgeweer of revolver) werd veroorzaakt.

(400 B. (3^e ch.) trekken door Bugg. Bosch en bezetten de Brabantsche grens, langs 't Hof ten Houde, Neerveldstr. En Doodstraat. Eene B. batterie aan Bug. Bosch, tusschen Kalkestraat (Bugg.) en Ravenstraat, tegen het Bosch, schiet in de richting Nijverseel (en heeft verschillende huizen op het Eeksken vernield). Eene andere batterie aan de Wiesbeek (Hoeve César Temmerman) schiet in de richting Opwijck en Nijverseel, doch "roeit" te kort).

In den valavond is het D. leger op Opwijck terug geslagen. Belg. troepen bezetten de sta-

tie van Peiseghem, doorkruisen het Eeksken, en leggen loopgraven aan op Eeksken en Nijverseel tot aan de ijzeren weg naar Aalst. (*tot 7 uren 's morgens*).

Duitsche batteries zijn opgesteld rond Opwijck (Bocht, Heirbaan, Nieuwstraat, Kalkestraat, Plaizanten Hof). Het grof geschut der Belgen treft verscheiden huizen (Van Cauter-Meskens, Van Leebeeck, etc.). Scherven van scraphnels vallen op 't Pensionsaat. De bommen sissen in de lucht. Algemeene angst. Geen mensch op straat!

De D. staf in de statiestraat: De statiechef en zijne dame gedwongen in den kelder te blijven met de bedreiging voor den kop geschoten te worden. De piqueur Coppens gedwongen op eenen stoel, op de spoorbaan zelf, tusschen twee vuren, te blijven zitten. (*Belgen op Hoogen Jan*).

Eene akelige tijding wordt ons gebracht. De 52 menschen van 't Eeksken, onder gejouw en bedreigingen van D. naar Mansteen overgebracht, zijn met de dood bedreigd...

De Burgemeester en Jan Lindemans (die meegaat als taalman), begeven zich, onder het aanhoudend vuur, naar de Statiestraat, waar de bataillon furier Meersman, met zijne officieren, allen te peerd, zich bevinden, ten einde de loslating van de ongelukkige gevangenen van Eeksken af te smeken. Brutale antwoord van Meersman. "In tijd van oorlog heeft men den tijd niet te onderzoeken wie plichtig is of niet. Fusillieren!" Meer menschlievende gevoelens van eenen der officieren die, na Jan gehoord te hebben, verklaart dat, vermits de D. doctours zelf zeggen dat hier geen spraak kan zijn van eenige aanranding door burgers, die menschen onplichtig zijn.

Schrik heerschte op dat oogenblik tusschen officieren en soldaten: Bommen en scraphnels ontploffen in den omtrek: De soldaten beschutten zich langsheen de huizen van de Statiestraat. Een soldaat, naar het Dorp gestuurd voor opeischen van vlees, aanstonds niet terugkeerende zijnde, bedreigt Meersman het Dorp in assche te leggen ... Zienlijk is die laffe bloedhond dol van angst.

Intusschen heeft Dr. Speyer het Gesticht verlaten. Is hij het of een andere officier die de moorderij van de gevangenen van Eeksken belette?

Na lang dralen had men die (4) menschen gedwongen een groote put (2m op 2m) te delven, waarin ze moesten begraven worden. Toen het reeds duister was werden ze op eene lange rij geplaatst langsheen de provinciebaan om voor den kop geschoten te worden. Reeds was Fr. De Keersmaeker, - dien zij bijzonderlijk beschuldigd hadden, met eenen ijselijken schreeuw, onder hunne ballen gevallen, toen

eensklaps een officier, met groot lawijt, bevel geeft de moorderij te staken en de gevangenen naar het Dorp terug te brengen. De Keersmaeker wordt ter plaatste begraven, en de gevangenen worden te Opwijck in de Sint Paulus zaal gebracht. Hunne huisgenoten, op vlucht gedreven, weten niets over hun lot. Al de D. gekwetsten worden dienzelfden avond naar Brussel vervoerd. Meersman en zijne officieren, alsook de 2 doctours achten zich niet in veiligheid in het Dorp en gaan naar de Hulst, op de hoeve De Smedt, vernachten.

De Statie, Statiestraat en een deel van het Dorp zijn den ganschen nacht door Duitschers bezet.

(*Angst in gansch het Dorp. Een vijftigtal mannen verborgen in de onderaardsche goten (égouts), anderen in onderaardsche schuilplaatsen die ze, deze laatste dagen, zelf opgetimmerd hebben. In dergelijk hol zitten (in de Kalkestraat Gust De Meersman en anderen).*

Juist boven hen knuppelen de kannoniers in eenen appelaar. De grond begeeft. Met rug en armen pogen de dompelaars het gewelf te schragen. "Jongens, willen wij ons aangeven?")

In den avond nadert een voorpost B. chasseurs de statie om die te bezetten. Bijtijds bemerken zij dat deze vol Duitschers zit. "Filons, roept de aanleider Cornu, ce sont des Allemands!" Maar hij valt op den zelfden stond, getroffen in de bil, terwijl zijne makkers haastig wegvluchten. De arme jongen blijft daar den ganschen nacht liggen, in een plek beeten. Geburen (De Cock-De Donder) hooren hem kermen, maar niemand durft buiten komen.

Dien avond zijn de D. volop in aftocht. De Belgen zijn in Peiseghem.

(Rond 9 uren trekt een deel van 1^e Linie uit de Ravenstraat naar 't Hof ten Houte, en keert rond 11 uren terug naar Heizijde.)

Lebbeke is gansch heroverd. Reeds in den namiddag, toen de huizen van Eeksken nog brandden, trokken daar vlaamschsprekende troepen voorbij. Op Nijverseel (Hoeksken) vertellen meisjes aan onze soldaten dat op de groote baan de D. hunne peerden ijlings uitgespannen hebben, en naar Assche vluchten, hunne kanon en munitiewagen achterlatende. De B. soldaten stellen voor die te gaan halen, doch daar de nacht valt, stemt hun onderofficier hierin niet toe.

Den ganschen nacht, geschut en trompetten-geschal. Belgen sneuvelen in Buggenhout-Bosch, 3 Belgen (Vernimmen, Glas en Dehaen) worden doodelijk getroffen op 't Eeksken (*Hofveld*).

Een D. officier ligt zwaar gekwetst aan 't Hof ten Breen.

In Bugg. Dorp legeren honderden Belgen: Den ganschen namiddag hebben zij gestreden. Tus-

schen hen bevinden zich E.H. Bernaerts, Lieuten. Van de Velde van Mazele, en Alois De Smedt van Opwijck. Zij hopen morgen zegevierend door Opwijck te trekken en Assche te bereiken...

Zondag 27 Sept.

Angstige nacht! Onophoudelijk geweergeknetter. 's Morgens, rond 5 uren, worden wij wakker geschokt door eene hevige kannonade, dicht bij ons. Duitsche batteries, op de hoogte dezen kant Hollestraat, en verder op Cleye, Galgenstraat etc. beschieten Buggenhout Bosch, Boschkant, Kranenbek en richten hun vuur op Lebbeke. Menschen gedood te Merchtem-Dries rond 5 ½. Bommen ontploffen boven de kerk van Peiseghem onder de mis. Belgen legeren op Peiseghem, rond de kerk en langsheen den ijzeren weg. Schier geene B. in de Ravenstraat, maar wel in Bug. Bosch: Eene B. batterie tegen het Bosch, tusschen Ravenstraat en Kalkestraat.

(5 u. 's morgens, komen aan de statie van Opwijck, in volle wanorde, 2 à 3 compagnies D. voetvolk met een batterie kanonnen. Zij komen van 't Eeksken en vragen naar water.)

Te Opwijck, trekken versche D. troepen, uit Assche (?) rond 6 ½ u. voorbij de kerk, en slaan de arduinen baliën van het kerkhof aan stukken. Niemand waagt zich naar de kerk. Gansch het Eeksken en Neerveldestraat op vlucht. Die ongelukkigen vluchten tusschen de B. en D. linies.

Geweergevecht tusschen D. en Belgen van 7 tot 10 u. 's m. De D. vallen aan van de Opw. grens (Neervelde). Rond 8 uren eerst komen zij in de Ravenstraat.

B. kanonnen aan 't Bosch beantwoorden het D. geschut rond 6 ½, maar worden weldra tot zwijgen gebracht.

Rond 7 ½ u. wordt de soldaat Cornu (van Cuesmes, 5^e ch.) 's avonds te voren gekwetst achter de statie, en die den ganschen nacht op het veld bleef liggen, gansch uitgeput, door D. brancardiers naar het Pens. gebracht.

Geene hoogmis. Panique in Opw. Dorp. Alleman in kelder en onderaardsche goten en schuilplaatsen. Velen vluchten: E.H. Walgrave, de commisararis Rombouts, de sekretaris A. Heyvaert, etc.

Gansch den dag, aanhoudend gevecht op Lebbeke, Eeksken, Heizijde, Opstal ... en verder op Gyseghem, Audeghem ...

(De Belgen bezetten Lebbeke. Zij hopen vooruit te trekken. Rond 10 uren ontmoet burgemeester Dubois den generaal Scherre en zoekt hem te zijnent het ontbijt te nemen.

Doch reeds te 11 uren moeten de B. achteruit trekken. De soldaten, ontzenuwd roepen tot wie het hooren wil: "Zoo wij achteruit gaan, vlucht dan allen. De D. naderen, en zeker

wordt gij allen vermoord." Rond 12 uren vallen de eerste schrapnells in het Dorp. Het B. geschut antwoordt. In min dan eene halve uur zijn de straten opgepropt met soldaten, vrouwen, kinderen: Alleman vlucht naar Dendermonde.)

De batteries, eerst in de Heirbaan (IJzeren weg) opgesteld, bereiken weldra de Wiesbeek (hoeve Ces. Temmerman) en beschieten de kerk en den molen van Opstal. Verscheidene huizen verwoest. – Zichtbaar trekken de B. linies achteruit ...

Drij Belgen (Jos. Steyaert, Everghem, Amedée Van de Kerckhove, Mouscron, en Georges Herspoel, Hautrive, allen 5e ch.) en een dertigtal gekwetste D., de eene op draagberries en karren, andere lichtgekwetste (aan handen voornamelijk) te voet, komen aan in 't Pensionaat. Op andere plaatsen (namelijk Herebout, in Breststraat) vervoert men dooden en gekwetsten.

In den namiddag rijdt onze gast, Victor Van Eycken, oud-soldaat, twee maal, met kar en peerd, naar Eeksken en Opstal achter gekwetsten.

De 2 D. doctours, onze doctours, onze onderwijzers (Rood Kruis) zijn overlast van werk. Steeds worden nieuwe gekwetsten aangebracht. Treurige begankenis!

's Avonds worden al de D. en B. gekwetsten, na vermaakt geweest te zijn, met karren naar Br. vervoerd, vergezeld van gewapende Roodkruis soldaten. (Krankentragers mit gewehr, Dr. Speyer en Bertus met zijne bollanteern). Rond 8 ½ 's avonds, als reeds de D. doctours vertrokken waren, worden nog gekwetsten op 5 à 6 karren aangebracht. Tusschen hen bevinden zich de Belgen: Arthur Cherasi, Watermaal; Gustave Burssens, Huesden, die naar eene chique vraagt, en Alfons Daese, Gent Pijlstraat (1e L.)

Deze laatste wordt op de kar zelve door mijn zoon Joseph en eenen kleinen Duitsch vermaakt. De arme jongen, door mitrailleuse kogels, zijlings den buik en aan den arm gewond was nog niet vermaakt geweest, had veel bloed verloren en was gansch uitgeput. Terwijl al de anderen dien zelfden avond nog naar Brussel moesten overgebracht worden, mocht Daese, - na lang smeeken, - hier blijven. Zeker, ware hij onderweg, aan de hevige pijnen bezwaken. Nu toch, kon hij hier, bij vrienden, in vrede sterven!

Rond 11 uren 's nachts, komen nog toe op eene kar: Louis Van Nuffel, Buggenhout-Opstal (21^e L.) 's daags te voren aan de schouder gewond, Raymond Nerinckx, Ruysselede (21^e L.), Joseph Gilmund, Soignies, brancardier, Oswal Meunier, Ellezelles, kap. 1^e Art., deze laatste niet gekwetst. Allen waren gevangen

genomen te Lebbeke (Heizijde) in eenen kelder. Zij slapen hier eene ½ uur en vertrekken in den nacht naar Brussel.

Dr. Speyer was reeds lang vertrokken. Hij loeert bij den burgemeester (?).

De Duitschers zijn heden een sprong vooruit gekomen. Zij legeren tot kort bij het kerkhof van Lebbeke en bezetten de statie van Heizijde. In Buggenhout hebben zij de Bovelingsstraat bereikt (hoeve Lissens). Buggenhout zelf is zonder troepen. De Belgen zijn teruggetrokken tot in Baasrode. In Londerzeel hebben zij het Dorp verlaten en houden 's avonds nog achter de statie.

Reeds 's morgens hadden de B. officieren de laatste burgers aangezet te vluchten (Jos Caluwaers). Het klooster en verscheidene huizen werden dien dag door de vlammen vernield. Onderscheidde zich te Opwijck-Buggenhout 26/27 sept. E.H. Bernaerts, aalmoezenier 1^e chass. (werd Ridder der Leopoldorde), sneuvelde heden te Peiseghem. Lt. Van Dale, 10^e Linie. Sneuvelde te Lebbeke en zijn daar begraven, den 26^e 2 soldaten van het 10^e Linie, en den 27^e, 13 soldaten, 10^e Linie en een cavaliër.

Uit Aalst deden de Belgen (Cavalerie) heden een poging de D. langs achter aan te vallen. B. batteries beschieten uit Ternat de fabriek Van de Putte, te Assche, dat vol buit stak. De Belgen wagen zich tot bij het kasteel Vin. Eene panique ontstaat in Assche tusschen de D. In alle haast vluchten zij met munitie wagens op de kassei naar Walferghem. Zij waren weinig in getal, en dachten met versche engelsche troepen te doen te hebben.

Deze nacht logeeren 1500 Duitschen (132 Reg.) in Mazel.

Zondag 27^e Sept. (vervolg)

Drij B. generaals: Michel, Scherre en Warbroeck bevinden zich deze namiddag te Grembergen in het huis de Waepenaert. Een honderdtal D. en B. gekwetsten (van 26e en 27e sept.) worden 's namiddags in Gremb. Statie door het B. Roodkruis verzorgd, en per ijzeren weg weggevoerd. Een D. officier van Keulen sterft en wordt op het kerkhof begraven.

“La 4e Div., sortant de Termonde, s'avancant par les 2 rives de la Dendre, fut vivement engagée”, zegt een officiël rapport. « La 5e Div. (Bugg. Londerzeel) ayant des craintes pour son flanc gauche, n'aborda l'ennemi qu'avec de faibles forces ». « C'est dommage, zei dien avond te Gr. een opperofficier, la 5e Div. n'a pas bien donné.”

La Div. de Cavalerie de son côté refoula à Alost les détachements allemands qui gardaient les passages de la Dendre et poussa des pointes jusque Assche (id.) (9)

Maandag 28 Sept.

Begin van het offensief der D. tegen Antwerpen.

Begin van het bombardement van Grembergen (uit Appels-Zand, Lebbeke-Vondelbrug, en Baasrode-Keure). De 1e groep 4e Art. (cap. t'Serstevens) vervangt te Gr. de batteries van de 4^e Brigade mixte.

In Opwijck is nu alles rustig. De D. zitten meer Noordwaarts in Buggenhout en in Londerzeel. Grof geschut langs Wieze en Dendermonde. (Te Buggenhout (Hooge-Linde) worden 19 b. gesneuvelden ter plaatse begraven. De lijken van b. gesneuvelden waren totaal van hunne kleederen ontbloot. In den mond van 2 b. soldaten hadden de D. een cigar geplaatst. Gevecht te Aalst.

De statiechef van Opw. wordt met een gepanzerde trein (train blindé) naar Aalst gevoerd, waar men voor goed aan 't plunderen is, en terug naar Opw. gebracht. Onderweg wordt achtergelaten oorlogsmateriaal opgeladen.

Verscheidene oude mannen van 't Eeksken, door de D. gevangen genomen zaterdag, en die de nacht in S.P.zaal hebben doorgebracht, nemen zondag het middagmaal bij E.H. Van Gestel. Een hunner, L. Aerts, voor het eten, knielt en met uitgestrekte armen, bedankt God die ze, daags tevoren van de dood verlostte.) Een D. kranke (Gustave Radlag) aangedaan van eene dubbele pneumonie wordt door Dr Panter in het pensioonaat gebracht, met peerd en voiture van Fr. De Smedt, door de D. aangeslagen.

's Avonds panique verwekt door eenen brief van L. Geeurickx (die achter den Dender zit), die beweert dat Opw. gaat platgeschoten worden. E.H. Van Gestel stelt het volk gerust in de kerk, terwijl het kanon nu davert in de richting van Steenhuffel en Liezele.

Rond 9 ½ 's avonds. Onze gekwetste, Alf. Dae-se, die in den loop van den dag door E.H. Van Bavel berecht werd, sterft, omringd door onze familie en van de heeren van het Opw. Rood Kruis. Wij hebben den armen jongen bezorgd en beweend, als ware hij ons eigen kind geweest.

Dijnsdag 29 Sept. (St. Michielsdag)

Gansch den nacht en in den dag, hevige cannonade langs Liezele, Buggenhout, 's avonds ook langs Dendermonde en Ternat. (*Nieuwe brandstichtingen in Dendermonde*).

's Morgens veel D. op Droeshout kasseide. Gevechten in Londerzeel (Neerhuven), en in Breendonck (*Een monument is daar reeds gedurende den oorlog opgericht*).

61 B. soldaten (1^e Jagers, 12^e Linie) sneuvelen en worden ter plaatse begraven. Deze werden later, door Jufv. Oriane ontgraven, en samen met andere lijken behoorlijk ter aarde gesteld:

63 op St. Jos. Londerzeel, 25 op het kerkhof van Breendonck.
Brouwerij Van Roey en andere huizen van Steenhuffel beschoten en verbrand.
In Opw. alles rustig. De veldwachter Hermus gegraaft op de plaats waar ze gevallen zijn (nacht 16/27 Sept.?), op 't Eeksken (hofstede Van Neyghem) Frans Vernimmen, van Moerzeke, (2e Ch. 53180), Glas (Velseque, 3e ch.), en ... De Bock (*Sint Pieters Kapelle, 2e ch. 32807*); en verscheidene andere (onder welke Sacré, briefdrager (*Berlare*) in Buggenhout-Bosch. 's Avonds, wordt door de heeren van 't Rood Kruis (*A. Daese*) in de doodkist gelegd (in een wit laken gehuld). Ik omhels den lieven Doode in name zijner ouders ...

Woensdag 30 Sept.

(Gevechten rond Dendermonde, Lebbeke en Sint-Gillis).

's Nachts en den ganschen dag grofgeschut richting Noord.

8 uren. Plechtige begrafenis van Al. Daese, gedragen door de jonge heeren van het Rood Kruis (Jan Vereertbrugghen, Léon Buggenhout, Philemon Raes en Const. Lindemans). Lijkstoet gevolgd door de gemeente overheden en eene talrijke schare volk. In dien zelfden stoet, wordt het ontgraven lijk van den ongelukkigen F. De Keermaeker aangebracht, gedragen door 4 zijner geburen, afgebrante menschen in hunne arme alledaagsche kleeding. E.H. Van Bavel doet de mis. Droeve, zeer indrukwekkende plechtigheid. Beide martelaren liggen nevens malkander in een graf.

In het pensioonaat worden 8 dwalende koeien van 't Eeksken aangebracht. Andere worden in naburige hoeven opgenomen. Louis Aerts van 't Eeksken verblijft bij ons.

Duitsch krijgslazaret in het Gasthuis van Merchtem. Een vijftigtal gekwetsten (duitschers en eenige belgen) worden er verzorgd. Eenige zijn daar gestorven, tusschen dewelke een Duitse officier. Brutaal gedrag van duitschen jegens hunne overledenen: Ze smijten ze van de trappen. Duitsch kerkhof aan de kasseide naar Steenhuffel. De gesneuvelde Belgen rusten op het kerkhof van Merchtem. Talrijke wagens met gekwetsten werden deze dagen over Opw. naar Merchtem en Brussel vervoerd.

Donderdag 1 Oct.

In den nacht 30 Sept. / 1 Oct. doen de D. vruchteloze pogingen om over de ondermijnde brug van Dendermonde den linker Schelde-oever te bereiken. De 1ste mijn ontploft niet, maar de 2^e doet brug en duitschers in de lucht vliegen: 't Was een prachtige gesternde nacht. (*Dien nacht sneuvelt te Gr., door eene kogel tusschen de 2 oogen getroffen, Lieutenant Hiernaux.*)

Slechts vandaag kunnen wij onzen aardappeloogst geginnen.

Grof (*oorverdoovende*) geschut (van 2 ½ 's nachts begonnen) langs Dendermonde (beschietingen van Gr.), en richting N. (beschieting van de forten van Bornhem, Breendonck, Waelhem, etc.)

(*Te Dendermonde pogen de D. de Schelde over te trekken*).

Duitsche kanonnen, over Nijverseel (.. Heyvaert) vervoerd naar Heyzijde.

2 Belg. soldaten 1e Lin. (Sacré, briefdrager van Berlaere en een jongen van Wondelghem) door onze veldwachter van Opw. tusschen Boschkapel en Peiseghem begraven.

Te Grembergen, in laten avond (11 ½) vlucht, langs den hof van den burgemeester, die op het veld uitgeeft, van officiers en soldaten (meest Walen) van 13e Linie. Zij worden rond middernacht ontmoet door Gen. Michel op de Moerzeke kassei, en dadelijk met klank teruggestuurd.

(*Dien nacht sneuvelt te Zele lieutenant Lebrun (prof. Ec. Reg. van Dinant), die te Gr. bij de familie logeerde*).

Vrijdag 2 Oct. (1^e Vrijdag)

Dezen morgen veel volk te communie.

Geschut in de richting N. en NW.

Het wordt zichtbaar dat de D. kost wat kost langs Dendermonde over de Schelde willen vasten voet nemen, en van het Belg. leger, in Antw. belegerd, den aftocht willen afsnijden.

(*74^e Afdeeling van de Landwehr rukt op, langs Lebbeke, naar Dendermonde. De staf bij heer Arn. Dubois, 20.000 man in Lebbeke*).

Peiren van Merchtem sneuvelt te Breendonk. Val, na heldhaftige verdediging van het fort van Waelhem.

Rond 12 uren houdt eene D. ambulancietrein stil aan het hof van We. Vereertbrugghen te Opw. doch vertrekt dadelijk. Rond 3 uren, D. artillerie, komende van Hezijde, trekt langs de Wijngaardstraat (Nijvers.) naar Assche of Aalst. Idem in den nacht.

Zaterdag 3 Oct.

Kalme dag te Opw. Wat geschut richting Baasrode en Malderen.

(*74^e Afdeeling, met grof geschut en mitrailleurs, 's morgens in optocht naar Aalst, vervullen Lebbeke met onbeschrijfelijk gedruisch.*)

Val van Koningshoyck en andere forten – Lier ontruimt – De B. over de Nethe geworpen.

Het stuift te Grembergen. (*Talrijke bommen ontploffen rond het Dorp – Duc, den hond, rukt zich los, en met zijn kot achter zijn hielen, loopt huilende rond de koer*).

Talrijke soldaten worden bij Wapenaert, in de achterkamer gebiecht. – Lt. Mayat (4^e art.) sneuvelt, en wordt

te Gr. begraven, neven zijnen vriend, Lt. Hier-naux, 1^e Oct. gesneuveld.

Zondag 4^e Oct.

's Nachts (3/4) worden hier door de D. talrijke vluchtelingen overgebracht uit Sint-Gillis en Dendermonde: arme dompelaars. Zij worden in S. Pauluszaal en in de gemeenteschool gehebergd en moeten door de Gem. onderhouden worden. 's Nachts wil een D. officier met eene slons, te vergeefs, bij Jos. Wijnants binnendringen.

's Morgens (alle zondagen gebeurt er iets bijzonders) onder de 1e mis, panique in de kerk, onvrijwillig verwekt door 2 zaalzangers (*Ritten en Léon*): gevolg van den aanhoudenden schrik die tusschen het volk heerscht.

's Middags, aankomst te Opw. Van 200 Duitschen met troswagens. Logeeren aan de statie, de officiers in de villa Wijnants.

Aankomst in het pensionaat van een D. veldlazaret: Dr Brunner (uit Beieren) oberarzt, Dr Finken, een koloniale Dr., etc. met een veertigtal RoodKruismilitairen. Dr. Brunner logeert bij E.H. Pastoor, andere in het pensionaat en op den Cingel.

Dr. Finken beweert dat reeds 4 groote en 2 kleine forten van Antwerpen gevallen zijn, hetgeen waar was, - doch niemand kon het gelooven.

Beiersche troepen (2e Reg. Munich) in Mazele.

's Nachts, doortocht van D. troepen door het Dorp.

's Namiddags hevig bombardement van de statie van Grembergen. De D. pogen vruchteloos over de Schelde te geraken langs Schoonaarde (*waar zij het duitsch (?) goudronfabriek bezetten*).

"Chaude journée à Berlaere - Schoonaarde", zegt een mil. rapport. De kinderen slapen te Gr. in den achterkelder (ook de volgende nachten). Zij toonen veel moed, en worden derhalve getroost en gepaaid door de officieren. Henri Borginon, die aan de Schelde ligt, brengt over andere dag een bezoek.

Maandag 5 Oct.

Duitsch lazaret voorgeod in het pensionaat gevestigd: Tamelijk hoffelijke lieden. De D. troepen die aan de Statie vernachten trekken naar de Dender lijn.

Gansch den dag, hevig geschut richting Aalst - Dendermonde - Malderen.

Schrikkelijke dag te Grembergen. Ditmaal hebben de D. het op Gr. Dorp gemikt, en wel bijzonder op het huis van burgemeester de Waepenaert, waar ze, door verraad, weten dat de staf (met gén. Michel) zich bevindt.

Belg. batterie (Comm. 't Serstevens) staat achter het kasteel de Meren, juist voor het huis de Waepenaert; eene andere achter het hofveld, aan Van Hiel. Schrikkelijke ontploffingen

aan het huis de Waepenaert: 3 peerden en 1 belg. kanonnier gedood. Omliggende huizen werden getroffen, doch bij de Waepenaert (buiten de verbrijzeling van al de ruiten) bleef alles ongehinderd. Talrijke kogels, voortkomende van een ontplofte boîte à balles) lagen verspreid in de groote zaal: Noch spiegel, noch eenig ander voorwerp werd gebroken. Een bom breekt in twee den arduinen dorpel van een der bovenvensters, doch ontploft niet en blijft daar liggen. Een officier neemt ze weg en werpt ze in den wal van het kasteel. 22 bommen vallen rondom het huis: Men zou gezegd hebben dat eene geheimzinnige hand die van dit huis afweerden. De officiers zitten koelbloedig in het achterhuis, de kinderen in den sterk gewelfden kelder. De brave kapitein Janssens neemt de kleine Gabrielle, een oogenblik verschrikt, op zijnen schoot en tracht ze met vertelselkens te bedaren.

's Namiddags komt te Gr. de eerste engelsche officier aan.

Com. Joostens en Cartuyvels onderscheiden zich te Berlaere.

De forten van Kessel en Broechem vallen. Begin van den aftocht van het B. leger uit Antwerpen.

Dezen namiddag, terugkeer, na verre omwegen, van M. Jan Buggenhout (27^e Sept. gevlucht). Hij brengt gazetten en nieuws mede, en verzekert dat een engelsch leger zich rond Gent bevindt.

Dijnsdag 6^e October

's Morgens tracht nogmaals de vijand voor Schoonaarde, over de Schelde te geraken. Hunne artillerie beschiet de B. linie "d'enfilade", en dwingt het 13^e Linie den dijk op te geven. Doch de 2^e brigade cavalerie, uit Wetteren vertrokken, randt de D. van langs achter. De B. artillerie beschiet het versterkte goudronfabriek van Schoonaarde dat in brand schiet. De D. vluchten in wanorde en laten hun materiaal varen. Het 13^e Linie herneemt zijne posities op den Berlaerschen Dijk. Gen. Michel 's avonds feliciteert zijne mannen.

Te Opwijck, gansch den dag, grof geschut in schier alle richtingen (Aalst, Dendermonde, Boom). Men voelt dat de D. eene beslissende poging doen. In den namiddag zien wij eene zwarte rookkolom opstijgen, juist in de richting van de brouwerij Callebaut, van Wieze. (wij vernemen later dat het goudronfabriek van Schoonaarde afgebrand was).

Paul L. in Boom-statie, die gebombardeerd wordt.

De beschieting van Antwerpen is nakend. Men zet het volk aan te vluchten. De 6^e Div. wordt, langs Temsche, naar den linkeroever van de Schelde gestuurd, om de 4^e, in den sector Dendermonde te ondersteunen.

Woensdag, 7^e October.

Op aandringen van de officiers, vertrekken de kinderen, voorzien van een paspoort, rond 10 uren uit Grembergen, per koets, met Joseph Rubbens, de meid Marie, en Angele van 't kasteel. Pijnlijk afscheid, smertelijke stond. Allen weenen. Op de baan, tusschen Hamme Zog en Waasmunster ontmoeten zij generaal Michel. Deze doet het rijtuig stilhouden, en daar hij denkt dat een gewoon passeport niet zal voldoende zijn om over Waasmunster te geraken, onderteekent hij eigenhandig een bijzonder laissez-passer. Bemerkende dat de kleine Gabrielle weent, neemt hij het kind in zijne armen, troost het vaderlijk en omhelst het. O, den braven man! Te Waasmunster, formeel verbod verder over de brug te gaan. Doch op zicht van het passeport en het eigenhandig handteeken van Gen. Michel, worden onze vluchtelingen doorgelaten, en order wordt gegeven voor hun rijtuig plaats te maken. Op weg naar Sint Pauwels, bij nonkel Florent die ze verwachtte wordt de doortocht hun verder nogmaals afgespeerd

(Te Zeveneeken, ontmoeten zij garde-civiques die te Gr. verbleven hadden (onder andere "de koning van Servië", zoo ze dien brusselschen bluffer noemden, die zich beroemde een geweer te dragen, dat eerst voor den koning van Servië bestemd was). Loochristi ook wemelde van garde-civ. Dat stelt ze gerust, daar ze reeds lang weten dat garde-civ. altijd ver van alle gevecht blijven.)

en voleinden zij (rond 5 uur) te Gent bij Mevr. De Meren en Mr. Soupart (Angèle, Constance en Agnès logeeren bij Mevr. Soupart, de overigen bij Mevr. De Meren.)

De belgische batterijen te Gr. antwoorden niet meer op 't hevig geschut der Duitschers. Deze hebben hunne stellingen op de Mechelsche kassei (Keure), de Brusselsche kassei (Vondelbrug, Collegieveld) en de Gentsche kassei (Appels Zand), en beschieten nu de Brug, de Statie en het Broek.

Gedurende deze 9 dagen vuurden zij niet min dan 900 bommen op Gr. Doch deze verwekten weinig schade. De Belgen, lagen onmiddellijk achter den dijk, en telden zeer weinig dooden. Eene der 4 automitrailleuses, door Frankrijk geschonken, (ieder kostte 250.000 Frs) maakte hier prachtig werk (chauffeur: comte de Pirmez). Gecamoufleerd, overdekt met groene takken, ontsnapte zij aan de aandacht der D., en verijdelde ze, dagen lang, de pogingen van den vijand langs de Dendermondsche brug, vooruit te rukken. Ongelukkiglijk verspreidt zich het grucht dat de D. dezen nacht (6/7 oct.?) eene brug geworpen hebben over de Schelde te Schoonaarde ... (Slag van Berlaere). 't Was het einde! .. De lanciers, met ma-

jaar Janssens, waren in den namiddag vertrokken. Gansch den nacht trekken de B. troepen die aan den dijk legerden door Grembergen Dorp, terwijl eenige piotten, op periqkel van hun leven, de brug van Dend. met petrole overgieten om ze te doen springen.

Tusschen de voorbijtrekkende soldaten bevindt zich Rik Borginon. Met bevende hand drukt hij de hand van Gabrielle de W. die aan de deur staat: "Zeg aan de familie dat ik nog leef, hoe weet ik niet."

De laatste Belgen verlaten het Dorp rond 3 ¾ 's morgens. Onze driekleur verdwijnt in den nacht ... God weet voor hoelang! Droevige stond ...

Droevige dag in onze geschiedenis: de D. zijn over de Nethe en over de Schelde. Al de forten van Antw. zijn gevallen. Alleen Breendonck en Liezele houden nog ... Gansch Antwerpen is op vlucht: 's Avonds te 11 uren begint het bombardement der stad.

Te Opwijck ook was het een treurige dag: De duitsche officieren kondigden luidruchtig hunne victorie aan, en verspreiden bedroevende geruchten nopens Antwerpen en ons vluchtende leger. Door de eenzame straten dwalen lange theoriën van uitgemergelde Dendermonde-naars. En in de verte aanhoudend gebulder van kanons, langs Schoonaarde, Breendonck, Willebroek ... overal!

Welke nacht! hier, te Grembergen (waar de tanten slechts rond 4 uren 's nachts gaan slapen), te Gent (eerste nacht door de kinderen bij vreemden doorgebracht), te Antwerpen! Deus misereatur nostri! (10)

Donderdag 8 Oct.

Gansch den nacht hevige kanonnade richting Breendonck, Antwerpen.

(Rond 4 uren trekt het Rood Kruis der 73^e Afd. langs Wieze naar Schoonaarde waar, zoo schijnt, eene brug over de Schelde is geworden.)

Een trein pontoniers trekt door Opw naar Dend. met 2 zware kanonnen.

Groote doortocht, die 2 uren duurt, van duitsche troepen en troswagens, naar Aalst.

Bijna gansch Grembergen op vlucht. In den vroegen morgen na het vertrek der laatste Belgen wordt de telefoon toestel, door Gen. Michel geplaatst, weggenomen (juist bij tijds). Aankomst der Duitschers in Gr. 's Namiddags wordt de heer Burgemeester (in pantoffels, op zijn werkdags gekleed) naar de statie geroepen, met een 20 tal Grembergenars aangehouden, en in de kasern van Dendermonde opgesloten.

Er blijven in Gr. slechts 4 à 5 personen: de 2 schoonzusters, Jef van 't kasteel en de cham-petter, beide in brouwersgasten verkleed, en

een zusterken in 't Gasthuis met een ziek vrouwken...
Breendonck valt. Twee wijken van Antw. in brand. Het Belg. leger ontruimt Antwerpen. De koning en de koningin trekken 's morgens door Zelzaete (gezien door Frans De Smedt). De officieren van het veldlazaret uit het pensioonaat schijnen hunne aanstaande bestemming niet te kennen. Gisteren spraken zij van Steenhuffel, nu schijnt het dat ze naar Berlaere (Dend.) gaan.

Aankomst in het pensioonaat van "Iec cadeaux de notre empereur" (11), zoo Finken dien geroofd buit uit Mechelen noemt.
's Avonds organiseren zij "une bedide fête" bij M. de Pastoor waarop de heer Burgemeester uitgenoodigd wordt. Een champagne flesch ontploft in den gang van de pastorij. Dank den oberartz neemt de wallebakkerij bij tijds een einde.

Vrijdag, 9 October

(Troepenbeweging van Brussel en Assche langs Schoonaarde naar Berlaere en het Land van Waas).

Geschut ver in het Zuiden (?) – 's Middags en 's namiddags idem in de richting Schoonaarde (Quatrecht?); Het wordt duidelijk dat de D. over de Schelde zitten, dat de val van Antwerpen nakende is en dat het Belg. leger, dat langs Noord Vl. achteruittrekt, ernstig bedreigd wordt.

(Inderdaad is dezen morgen de ijzeren pontbrug van Antw. in de lucht gevlogen. Het bombardement wordt gestaakt en de D. dringen rond 12 uren in Antw. zonder tegenstand.)

Rond 1 ure, vertrek uit het pensioonaat, met gezochte mise en scène, van de wagens van het veldlazaret. Al de officieren en doctoren zijn te peerd, behalve "herr Oberartz" die voorzichtig in de laatste voiture gedoken zit. "Il est anxieux" meent Doct. Fincken; ("Notre commandant a des hémorroides" zegt een andere. (12) (Zie photographie van de koer vol ambulancewagens, eene van de doctoren en kranchendienders van 't lazaret).

Mijn jonge neef, Raymond de W. kanonnier, vlucht uit Zwijndrecht met een onderofficier. Na met zijnen gezelschap eenige uren te huis, te S. Pauwels, doorgebracht te hebben, geraakt hij te Kemseke over de hollandsche grens, logeert te St. Janssteen en begeeft zich van daar, langs de Zeeuwsche grens, naar Oostende bij het Belg. leger. Eer aan hem! Altijd leeft de Waepenaert "

Grembergen gansch verlaten. Alleen het huis de W. nog bewoond. Prosper de W. te Dend. gevangen met 20 Grembergenaren en eenige Dendermondenaren die nog in hunne verwoeste stad zaten.

Zaterdag, 10 October

Rik van Costers, die met wagen en peerden het veldlazaret moest vergezellen over Dend., vertelt dat die heeren (officieren, dominées, schoolmeesters, - alleen de "oberartz" bleef voorzichtig in zijne voiture zitten -), in Dendermonde, winkels leegplunderden. Hij zelf moest te Schoonaarde gesneuvelden D. helpen begraven.

De vluchtelingen van 't Eeksken zijn teruggekeerd na vele wisselvalligheden. Moeder Aerts en Roze komen bij ons, vader Aerts (Kotsken) bezoeken – Aandoenlijk wederkeeren: allen weenen ... En, laatste goed nieuws: al onze koeien zijn weergevonden"! ... roept Roze.

Zondag 11 October

Een kwartuur voor de Hoogmis, komt Kotsken (zoon van Louis Aerts) buiten adem bij ons binnen: Hij zegt dat Nonkel Prosper (de burgemeester van Grembergen) te Merchtemstatie met een 40tal burgers in een wagen gevangen zit, op weg naar Duitschland. Wij verzoeken aanstonds een D. ingenieur, die bij den heer Burgemeester logeert, en die een fatsoenlijk man schijnt, naar de D. statiechef van Merchtem te willen telegrafieren. Jan begeeft zich dadelijk naar Merchtem, maar op den Krekeldriesch ontmoet hij Nonkel (op zijn werkendaags) met de anderen: ze waren juist losgelaten, hoe wisten ze niet. Rond den middag, toen wij hier allen in doodelijken angst verkeerden, zien wij de gansche schaar, met Nonkel en Jan (aan 't hoofd), aan het Gasthuis verschijnen. Allen, een veertigtal Grembergenaren en Dendermondenaren, hebben bij ons het middagmaal genomen en hebben hier tot 2 uren vertoefd. Voorzien van eenen pas en aanbevelingsbrief van den D. ingenieur, vergezelt ze Joseph, over Dendermonde naar Gr. Oordeelt over de blijdschap der tanten en der ontzenuwde bevolking van Gr. Er wordt aangeplakt dat de klas van 14 de gemeente niet mag verlaten.

In den namiddag bezoek van 2 Zeelsche scheutisten, door de D. gevangen genomen, en op weg naar Brussel losgelaten.

Eenige opwijksche soldaten, uit de forten gevlucht, komen hier aan, en verspreiden aardige geruchten.

Paul ontmoet te Brugge E.H. Pastoor van Droeshout, ziek, bewusteloos, bijna sprakeloos. (Jos. Rubbens ontmoet te Gent Kapitein Verdommen, die nogmaals bedankt voor het goed onthaal te Gr. De officier raadt aan, zoodra de Etat Major de stad zou verlaten, langs de kanten van Brugge ergens in een klein dorpje een schuilplaats te zoeken. 's Avonds reeds begon het spel: De gekwetsten werden in allen haast naar Brugge gestuurd en de troepen begonnen de stad te ontruimen).

Maandag 12 October

Joseph L. gansch alleen, keert terug uit Gremb., over Dendermonde, gansch verlaten: Geen levende ziel! Op den kop van een der leeuwen, aan den grooten trap van het stadshuis, hebben de D. een garde-civique hoed geplant. In de Brusselstraat, niet ver van de statie, zijn D. methodisch aan 't plunderen in de verlaten huizen.

Groote doortocht van troswagens en troepen te Opw. en ook te Grembergen. Verscheidene honderden peerden (een veertigtal in 't pensionaat) moeten hier vernachten. Wagens en kanons dragen het opschrift: "Luik, Namen, Maubeuge, Antwerpen"... En vice-versa zou men er graag willen bijschrijven.

Gevechten rond Gent, Mariakerke. Onze kinderen verplicht Gent te verlaten. Zij vluchten in 2 groepen: De eerste groep (*per voiture*) met Jeanne, Constance en Gabrielle, Mad. De Meren en Joseph bereikt Aardenburg (Zeeland); (*De eerste groep (per voiture), ontmoet te Mariakerke twee Duitschen. Niettegenstaande de waarschuwingen van 't Gentsche volk, slaen zij toch de eerste straat de beste in en geraken gelukkiglijk buiten de stad zonder nog andere D. te zien. Aan eene brug ontmoeten zij eenen garde-civique op wacht. Die man houdt toch tot den laatsten stand. 't Schijnt dat de g.civ. 10 D. neergeveld hebben. Te Waarschoot staan gendarmen met mitrailleusen. In Eekloo we-melt het van garde civiques. Daar wat geëten: 't was half een. Te Balgerhoek aan de brug, worden zij nogmaals tegengehouden door garde-civiques: "Geen vluchtelingen door, zij versperren den weg". Geen middel voort naar Brugge te rijden en den 2den groep op te zoeken. Een weg staat nog open: langs Sint Laureis naar Holland... Op de grens is Jos. Gedwongen een passeport te nemen voor zijn peerd! Te Aardenburg komen ze eindelijk rond 5 uren aan ...); de 2^e groep komt in Brugge (te 8 u. 's avonds) te rechte en logeert bij Jufvr. Delatte, aan wie ze den weg gevraagd hadden; (*de 2de groep vertrekt te 10 uren uit Gent met den tram. Te Bassevelde wachten zij 2 uren naar een trein voor Eekloo: Daar ook krielt het van garde-civ., gekwetste soldaten en vluchtelingen. Ze geraken eindelijk te Eekloo per trein rond 1 uur. Te 4 uren nemen zij plaats in een bomvolle trein voor Brugge.*)*

Dezen nacht logeert Raymond de W., op zoek achter zijne compagnie, in eene schuur bij Nieuwpoort.

Dijnsdag, 13^e October

's Morgens, van 7 tot 8 ½ uren, lange doortocht van D. troswagens, met trotsche, uitdagende voerlieden. Rond de 200 D. vestigen zich in het Dorp: de militaire bakkerij in het voddensfabriek en in eene naburige weide.-

4 peerden in 't pensionaat. Bij ons logeert een officier ritmeister, met zijnen hond. Droeve avond! De groep Agnès (met Angèle Steels en Henri Liénart van 't Kasteel) logeert te Oostende, bij een notaris: Bero.ma. Paul bevindt zich ook te Oostende, maar weet niet dat zijn zustertje zoo dicht bij hem zit.- Raymond de W. op weg naar Duinkerken.

(De 2e groep, 's dijnsdags rond 9 uren, veroverert een plaatsje in een beestentrein. Lichtgekwetste soldaten en garde-civ. kruipen met eene ladder op het dek van de wagens die bomvol zitten. De trein rijdt voorzichtig voort, blijft alle 5 à 10 minuten langen tijd stilstaan. Een duitsch vliegtuig wordt door afgestapte garde-civiques beschoten en verdwijnt zoodra. Te Varselaere nogmaals ¾ te wachten: 't Was reeds 11 ½. Veel volk verkiest te voet naar Oostende te gaan. Zij ook trekken er van onder. Onderwegen ontmoeten zij vluchtende Oostendenaars die zeggen dat de D. bommen werpen op de stad en dat er geen eten meer is. Ze trekken toch maar voorts, op Gods genade, en komen te 3 uren in Oostende. Na lang wachten, springen zij op een tram voor Heyst; doch deze brengt hen niet verder dan tot de "gare maritime". Daar nochtans vonden zij eten, in overvloed: Daar stond een engelsche wagon, vol conserven: Alles werd uitgedeeld aan wie wilde: zooveel buit minder voor de D.)

Woensdag 14 October

Groot nieuws (doch nogmaals valsch): French met 140.000 engelschen bedreigt het D. leger. Rond 4 uren namiddag, groote herrewar aan de Mil. Bakkerij: de Burgemeester (en Jos. Wijnants) wordt naar de Bakkerij gebracht en beschuldigd aan de D. valsche inlichtingen gegeven te hebben over het water van de bakkerij. De groep Agnes, na eene lange reis per tram langs de Duinen (~~waar zij de hiel van eenen schoen verliest~~) bereikt Heyst, en logeert bij Fransche zusters. Paul verlaat Oostende met de laatste belg. trein.

Raymond de W. per schip naar Calais.

Donderdag, 15 October.

Veel treinen, troswagens, enz. door het Dorp. Terugkeer van Frans Van Molhem (sedert half Sept. weg) en andere opw. vluchtelingen. Hij brengt ons goed nieuws van de familie van Sint-Pauwels.

Ik bezoek, voor de eerste maal, de puinen van het afgebrande Eekskens, van het met bommen beschoten huis Van Neyghem-Simons, en het graf van 3 gesneuvelde belgen. Ik doe er bloemen op planten.

Tegen avond, bezoek van Marie Baeckens, die het tot Brussel gewaagd heeft. Zij overhandigt ons het portret van Benedictus XV, dat wij nog

niet gezien hadden. Men vertelt in Brussel, dat het Belg. Bestuur zich in het eiland Jersey bevindt, en dat dit eiland door Engeland aan België geschonken is!

(Jeanne, Constance, Gabrielle en Joseph logeeren sedert hunne aankomst te Aardenburg, maandag 11., bij brave menschen, aan 3 Fr. daags per persoon. Er zijn in 't klein steden gisteren en vandaag meer dan 4.000 vluchtelingen uit Brugge, enz. aangekomen. Idem, in de naburige dorpen. Heden, doen zij een reisje per voituur naar Sluys, ontmoeten er Dr. Verbelen, die te Br. zijn garde-civique pakje in brand gelaten heeft.)

De D. bezetten Oostende en Zeebrugge. De groep Agnes komt eindelijk te Sluys te rechte en logeert bij bruine paters. *(Op die laatste tocht te voet, door de duinen, verliest aan Agnes de zolen van haar schoenen.)* Ze weten niets over de andere groep, sedert 12 oct. te Aardenburg gevestigd. Frans De Smedt zit in Overslag, bij 'nen pastoor, de families Segers en Cooreman in Aardenburg. E.H. Walgrave in Heyst, Fern. Wynants in Blankenberg, Jos. Semal in Zelzate en Jos De Smedt in Grol (Holland).

Vrijdag 16^e October

Doortocht van vluchtelingen uit Mechelen en omstreken die naar hunnen verwoesten tehuis terugkeeren.

Onze ritmeester Schwarz, wien wij eenen brief voor Gr. overhandigden, brengt eenen brief terug, de vlucht der kinderen en hunne aankomst in Holland aankondigende.

De groote D. automobiles gaan tot boven Gent, en keeren 's nachts naar Opw. terug.

Paul 's morgens in Duinkerken, 's avonds in Calais.

Begin van den grooten veldslag aan den IJzer.

Zaterdag 17 October.

D. affiche aangaande de duiven. Een D. doctor bezoekt eindelijk onze zieke, die hier nog 8 dagen moet verblijven.

Terugkeer van Marie De Smedt.

Allerhande nieuws in omloop, zoo gezegd volgens Journ. De Roubaix (?). De Frontlijn zou loopen langs Bouillon, Thuillin, Valenciennes, Ypres?!

De ritmeester (personnage obséquieux) vertrekt.

Joseph Rubbens ontmoet pastoor Droeshout te Aardenburg. *(Den pastoor van Droeshout verblijft te Aardenburg met nog 5 personen (o. andere eene dochter van H. Block. 's Morgens draagt de pastoor de kapoot. In den dag, eene bleeke Frak, daarop eene garde-civique jas, en velouren pantouffles. Hij draagt den baard.)*

Zondag 18 October

Kalme dag. Veel voorbijtrekkende vluchtelingen en een 15tal Duitschers in de hoogmis. Duitschers uit Merchtem plunderen te Dendermonde.

Kanongebulder in het verre Westen. De engelsche vloot beschiet de D. kustbatteries.

De D. gaan te Opw. op jacht, schieten reebokken (*van Buggenhoutbosch*), enz. en maken wijnsoep voor den troep.

Paul vergezelt 's avonds een trein uit Veurne naar Calais met 130 gekwetsten.

('s Namiddags doet Joseph en de kinderen met pastoor van Dr. en zijn broer eene wandeling per koets naar Oostburg en Sluis. 's Avonds vernemen zij, door Maria Saeys, dat Grembergen sedert Donderdag te Sluis waren. Volgens beschrijving moet het Henri met Marie en met Agnes zijn. Welke vreugde!)

Maandag 19 October

Vluchtelingen van Hever, die in Waereghem verbleven, landen hier aan, uitgeput... Een 40tal houden stil in 't pensioonaat, en eten al wat er is: tusschen hen, eene pasgeboren, stervende tweeling!

De ritmeester, met zijne bakkers en zijne 12 ovens vertrekken per trein naar Brussel. De wijn van Fransken De Smedt wordt weggehaald (zoon Saerens met D.): Onderwege uitdeeling van flesschen aan wie wil.

Eerste bezoek directeur van Merchtem. *(D. Van Cauter, die Mr. Saeys ontmoet had.)* Ver geschut Z.W.

Agnès, verwittigd door H. De Block, verlaat Sluys en vindt eindelijk hare zusters te Aardenburg (*10u.sm.*)

Dijsdag 20 October

De pastoor van Schiplaken, aan het hoofd zijner parochianen, trekt door Opwyck, komende van Waereghem. E.H. Alf. De Smedt, hier aangekomen per velo, brengt nieuws over den val van Antwerpen.

Ver geschut Z.W. Overigs alles kalm.

Woensdag 21 Oct.

Nog altijd terugkeerende vluchtelingen. Met E.H. Van Bavel (in burger) en Joseph, naar Molhem. Op de kassei wijnfleskopen van daags te voren. Terugkeer van Frans De Smedt: Wij vernemen dat de kinderen in Aardenburg verblijven.

Ver geschut Z.W. Paul is in Hazebroeck, bij Raeymakers, schrijft naar ons.

Donderdag 22 October.

(Steeds) doortocht van vluchtelingen. Uiterst droevig! Ver geschut.

Vrijdag 23 October.

Vertrek per rijtuig van Gust. Radlag, thans genezen, met Jan en Pauline. De arme jongen zou hier willen blijven hebben.

's Middags, bezoek van vader Daese, die nu eerst verneemt dat zijn zoon 29 7b. hier gestorven is. Droevige stond!
 Bezoek van Marie Borginon, uit Engeland (?) teruggekeerd. Wij vernemen dat Jan Borginon, als vrijwilliger, bij de guides is ingelijfd. Jan B. verblijft in Holland.
 Doortocht van Huzaren. Begin van den grooten slag aan den IJzer.

Zaterdag 24 Oct.

Hulanen eischen haver, hooi en meel op bij de boeren. Ver geschut.

Zondag 25 October.

Duitsche troepen in Assche. 's Avonds dansen zoeklichten ver uit Brussel over de velden.

Maandag 26 October.

's Avonds brengt Em. De Block nieuws uit Grembergen: De kinderen verblijven altijd in aardenburg met Madame de Meren. Volgens pastoor van Droeshout zou verteld hebben zit Paul achter de engelsche lijn (?).
 Geen geschut te hooren. ~~De Gemeenteraad vergadert te 2 uren.~~ Weinig opbeurend nieuws: Al wat deze laatste dagen verteld werd over Fransche vorderingen is valsch.

Dijnsdag, 27 October.

's Morgens, een vlieger boven het Dorp. Marie, Marie Borg. en Constant naar Grembergen.

Woensdag 28 October.

Henri De Block is weergekeerd en vertelt dat de kinderen gisteren uit Aardenburg, langs de hollandsche grens, vertrokken zijn naar Sint-Pauwels.

Feitelijk komen de kinderen 's namiddags te Grembergen aan, na eene afwezigheid van 3 volle weken. God zij dank!

's Namiddags ga ik met E.H. Van Bavel (in civiel) naar Molhem. E.H. Deken rectifieert veel in deze laatste tijden lichtzinnig verspreid nieuws.

Geschut in het Westen.

Donderdag 29 October.

Constant keert terug uit Grembergen met een brief van Jeanne, over de lotgevallen der kinderen.

Twee zware ontploffingen rond Dendermonde. Zeer ver geschut den ganschen dag. (idem de volgende dagen). De aanval der D. aan den IJzer herneemt tot 31 October.

Zondag, 1^e November.

Droeve Allerheiligendag!

Maandag 2 November.

Na de hoogmis, vertrek ik met Julienne naar Gr. langs Eeksen, Baasrode, Castel (Dijk). Op vele huizen in de Mandekenstraat leest men duitsche opschriften in 't Duitsch: Gute leute;

De molens van gindsche streek staan nog recht.

Terugkeer met Agnès langs Dendermonde. De muur in den kelder achter welke eenige kostbare voorwerpen verborgen werden, uitgeslagen. 's Avonds onverwachts hebben wij weer electrisch licht.

Bezoek van Hippolyte Gijsels met antwerpsch nieuws. Zeer grof geschut ZW.

Dijnsdag 3e November.

Terugkeer van E.H. Walgrave.

Woensdag 4 November.

Léon, die van zin is met andere Scheutisten, naar Holland te trekken, gaat met Mama, een bezoek van afscheid brengen te Gr.

Donderdag, 5 November.

Jaarlijksche rondgang van S. Vinc. gen. De Confrerie is thans zeer bedrijvig. Talrijke huishoudens worden ondersteund en wekelijks bezocht. Nooit toonden onze leden zooveel iever. Schier geene afwezigheden op de wekelijksche vergaderingen.

's Avonds, terugkeer van E.H. Pastoor van Droeshout.

Vrijdag, 6e November.

Terugkeer van Mr De Smedt-Neirinckx met Joseph.

Eerste vertrek van Léon L. naar Scheut. (*Holland*)

Zaterdag 7e November.

Terugkomst 's avonds van Léon met een anderen Scheutist. Zij kunnen niet weg langs Antwerpen en zullen den overtocht wagen langs Sint-Pauwels.

Maandag 9e November.

Heropening der lagere scholen.

Begravenis te Merchtem van Sergeant Peiren, te Breendonck den 2den October gesneuveld. Vertrek van Léon (met Marie) over Baasrode, Gr., Sint Pauwels.

Treinen gekwetsten, sedert verscheidene dagen, rijden hier voorbij, - ook de volgende dagen.

Donderdag 12 November

Naar Assche: Nationaal Kom. Voor Voeding en Steun (gewestelijk Komiteit). Ik aanveerd het voorzitterschap van dat Kom. niet (mij door Fel. Goossens aangeboden) en stel voor Jos. De Donder.

Gesprek met Koster Vertommen aangaande zijn eigen zoon te Namen doodelijk gekwetst. Een hondertal D. doen in Opw. huiszoekingen achter wapens.

Zondag 15^e November.

Te Deum en Brabançonne na de hoogmis.

Dijnsdag 17 November.

Heropening van de Philosophische sectie te Mechelen. Vertrek van Constant L.

Vrijdag 20 November

Gisteren sneeuw, heden vorst.
Een dertigtal landwehrmannen (uit Mulheim a/Ruhr) in het pensioonaat.
Mits bijzondere pas, kan men per ijzeren weg naar Br. En Gent rijden.

Zondag 22^e November.

Vorst, de pomp vervrozen.
De Duitsche landwehrmannen verlaten het Gesticht met bedreigingen en nemen 6 matrassen met toebehoorten mede. De commandant belooft ze later terug te brengen? ... Lasterpraat van enkele geburen ... Nieuws van Paul uit Hazebroek (brief van 21 8^b.)

Dinsdag 24 November.

De D. halen nog 8 bedstoelen en verscheidene matrassen uit het Gesticht.

Donderdag 26e November.

Lijkdienst te Assche van Albert Vertommen (+ 28 Aug.)

Zaterdag 28e November

Gisteren, laat in den avond, bedreigingen met revolver tegen Jos. Wijnants, door eenen D. die carbure eischt. Nieuwe vergadering te Assche van het Regionaal Komiteit. Brief van Léon. (uit Holland)

Woensdag 2 December.

Nogmaals 46 D. in 't pensioonaat. Nieuwe roof van beddegerief.

Donderdag 3e December.

Wij vernemen dat Paul L. Ch. Rubbens ontmoet heeft die hem mededeelde dat Louis De Pauw van Opwijk aan den IJzer gekwetst werd. Paul is nu gehecht aan den "train sanitaire".

Maandag 7 December.

D. vragen nogmaals naar bedden, tafels, banken uit het pensioonaat. Ze zullen alles terugbrengen, zeggen zij?

Dinsdag 8 December (O.L.V. dag)

Duitsche jagers te peerd, prachtig uitgedost, legeren in het Dorp.
Goed nieuws van Al. De Smedt en L. Geerickx.

Woensdag 9 December.

De hier legerende landsturmiers verlaten stillkens aan het Dorp.

Donderdag 10 December.

Boeten hier en daar opgelegd aan burgemeesters en gemeenten.
Duivenkoten moeten toegezegeld worden. Zoo eene duif sterft, moet de geringde poot binnengebracht worden!

Vrijdag 11^e December

Nieuws van Ch. Rubbens die in Veurne zit. Constance komt eerst terug (met Joseph en Marie die voor 3 dagen naar Gr. gingen).

Maandag 14e December

De bezetting van Opw. versterkt door 4 hulannen, gelast met het opzoeken van houtdieven.

Woensdag 16e December.

Ik ga met Constance naar Gr. om morgen Agnès mee te brengen.
Men doet in Dendermonde de gevels vallen die dreigen in te storten.
Sedert eenige dagen, weeral ver geschut ZW., soms zware ontploffingen.

Zaterdag 19e December.

Eerste zitting sinds den oorlog van den Provincieraad (60 leden aanwezig). Doodsche zitting. Veel angstvolle, vermagerde gezichten. (zie Annales du Com. Prov.)

Vrijdag, 25^e December 1914

Droeve Kerstdag! De D. feesten op de villa Fern. Wijnants. Groote diner voor de officiers. Kerstboom... Wij houden, na het Lof, in onze arme Vincentiuszaal, eene algemeene vergadering en geven verslag over onze werkzaamheden gedurende dit jaar, 1914, zoo vreedzaam begonnen en dat op zoo tragische wijze moest eindigen. Dit verslag, naar hetwelk wij verwijzen, is ook eene bladzijde uit de plaatselijke geschiedenis van deze droeve oorlogsjaren ... Tenslotte brengt de vergadering eene openbare hulde van liefde en getrouwheid aan den nieuw gekozen Paus Benedictus XV en aan onzen beminden Koning Albert. Gij weet allen, zoo spreekt de voorzitter, - in welke zware tijdsomstandigheden Hij (Ben. XV) tot de hooge weerdigheid van stadhouder van J.C. verheven werd, en op welke onstuimige zee Hij het roer vatte van het schip van Petrus! Mocht Hij wel dra de verwoeste Kerk - Religio devastata, - uit hare puinen zien oprijzen, en den Vrede, den duurzamen Vrede zien opdagen, naar welken de gansche wereld snakt, en dien op dezen heiligen Kerstnacht beloofd werd aan de menschen van goeden wil!

In de uitdrukking onzer wenschen, durven wij, - niettegenstaande den Vijand, die eenige stappen van hier de wacht houdt, - durven wij, bij den gezegenden naam van O.H.V. den Paus, een anderen naam voegen, die heden alle rechtschape hert doet kloppen, omdat Degene die dien naam draagt, in zijn diep beproefd hert, gansch het Belgische volk sluit!
"Deze Held, gaat de voorzitter voort, die de zachtmoedigste, de gevoeligste, de bescheidenste mensch is dien men zich kan voorstellen, wiens diep gevoel zich bevend verbergt achter de fijnste en verhevenste schuchterheid, deze bewonderenswaardigen Man heeft ontzettend veel geleden, en daarom staat hij voor ons als het levende zinnebeeld van heel België! Van al de helden, wier naam in dezen ontzagelijken oorlog voor de Historie bewaard zullen blijven, en in eeuwige herinnering zullen leven, zal een van de reinste, een wien men nooit

genoeg zal kunnen liefhebben, die zijn van den jongen, grooten koning van ons klein Vaderland."

"Elken zondag, na de hoogmis, aan den voet van het altaar, op plechtigen toon, bidt de Priester voor onzen koning: Domine, salvum fac Regem nostrum Albertum! Heer, behoed onzen Koning Albert!

"Hoe indrukwekkend, hoe tragisch, ja, - maar ook hoe hoopvol, klinkt die plechtige smeeeking door onze kerken, nu niets uitwendigs meer aan het beminde Vaderland herinnert, noch nationaal lied, noch nationale vlagge. Heere! behoed onzen Koning Albert. Behoed Hem, den Vrome, den Onversaagde, den Ridderlijken, die ginder, aan den IJzer, tusschen onze jongens op de eerste lijn staat, hunne gevaren, hun lijden deelt, - door zijne woorden en nog meer door zijne daden hun heldenmoed in het hert spreekt, - en die, de reuzentaak verricht, dagelijks eenige stonden rust gaat zoeken in het verzorgen van zijne gekwetste soldaten of in het lezen van een kapittel uit de Navolging Christi van Thomas à Kempis. (Lange toejuichingen).

"H.H. en beminde Medebroeders, in deze dagen van neerslachtigheid en moedeloosheid, met meer betrouwen dan ooit, stellen wij onze hoop in de hulp van Hierboven. Bidden wij de Moeder Gods, die onze voorvaderen, in de harde oorlogsuren die zij zoo dikwijls beleefd hebben, aanriepen onder den titel van O.L.V. van Vrede, Maria pacis. Herhalen wij het kort gebed dat eens eene onzer souvereinen, in gouden letters, deed schrijven op een der paleizen van de Grootte Markt te Brussel, - opschrift dat de oudsten onzer zich zullen herinneren nog gezien te hebben: "A peste, fame et bello, libera nos, Maria pacis."

Bidden wij den h. Joseph, in andere benauwde oorlogstijden, in 1697, als bijzondere Beschermmer van België geschonken. Bidden wij den aartsengel Michaël, de schutsengel van onze hoofdstad, wiens bronzen standbeeld, zegevierend, het bloote zweerd in de hand, boven op het stadhuis van Brussel prijkt, als een teeken van verlossing en zegepraal!

Aanroepen wij de heiligen van België, degenen die hier het katholiek Geloof gepredikt en verdedigd hebben, en het met hun bloed bezegeld hebben, - degenen die hier op onzen grond gewoond hebben of wier relikwiën hier bewaard worden.

En aanroepen wij ook onzen doorluchtigen Patroon, den H. Vincentius a Paulo. Herinneren wij ons dat zijn gebeente sedert 1908, hier in België berust, te Ans, op een dier voortaan roemrijke heuvelen die de stad Luik omringen, en wier grond, eenige maanden geleden, het

eerste bloed, voor het Vaderland gestort, gedronken heeft! "

Diep ontroerd, ingetogen, verlaat de menigte de zaal, terwijl de D., rond hunnen kerstboom, met dronken stemmen, hunnen keizer toejuichen, en in de verte het kanon immer voortdondert!

Paul schrijft ons heden. Zie ook zekere brief van Louis Van Bever over dezen kerstnacht.

Zaterdag 26 December (2^e Kerstdag)

Rond 7 ½, doortocht in de richting N.Z. van eenen bestuurbaren ballon.

Zondag 27 December.

Wij gaan, volgens jaarlijksche gewoonte, naar Grembergen.

Duitsch gastmaal op de villa Fernand.

's Avonds worden de kinderen verzocht rond den D. Kerstboom te komen zingen: Zij zingen met volle borst "De Vlaamsche Leeuw".

Maandag 28 December.

Wij ontvangen te Assche, op zitting van het Voedingskomiteit, een amerikaansche afgeveerdigde met baron Steenhault.

Dijnsdag 29 December

Talrijke volledige man- en vrouwkostumen worden ons, wegens America, gezonden voor de afgebranden van 't Eeksken. Wij photographieeren Louis Aert, in zijn amerikaansch kostuum.

Woensdag, 30^e December.

Opeisning van haver en strooi bij de boeren. Aankomst van Constant uit Mechelen: Hij brengt een pak brieven van Z. Em. Cardinaal Mercier, aan de priesters van de dekenij te overhandigen. Die brief, zichtbaar aan de Belgen gericht, zal niet weinig opschudding verwekken, niet alleen hier, maar in de gansche beschaafde wereld. ". . ." is de titel.

Donderdag, 31^e December (Sint Sylvestre)

Onze eerweerde vriend, Frans Drijvers, sterft. R.I.P.

Terugkeer, uit Engeland, van jufvrouw Marguerite De Smedt.

Opwijck steeds bezet door de landsturmen van Mulheim aan Ruhr.

1915. 1^e Januari.

't Jaar begint met eenen vrijdag, doch wij mogen vleesch eten. Wij wenschen malkaar geluk en vrede, en verwenschen, uit ganscher harte, den gehaten Duitsch.

Zondag, 3^e Januari

Hevig geschut als nieuwjaarsgeschenk.

Streng verbod den brief van Card. Mercier van den predikstoel te lezen; - doch, de voorzorgen zijn reeds genomen, alle man zal hem lezen ... Bedreiging van het sluiten der kerken.

De D. statieoverste, die anders naar de kerk niet gaat, is als spioen in de hoogmis aanwe-

zig. Op het einde van het officie speelt Jan op het orgel, in plechtige akkoorden, het vaderlandsch lied: "Waar Maas en Schelde vloeien"...

Maandag, 4 Januari.

Te 9 uren, mis en sermoen in de kerk, voor de D. katholieke soldaten, door hunnen almoesenier.

Hevig geschut.

(’t Pastoorke van Bollebeke had ’s zondags den brief deels in de kerk gelezen. Aan een Duitsch die zich ’s anderen daags in de pastorij aanbiedt om den brief op te eischen, zegt hij: Ik heb hem niet, hij is bij den koster. En daar de D. zich naar het huis van den koster begeeft, roept de Pastoor hem achterna: Luister, ge moet den brief terugbrengen, ik moet zondag nog het tweede deel aflezen.”...

Dijnsdag 5 Januari

Een brief van Jan Buggenhout van 19^e Dec. Brengt goed nieuws van Paul.

Vrijdag 8 Januari

Regen den ganschen dag. Ik vergezel Constant, die naar Mechelen terugkeert tot Brussel.

Zaterdag 9 Januari.

Ik breng te Brussel een bezoek aan senateur Braun, ten einde de terugkeer van mijnen vriend Jan Cooreman, uit D. ballingschap, te verkrijgen.

Zondag 10 Januari.

Buitengewoon hevig geschut tot ’s namiddags.

Maandag 11 Januari.

Boomen uit ’t Rot gestolen. Tant Josephine brengt ons een brief van Paul, van 25^e Dec. Wij doen circulaires drukken voor de heropening van het Gesticht (externaat) op maandag aanst.

Donderdag 14 Januari.

Ik draag circulaires voor de heropening naar Droeshout en Mazel, Joseph idem naar Baardeghem en Meldert. Voor Merchtem, Lebbeke, enz. hebben vrienden gezorgd. Protestantsche dienst in de S. Pauluszaal, te 10 uren.

Maandag 18 Januari.

Wij openen het externaat met 25 leerlingen.

Dijnsdag 19 Januari.

Te 2 uren ’s nachts voorbijtocht van een reusachtigen Zeppelin. ’t Is de derde dien wij zien. Aangeland in Engeland te Yarmouth?

Maandag 25 Januari (S. Paulus)

Al de notelaars worden aangeslagen. Volgens bericht gisteren aangeplakt, moeten zij voor 31 Januari neergeveld zijn ... Deze laatste dagen, hevig geschut.

Vanaf Maandag, 18 dezer, zal het Gesticht Lindemans

te Opwijk, geopend worden, doch alleen voor dagscholieren of externes. De lessen zullen gegeven worden van 8 tot 12 uur (Belgische tijd). Het onderwijsprogramma zal derwijze geschikt worden dat de voornaamste leervakken zoo volledig mogelijk zullen onderwezen worden. Interne scholieren kunnen voorloopig niet aangenomen worden. De Duitsche overheid zal passen afleveren voor de leerlingen van naburige dorpen die per rijwiel naar de school willen komen. Het schoolgeld is bepaald op 10 frank per maand, vooraf betaalbaar. Men kan zich van nu af laten inschrijven.

De Bestuurder,
L. LINDEMANS.

Drukkerij Abbeloos, Opwijk.

Heropening van het pensionaat Lindemans op 18 januari 1915.

Woensdag, 27 Januari

Geboortedag van den keizer. De D. vlag wordt op het huis van schepen De Block gesteken. In ’t passant steelt men zijn rijwiel!

Donderdag, 28^e Januari.

Ik ga naar Mazel en van daar naar Droeshout. Ik verneem op de pastorij, door E.H. Van Elpen, onderpastoor van Wolverthem, juiste bijzonderheden die schijnen het gedrag van G. ’t Kint op 24 Aug. II. te verontschuldigen. Opeischen door 4 Duitschers van een verken van 140 Kil. aan 110 Fr., ver onder de weerde, bij De Bont, Kalkestraat.

Maandag 1^e Februari.

Terugkeer, na 5 maanden harde opsluiting in een D. kamp van 500 Dendermondenaren en Lebbekenaars. Tusschen hen Jan Cooreman en zoon, Rijken Peer, enz.

Raymond Blanquart, uitgeput, stervende, blijft eerst in Mechelen en wordt dan naar Londerzeel weggevoerd.

Donderdag 4 Februari.

Te 7 uren ’savonds breken 4 D. bij Joseph Wijnants binnen. Zij eischen van de meid, die alleen te huis was, de sleutels van den wijnkelder (die onder water staat) en verder haar spaarpenningen.

Vrijdag, 5 Februari.

Een trein, met D. soldaten die naar ’t Front rijden, draagt in groote letters: God straffe Engeland!

Zondag 7 Februari

Algemeene biddag voor den Vrede, voorgescreven door Z.H. Benedictus XV. Veel volk te communie.

Indrukwekkende plechtigheid ’s namiddags.

Romein Vereertbrugghen vertrekt eerstdaags naar Holland, en desnoods naar Engeland om onzen notaris te gaan halen.

Donderdag 11^e Februari.

Grembergen krijgt eene boet van 6000 Fr. (telefoonraad)

Zondag 14^e Februari.

Vastenbrieven van Pius X en van Benedictus XV worden in de kerk afgekondigd.

Tijdens een bezoek aan Joseph De Donder, verklaart de doorluchtige prins van Ratibon, dat de Belgen ongelijk hebben zich tegen het opeischen van peerden, voer, etc. te verzetten, dat alles wat in België is, aan Duitschland, door verovering toekomt! Vae victis! Wacht, verwenschte zot, dat onze beurt eens komt, en die zal komen ...

Maandag 15 Februari.

Bezoek van tante Gabrielle en Marguerite R. Te Grembergen, moeten al de duiven gedood worden. Niet alleen de notelaars maar zelfs de wijmen (osier) worden opgeëischt.

Brief van Paul, uit Calais, van 28 Januari: Bernard Miers is gesneuveld; een opwijckenaar is voor herhaalde desertie ter dood veroordeeld, doch niet geexecuteerd.

Nieuws ook van Raymond de W. en van Charles Rubbens.

Men zegt dat het offensief der geallieerde in Fr. en in België herneemt.

Donderdag 18^e Februari (Se. Constance)

Raymond Blankaert bezwijkt te Londerzeel R.I.P.

Vrijdag 19^e Februari.

Terugkeer van Rom. Vereertbrugghen uit Engeland. Gisteren is Fern. Wijnants, na 6 maanden, te Brussel aangekomen.

Zaterdag 20^e Februari.

Constant op vacantie.

Maandag 21 Februari.

Dezen nacht, tusschen zondag en maandag, trekken hier 4 Zeppelins voorbij.

Washingtonsdag. Hulde aan America door de Gemeente en het Steunkomiteit.

Begravenis, te Londerzeel, van Raymond Blankaert. Een man die gezegd had "Dat is nog een slachtoffer van de D., wordt door D. soldaten meegenomen.

Dijnsdag, 22 Februari (Vastenavond)

Terugkeer van Fernand Wijnants in Opwijk, zoo men zei tenminste. Joseph W. verwachtte hem op een dîner: "Podores, hij kwam niet!" Bloedig gevecht op de Cleye tusschen twee D. Beide worden met een automobiel weggevoerd. Ver geschut.

Zondag, 28e Februari. (1e Z. Vasten)

Eergisteren kregen wij een brief uit Holland (over Aken) van Léon, en heden een brief van

Marie en Delphine Borginon uit Bexhill (Engeland), via Tilburg-Turnhout.

Dezen namiddag, alg. vergadering van S. Vinc. in de waag (*Ik geef verslag van hetgene Vinc. Gen. en Plaatselijk komiteit tot hier toe, aan noodlijdenden van alle slach uitdeelden*).

Schoone aanspraak van Pater capucien Raymondus (Fleerackers), die de treffendste bladzijden voorleest van den verboden brief van Cardinaal Mercier.

Maandag, 1 Meert.

Fern. Wijnants terug in Opwijk.

Men begint in Opw. de schatting van oorlogschade en D. opeischingen.

Het garnizoen van Opw. vermeerdert met 14 manschappen op Nijverseel.

De gemeente moet bedzakken leveren.

Donderdag, 4 Meert.

Een zeppelin, boven Hekelghem, laat 2 of 3 bommen vallen. (Is het de zeppelin die te Beauvechain daalde?)

Zaterdag, 6 Meert.

Eerste uitdeeling door de post sedert Aug. 14 (bulletin météorologique, kaarten van Paul en Ch. Rubbens van Aug. 14, doodbrief Wijnens, † 4/5 Aug. *Te Luik*). Nieuws van Paul van 17 Febr.

Maandag, 8 Meert.

Naar Brussel in Patria: "Comité cath. des intérêts agricoles."

Zeer hevig geschut in de verte.

Dijnsdag 9 Meert.

Lijkdienst Erpels, gesneuveld in Aug. Te Oplinter.

Woensdag 10 Meert

Bezoek aan mijnen vriend Jan Cooreman te Lebbeke.

Donderdag, 11 Meert.

Nieuwe eenzelveigheidskaart met foto geeischt. Meldambt: De jongelingen van de klassen 1892-98 moeten zich alle maanden te Merchtem aanbieden.

Groote herrewar: D. officieren beweren dat men in eene telegraaf paal een hol geboord heeft, om er dynamite in te steken. Heeft ooit een opwijckenaar eene dynamite cartouche gezien?

Maandag, 15 Meert.

Eerste Meldambt in Assche. Tusschen de jongelingen is er een in 't zwart gekleed, een andere in 't geel, een derde in 't rood (driekleur). De hollandsche Freule aangeland. Grof geschut in de verte.

Dijndag 16 Meert.

Een brief van Paul (via Turnh. Antw.) van 18 febr. met zijn portait (nieuw uniform met de streep van korporaal) wordt aangebracht. Hij

heeft onzen brief, en brieven van Marie en Henri Borginon ontvangen.

Woensdag 17 Meert.

Eene horde lompe soudars, komende van S. Gillis, moet het garnizoen van Opw. versterken, ten einde het meldamt (ofte revue) van morgen te Merchtem te bewaken.

Donderdag 18 Meert.

8 uren. De D. compagnie, met 2 trommels en 2 fiffers aan 't hoofd, trekt naar Merchtem. De jongens, met belg. vlaggetjes, volgen van verre en zingen "de vlaamsche leeuw". Twee opwijkenaren worden te M. achter 't slot gezet. 2 uren. Terugkeer der jongens met vlaggetjes, enz. lijk 's morgens.

's Avonds wordt Jan bij den D. commandant geroepen (Levy). Geschut.

Dijnsdag 23 Meert.

De D. soldaten krijgen eenen nieuwen helm die hun past, gelijk een pluimendoek aan een vischwijf.

Men meldt den val van Pezmysl.

De Conf. S.V. opnieuw 's dijnsdags te 7 uren.

Woensdag 24 Meert.

Man hat geschossen! Ja, in de Wache (huisjes nevens Burgemeester).

Heldendaad van een lompe D. (Gust), die zijn geweer kuischende, bijna, onze voorbijtrekkende Marie omver schiet.

Maandag 29 Meert.

Te beginnen van dezen middag, moeten, dag en nacht, 2 welbegoede opwijkenaren, twee met twee, gedurende 2 uren, tot maandag, 5 April, de wacht houden neven den doorboorden telegraafpaal, - en dat voor straf.

Zondag 4 April (Paschen)

Zondag 11 April.

Brief van Léon (via Scheut). Paul heeft hem eenen brief geschreven, die aldus eindigt: De winter weent, de lente lacht; De schoone dagen zijn aan 't komen: de lentezon, de zegezoon!

Opw. Krijgt eene boet van 300 m. Molhem, idem.

Donderdag 15 April.

Te Droeshout, lijkdienst van J. Francis Willems, 2e carab., gesneuveld en begraven te Schiplaken 27 Aug. II.

Het portret van Paul L. met Jan Buggenhout, L. Geeurickx en Eug. Van den Broeck komt toe. D. beplanten met bloemen de grafsteden van onze geliefde gesneuvelden (Daese, De Keersmaeker,)

Zondag, 18 April.

Alg. Vergadering van S. Vinc.Gen. Ik geef verslag over hetgene Vinc. samen met het pl. Kom. op liefdadigheidsterrein verrichtten.

Woensdag, 21 April.

Verbod, - zelfs aan leerlingen, - nog per velo te rijden.

Zondag, 25 April (Sint Marcusdag)

Kath. Dienst voor D. soldaten, in de kerk, na de hoogmis.

Toen de kruisprocessie in de kerk treedt, waar reeds de D. plaats genomen hebben, zingt (juist op dit oogenblik) de pastoor: "Esto nobis, Domine, turris fortitudinis", en het koor met klem: "A facie inimici.- Nihil proficiat inimicus in nobis. - Et filius iniquitatis non opponat nocere nobis!" (13) Zullen de D. kapelanen verstaan hebben?

Maandag, 26 April.

Onze leerlingen, met prof. naar de commandantuur te Ternath, ten einde de toelating te bekomen den velo te gebruiken. Zij komen teleurgesteld terug.

Woensdag 28 April.

Een D. soldaat komt ons melden dat onze leerlingen weer per velo mogen rijden. Waarom dan al de last de menschen sedert een week berokkend.

Woensdag, 5 Mei

Plechtige dienst voor de opw. soldaat De Rop, te Antwerpen in het gasthuis overleden.

Donderdag 6 Mei

Geboortedag van den D. kroonprins. Vastendag voor de D.

Verboden te rooken, maar ze doen het toch.

Vrijdag 7 Mei.

De 3 belg. gesneuvelden, op 't Eekskan (grens) begraven, worden door de mannen van jufvrouw Oriane (van Londerzeel) optgraven, en, schier onverwachts, op een hondenkar, door Van Neyghen, naar het Dorp gebracht. Zij worden plechtig op het kerkhof, ter aarde gesteld

...

's Avonds vertelt men dat Italië den oorlog verklaart heeft aan Oostenrijk.

Zondag 9 Mei.

Een brief van Léon (via Duitschland) meldt dat hij ons, 3 weken geleden, 2 brieven Paul gezonden heeft (Deze kwamen hier toe 15 Mei). Een brief van Marie Borginon (uit Boxhill) spreekt ook over Paul die haar rond 25 Meert geschreven heeft.

Maandag 10 Mei

8u 's m. Doortocht van een zeppelin. De D. landsturmelingen worden door andere vervangen.

Dijnsdag 11 Mei.

5u 's m. Talrijke vliegtuigen gezien in de richting Gent. Ontploffingen waargenomen.

Woensdag 12 Mei

Wij vernemen de dood van onzen oud-leerling Robert Stallaert, den 22e Nov. te Manchester, aan schrikkelijke wonden bezweken.

Zaterdag 15 Mei.

Wij ontvangen a/ een brief van Paul van 7 Meert (met portret) b/ de 2 brieven aangekondigd door Léon, van 6 Febr. En van 24 Meert (met portret van de 4 opwijckenaren, dat wij reeds bezitten.

Den 16 Meert kregen wij eenen brief van P. van 18 Febr. – Dat maakt dus 4 brieven tot hiertoe ontvangen.

Zondag 16 Mei.

Hevig geschut. Doortocht 's avonds van een zeppelin (E – W).

Maandag, 17 Mei.

Dienst te Meuseghem van Robert Stallaert, gekwetst aan den IJzer, en te Manchester gestorven. R.I.P. G. 't Kint, met zijnen gemeenteraad, neemt plaats voor de familie, en gaat, id. eerst ten offer.

Woensdag 19 Mei.

Vandaag, voor de eerste maal: Lagarde, en position!...

Zondag, 23 Mei (Sinxen)

Brieven van rond 1 Mei, van Raymond en Charles geven goed nieuws van Paul.

Woensdag 26 Mei.

Een brief van Mar. Borginon meldt ons dat zij goed in België terug gekomen is, en dat Paul haar, 4 weken geleden nog geschreven heeft. 's Avonds een zeppelin over Nijverseel, richting Gent.

Zondag 30 Mei.

Bezoek van Marie Borginon, uit Engeland teruggekeerd.

Zondag 6 Juni (H. Sacramentsdag)

Stichtende processie, gevolgd door eene groote biddende menigte. Drij soorten van D. op den doortocht: goede christenen, eerbiedig gekniel, beleefde mannen, met blooten hoofd, en ... domme onbeschofterikken ..

Bezoek te M. aan Em. De Winde (hulpgeld landb. onderwijs). Hevig geschut in de verte.

Maandag 7 Juni

's Morgens vroeg, boven de bewolkte lucht, hooren wij het gesnor van een zeppelin.- Geweer- en bommengeknal. Men zegt dat de hangar van Schaarbeek in brand staat.

Zaterdag 12 Juni

9 u. 's avonds, een Zeppelin zweeft over Opwijk.

Maandag 14 Juni

Brief van Léon en van Paul (photo, Paul op trein).

Donderdag 17 Juni.

3 u. 's morgens. Vliegers werpen bommen op (S. Ag.) Berchem. Men hoort hier duidelijk de ontploffingen.

Dienst te Dr. voor J. B. Robberecht, 18 Aug. '14 te Grimde gevallen.

Vrijdag, 18 Juni.

Em. De Doncker (alias de Koperen), sedert zaterdag te Aalst gevangen, komt terug. Velo geconfisqueerd, kosten van verblijf en 35 Fr. boet.

Donderdag 24 Juni.

Brief uit Holland (via Aken) van Léon (van 18 Juni), die 16 Juni goed nieuws kreeg van Paul.

Zondag 27 Juni (Kermis)

Geene processie. Bezoek van de kinderen uit Gr.

Verboden buiten het Dorp per velo te rijden.

Dijnsdag 29 Juni.

Plechtige boetprocessie ter eere van S. Paulus.

Woensdag 7 Juli.

E.H. Van Gestel aangeklaagd bij de D. door ellendelingen (V.de V. en V.d.St.) die voor den vijand werken. Hij wordt door de D. onder-vraagd.

Zaterdag 10 Juli.

's Namiddags, K. Mercier te Lebbecke, waar hij het woord richt tot de weduwen en weezen van de vermoorde inwoners. Hij vernacht te Den-dermonde.

Woensdag, 14 Juli.

4 u. 's m. Vliegmaschinen boven de wolken. Ik verneem te Gr. dat Ch. Rubbens kaporaal is.

Zondag 18 Juli.

Affichen melden dat de oogst opgeëischt wordt. Een brief van Léon, uit Holland, meldt de calomnies tegen België, den Paus, enz. in Nederland verspreid.

Woensdag 21 Juli.

Men meldt vaderlandsche betoogingen te Brussel, Aalst, Antwerpen, enz.

Zondag 25 Juli.

Alg. verg. van S.Vinc. Genootschap. Ik geef eene voordracht over het grootsche liefdewerk door onzen H. Patroon gesticht in toenmalige oorlogstijden.

Dijnsdag 27 Juli.

Vertrek van onze "Mulheim an Ruhr"sche soldaten, die hier sedert vele maanden legeren. Zij vertrekken naar Halle. 's middags aankomst van hunne opvolgers, komende van Leuven (Comm. Oberlieutenant Bertran, unterburgemeister von Crefeld).

Vrijdag 30 Juli.

Wij vernemen dat de nieuwe commandant ('t akkoord met onzen burgemeester) al zijne

mannen in 't pensionaat zou willen leggen. Ik ga naar Brussel raad vragen bij senateur Braun.

Zaterdag 31 Juli.

Ja, 't is er. Terwijl ik afwezig was, toen Jan en Joseph in de klas waren, sluipen 50 à 60 Duitschers, zeer stillekens het gesticht binnen, en vestigen zich op den bovensten dortoir en de aanpalende kamers.

's Namiddags, bij mijne terugkeer uit Br., ontmoet ik te Brussegem Joseph die mij 't nieuws aanbrengt. Een sergeant, Schmalz, acteur comique van stiel, neemt bezit van de kamer van den professor, en heeft het beheer over de gansche bende. 't Zij hier gezegd, Schmalz, hield goede orde tusschen zijn mannen.

Zondag 1 Augusti.

De D. vieren op de markt den verjaardag van het losbreken van den oorlog. Militaire muziek. Aanspraak van den commandant oberlieutenant. Niemand op straat. Vox clamentis in deserto ...

Zaterdag 14 Augusti.

Prijsdeeling. Ik breng, in mijne aanspraak, eerst en vooral hulde aan de 15 nog bekende oud-leerlingen voor het Vaderland gesneuveld. Wij vernemen dat Jan Borginon ziek is in Holland. Zijn vader, Dr. Gust. Borginon krijgt de toelating hem een bezoek te brengen.

Dijnsdag 17 Augusti.

's Avonds, onverwachts, dringen de D. bij E.H. Van Gestel binnen en nemen hem gevangen. Tezelfdertijd wordt ook Mr. Coppens in de statie aangebracht. Zij zijn veroordeeld, de eerste voor 3 maanden, de tweede voor eene maand. Beide vernachten in de statie, op eene bank, terwijl nevens hen, een D. in eene bedde slaapt. Zij worden 's anderendaags met den trein naar Brussel vervoerd.

Zaterdag 21 Augusti.

Jan L. en Joseph De Smedt, bij sen. Brauns, trachten de loslating van H.H. Van Gestel en Coppens te bekomen.

Zondag 22 Augusti.

Teleurstelling van onzen meier, op zoek naar logist voor D. officieren. Hij wordt, achtereenvolgens, door twee pastoorsmeiden (Virginie en Joken) op flesschen getrokken.

Maandag 23 Augusti.

Nieuws van Léon en Paul. Deze heeft eenige dagen bij Rik Borginon in Engeland doorgebracht.

Heden en volgende dagen, plechtige jaargetijden voor onze gesneuvelden te Londerzeel, Impde, Eppenheim, Schiplaeken, etc.

Woensdag 1 September.

Herziening van het proces Van Gestel. Getuigen: P. De Block, Jos. De Smedt, Jos. Van Malderen, Jan L.

Vrijdag 3e September.

Concert van de D. (uit Assche) op de markt. Niemand op de markt. In vanum laboraverunt ...

Zondag 5e September.

Brief van Paul (via Holland).

Dijnsdag 7 September

Een zeppelin op weg naar Engeland.

Zaterdag 11e September

Per fiets, naar Ledeberg.

's Avonds, blijde terugkeer van E.H. Van Gestel en M. Coppens.

Zondag 12e September.

's Avonds, terwijl M. Van Gestel zijne lotgevallen vertelt, doortocht van een zeppelin (teruggekeerd nacht 13/14?)

Vrijdag 17 September.

Groot D. feest in de zaal. 250 D. (uit Opw. Assche en Merchtem) met muziek trekken stoetsgewijze door het Dorp. Feest op onze weide Heiveld. Alleen kinderen komen zien ... De jongelingen van 18 tot 25 jaren mogen de gemeente niet meer verlaten. Men vertelt dat de aankomst aan het Front van den 100.000sten vrijwilliger ginder gevierd wordt.

Maandag 20 September.

De D. commandant Bertran vertrekt naar het Front per voiture. Hij neemt afscheid van zijne manschappen aan het huis van den burgemeester. De man weent ...

's Avonds, weeral sensationeel nieuws ...

Dijnsdag 21 September.

Het meel vroeger aan 55 cent. gebracht op 48 centiemen.

Hevig geschut, heden en volgende dagen.

Vrijdag 24 September.

Brief van Paul aan ons en aan M. V. Gestel van 20 Aug.

Zondag 26 September.

Droevige verjaardag: Altijd hevig geschut. Brief van Kard. Mercier, die een triduum voorschrijft op 29 en 30 Sept. en 1 October. Brief van Paul van 7 Sept. (via Sparrendaal)

Maandag 27 September.

Heropening der klassen (internes) Aankomst van een nieuwe D. commandant, een domine ... Plechtig jaargetijde voor onze gesneuvelden van 26/27 Sept. 1914.

Wij vernemen dat boekhandelaar A. De Wit (verspreider van Libre Belgique) gevangen is.

Dijnsdag 28 September.

41 externen komen binnen.

Opeisching van 4000 Kg. haver in Opw.

Steeds hevig geschut.

Woensdag 29 September (Sint Michaël)

Bevestiging door de gazetten van zegepralen van de bondgenoten in Frankrijk en in Rusland.

Zondag 3^e October.

Verboden etatmajor kaarten te bezitten. Deze worden spoedig in veiligheid gebracht. In Vlaanderen wordt het kaatsspel verboden: de werkelozen vonden het leutig maar den gansch en dag te kaatsen, en dat mocht niet, oh nein! ...

Woensdag 6e October.

Nieuws van Paul van 22e September. Grembergen moet wekelijks 400 eieren leveren.

Zaterdag 9e October

Nieuws van Léon. 3 brieven van Paul.

Zondag 10e October.

Rond 5 uren wordt het vliegplein van St. Ag. Berchem door 3 vliegers beschoten. Wij volgen het gevecht met de leerlingen (waarbij vader Wighem van Wemmel) van op den berg in den voorhof.

Bommen ontploffen, zegt men, op Mansteen, Assche en Assche ter heide.

Maandag 11 October.

Berchem nogmaals door eenen vlieger beschoten, rond 7 ¼ 's m.

Weeral nieuws van Paul, uit Holland (verzonden 8 Oct.)

Zeer hevig geschut in het W. Commandant Bertran, hier over weinige dagen vertrokken, sneuvelt te Loos?

Zaterdag 15 October.

Wij vernemen de dood van Commandant Bertran, hier vertrokken den 20e September en te Lens (of Loos) gesneuveld. Zeer hevig geschut.

Zondag 16 October.

Ontvangen portretjes van Paul, met Al. De Smedt, Bosteels en Segers.

Zaterdag 30e October.

Nieuws uit Holland van Léon. Men vertelt dat M. De Craene, gesneuveld is. Wij vernemen dat achter het Front "De Stem uit Opwijck" verschijnt op onbepaalde dagen.

Zondag 14e November.

Een man van Mazele, vader van 7 kinderen, door de D. mishandeld en vermoord te Assche.-

Deze laatste dagen, hevig geschut.

Woensdag 17 November.

Plechtige lijkdienst van Bernard Miers † 22 Januari, aan den IJzer R.I.P.

Maandag 22^e November.

Plechtige zielmis voor de gesneuvelde soldaten, druk bijgewoond. Omhaling voor Polen.

Zondag 28 November.

Deze gansche week, hevig geschut.

Dijnsdag 30 November.

Buitengewone zitdag van den Provincieraad. Men dwingt ons ongehoorde oorlogsbelastingen te stemmen: 7 provincies buigen, omwille van de om standigheden. Brabant verdaagt de beslissing, Antwerpen weigert.

Zaterdag 4 December.

Nieuwe vergadering van den Provincieraad. Wij buigen op onze beurt. Nous avons "le courage de céder", la mort dans l'âme (14). Beter dat dan brutale plundering, welke het gevolg van onzen tegenstand ware geweest.

Maandag 6e December

Wij ontvangen, voor onzen Sint Niklaas, enen brief van Paul van 10e Sept.

Boompjes worden op het kerkhof geplant door de zorgen van schepen P. De Block (die ook gansch het kerkhof heeft doen ompsitten en reinigen).

Donderdag 9^e December

Brief van Paul van 26^e Nov. Bezoek van Marie Borginon.

Zondag 19^e December.

Zeer grof geschut sedert verscheidene dagen. De ruiten beven.

Maandag 20^e December

Men ontgraaft te Assche 4 arme jongens van Buggenhout, in 1914 door de D. voor den kop geschoten, en met gebonden handen begraven aan de groote kasseide, aan 't kapelleken (Kalkoven).

Te Opwijck, ontgraaft men een D. die zich in 1914 te Nijverseel zelfmoord had, en daar aan de groote kasseide begraven werd. Het lijk wordt overgebracht naar Merchtem.

Zaterdag 25^e December (Kerstmis) 1915

3 uren. Alg. vergadering van S. Vinc. Genootschap in de St. Pauluszaal. Algemeen verslag onzer werkzaamheden, alsook over de oorlogswerken, namelijk over het steunfonds onzer belg. krijgsgevangenen. De voorzitter eindigt zij verslag met deze woorden:

Ik zou aan eene groote plicht te kort blijven, zoo ik, na hulde gebracht te hebben aan zoovele liefdewerken, aan zoovele opofferingen, geenen erkentelijken groet stuurde aan onze 250 afwezige medeburgers die, 't zij aan 't Front in de vuurlinie, 't zij in vreemde gevangenkampen, lijden en strijden voor ons allen, voor het Vaderland.

't Is ook aan een liefdewerk dat zij zich edelmoedig toewijden, het liefdewerk bij uitmuntendheid: de verdediging, ten prijze van hun bloed, ja, van hun leven, van al wat ons duurzaam is: onze haardsteden, onze outaars, onze vrouwen en kinderen, onze onafhankelijkheid, ons eigen bestaan.

Zij hebben gestreden, zij hebben geleden, hun bloed gestort, met duizenden andere, te Luik,

te Namen, te Grimde, te Neerlinter, te Sempst, te Schiplaken, te Impde, rond Mechelen, rond Dendermonde, onder de muren van Antwerpen.

En toen het leger, overmand, in haast, in wanorde Antwerpen moest verlaten, toen alleman vluchtte, toen alles verloren scheen en wanhoop heerschte, - zijn zij getrouw gebleven, getrouw aan hunne plicht, aan hun Vaderland, aan hunnen Koning.

Zij hebben niet gearzeld. Zij hebben niet rechts gekeken noch links. Recht vooruit zijn zij gegaan, het oog gevestigd op de vaderlandse vlagge, op de verscheurde, verhakkelde leeuwenbanier, met bloed en slijk bevekt. En die geliefde vlagge, - het zinnebeeld van het Vaderland, ze hebben ze gedragen, Vlaanderen door, trots duizende gevaren. En zij hebben ze geplant, en met hunne machtige armen gearmd op de laatste schans van het vernielde België, ginder, aan den IJzer niet ver van Kaselberg, niet ver van Groeningekouter, niet ver van WestRoosebeke, waar onze vaderen, voor het heilig duurbaar Vaderland worstelden en stierven. En daar, op het laatste plekje vaderlandschen grond, - hunnen Koning aan hun hoofd en in hun midden, waagden zij den strijd, den reuzenstrijd die immer woedt, den grootsten wellicht van de Geschiedenis. Vergeten wij onze gesneuvelden niet, onze opwijcksche helden, degenen die reeds in den ijselijken strijd gevallen zijn. Zes zijn reeds gekend, doch er zijn er zeker meer: Jan Louis Erpels, gesneuveld te Neerlinter, 18 Aug. 1914; Jan B. Robberechts, denzelfden dag gevallen te Grimde; Jan Frans Michiels, gesneuveld te Epeghem, 25 Aug. 1914; Jan Frans Willems, id. te Schiplaken, 27 Aug. 1914; Leo De Rop, aan zijne wonden bezweken in het krijgshospitaal te Antwerpen, 5 Oct. 1914, en Bernard Miers, te Ramscapelle, aan den IJzer, gevallen, den kop verbrijzeld door grenaatsherven.

Met eerbied buigen wij het hoofd voor hunne verminkte lijken. Met lauwerkransen bedekken wij hun graf. De minste, de nederigste van die jongens heeft toch meer gedaan voor de bevrijding van ons volk, dan wie ook onder ons. Zij hebben meer gegeven dan hunne have, dan hun goed, dan hun hert. In den bloei hunner jaren, als eene blijde toekomst hen toelachte, hebben zij hun bloed, hun leven geschonken. De eeuwige waarheid, J.Chr. zelf, op den avond van zijn lijden, op den weg van Oliveten, heeft het aan zijne discipelen verklaard: "Grooter liefde heeft niemand dan die liefde, dat hij zijn leven geve voor zijn vrienden.?" "Majorem hanc dilectionem nemo habet! Nooit gaf iemand grootere blijf van naastenliefde." Mochten deze woorden, die in den mond van den goddelijken

Meester, eene zaligverklaring beteekenen, eens in gouden letters gebijteld worden, op den gedenksteen die in onze kerk de glorievolle en zalige gedachtenis van onze helden moet ver-
eeuwigen.

M.M. Zoo den oorlog veel ellenden, lichamelijke en zedelijke, na zich slijpt, baart hij nochtans ook vrome en edele daden, wonderen van liefde, van wederzijdsche behulpzaamheid, van zelfopoffering, van wilskracht, van heldenmoed. Wij durven het hopen. Al die liefde werken, al die offers zullen niet vruchteloos zijn. Al dat bloed zal niet nutteloos vergoten zijn. Zij zullen in de balans wegen op den grooten dag van de Rechtveerdigheid, van de Vergelding. Verliezen wij den moed niet, schreef Benedictus XV, de arm van God is niet ingekort, noch onmachtig om ons te redden, noch zijn oor is niet doof voor onze smekingen. Laten wij onze vrijmaking verdienen, schrijft Kardinaal Mercier, laten wij ze bespoedigen, meer nog door een deugdzzaam leven dan door onze gebeden. Verhaasten wij de blijde terugkomst van Degenen, die sedert 16 maanden, de gansche natie in zijn bebloed hert draagt, - van den welbeminden Vorst, die, met lauweren omkroond, omringt van zijn getrouw leger, onder het gelui van al de klokken en het geschal der bazuinen, onder het gejuich van gansch het volk, den lang gewenschten vrede moet aanbrengen. Dan zal het gansche volk de plechtige heilwenschen bekrachtigen, aan het officie van Kerstavond ontleend, welke kardinaal Mercier, onzen jongen vorst, koning Albert toesprak, op Kerstavond 1909, op den dag zijner troonbeklimming, zijner blijde inkomst. "Rex pacificus magnificatus est, cujus vultum desiderat universa terra! Hooggeprezen, hoogverheven de Koning der Vrede. Naar zijn aanschijn verlangt de gansche aarde! Magnificatus est Rex pacificus, super omnes reges universae terrae. Hoogverheven, hooggeprezen de Koning der Vrede, onze Koning boven alde koningen van gansch de aarde! (lange toejuichingen aan Koning Albert).

's Avonds, zeer hevig geschut. Kerstboom van D. in het huis Triest en op 't Eekskan.

Januari 1916.

Koude regen, grauwe lucht, grauwe gedachten. Geen nieuws van de kinderen... Niets ...

2 Februari

De notelaars neergehakt op de gehuchten.

7 Februari

Eindelijk brengt een brief van Leon van 29 Jan. goed nieuws van Paul.- Verder uit eene andere bron vernemen wij de dood van onzen oudlerling Joseph Tuerlinckx, gesneuveld aan den IJzer.

23 Februari

Een brief van Leon van 19 Febr. spreekt van zijne ziekte en van eene lichte operatie die hij moest onderstaan.

26 Februari

Twee menschen, waarvan een doove, verdacht van smokkelhandel, door de D; te Baardeghem doodgeschoten. Constant komt terug uit Mechelen met eene zware valling.

De D. komen 3 km. vooruit te Verdun. Sedert 14 dagen, regen en wind. In de verwoeste steden storten bouwvallige huizen ineen; in de velden liggen talrijke boomen ontworteld. Pluviose, Ventose!

Zondag 27 Februari.

Een man vermoord te Assche door eenen D. soldaat. Onze notelaar nochmaals bedreigd.

Dijnsdag 29 Februari

Schrikkelidag! Slecht nieuws. Het fort Douaumont, Noorden Verdun gevallen. Verdun zelf bedreigd!

Donderdag 2 Meert.

Negen Belgen, tusschen dewelke Notaris Roels van Sotteghem worden voor den kop geschoten door de D.

Vrijdag 10 Meert.

Onze eerbiedwaardige oom J.B. Van den Eeckhout sterft te Lebbeke.

Zondag 12^e Meert (1^e Z. van den Vasten)

Alg. vergadering van S.Vinc. Gen. Ik geef breedvoerige uitleg over stoffelijken onderstand, namelijk over uitgedeelde kleedingstukken en beddegerief. Ik spreek verder over kindersterfte, over degelijke kindervoeding en over het zoo verdienstelijk werk, hier gesticht: De Kindermelk.

Dijnsdag, 14 Meert.

Lijkdienst van Nonkel Van den Eeckhout. Gaan de eerste, acht het lijk, zijne broer (94 jaar) tusschen zijne 2 zonen, priesters. Schoon, helder lenteweer.

Zondag, 26 Meert.

Een jongen van Vlesenbeek brengt eenen brief van Paul van 19^e December. Drij maand op weg!

Zondag 2^e April (Laetare)

Feestje van de zondagschool, in de S. Pauluszaal, door de D. bewaakt.

De D. commandant doet den dorschvloer ruimen, om er zijn vervl. kot van voiture te plaatsen! Wij hebben nog niet genoeg met de 60 landsturmern?

Woensdag 5 April.

Ik begeef mij te Br. Naar de Censuur om de toelating te bekomen de mooie eerste Communieversjes voor Gabrielle, door haar broeder Constant opgesteld, te drukken. Een versje zinspeelt op den broer aan 't Front. O, dat

mocht niet! Koud, onverschillig, trekt de censur-juffer eene lijn over het schrift, geeft het aan den D. bediende, die het, spottende, in vieren scheurt, en in de vuilmand werpt. O, verachtelijk volk!

Aan de Morette op de romeinsche baan, gaat het peerd van den officier van zondag II. op hol. De 'heer' wordt uit zijn vervl. kot van voiture op de kassei geslingerd, breekt zijnen neus, en bijna zijnen kop.

Donderdag 6 April

De kinderen brengen ons een bezoek uit Grembergen.

Zondag 9 April (Passie Zondag)

Plechtige Communie van Gabrielle. Familiefeestje (photographie)

Maandag 10 April

Vertrek van onze D. (Crefeld) naar Dilbeek. Zij worden door eene andere bende vervangen. De commandanture in Merchtem.

Dijnsdag 11 April.

Onze zuster Julie, wier toestand stillekens aan verergert, ontvangt met zeer groote godsvrucht, de laatste HH. Sacramenten. Zij verzoekt mij, in hare plaats, Paul en Leon te omhelzen bij hunne terugkeer.

Maandag 24 April

Bezoek van Gustave en Jeanne Borginon aan Julie.

Dijnsdag 25 April (S. Marcus)

De toestand van Julie verergert. 's Avonds trekt een zeppelin voorbij, richting EW.

Woensdag 26 April

's Morgens terugkeer van den zeppelin, die zeer laag over Opw. zweeft. 's Avonds trekken 2 andere zeppelins voorbij.

Julie verzwakt meer en meer: Dezen morgen begon de Mis met deze woorden (feria IV post Pascha): "Venite benedictae Patris mei, percipite regnum, alleluia, quod vobis paratum est ab origine mundi, alleluia, alleluia, alleluia!" (15) Is het, voor haar, het einde niet harer smerten, en de troostvolle hoop op de aanstaande verlossing.

Donderdag 27 April.

Onze zuster Julie sterft, zachtjes, omringt van ons allen, te 5 ½, onder het luiden van den angelus. 's Middernacht, ontving ze, voor de laatste maal, als reispenning, het lichaam des Heeren. Onze kinderen versieren haar doodsbed, met de eerste lentebloemen.

Maandag 1 Mei.

Lijkdienst van Julie L. onder eenen betrekkelijk grooten toeloop van volk.

Vrijdag 5 Mei

Jan en Joseph naar Ledeberg. De kinderen keeren naar Gr. terug.

Zaterdag 13 Mei.

Zekere slonsen welke de D. in het pensionaat laten, worden aan de deur gezet.

De D. onderzoeken, ten einde latere opeischingen, welke de opbrengst der Fruitboomen dit jaar zal zijn. *k Ben geen profeet om daar op te antwoorden. Ze vragen ook de lijst van de D. soldaten in het Gesticht verzorgd in 1914.

Zondag 21 Mei

Bezoek van Marie Borginon.

Woensdag 24 Mei

Mme Ocula, dame van den statieoverste, boet eene straf van 2 dagen gevangenis, om zonder passe-port, gereisd te hebben. Ietwat bluf ...

Vrijdag 2 Juni.

Wij krijgen nieuws van Paul en Leon (brief van 27 Mei)

Woensdag 14 Juni

Gabrielle de W. met Jeanne overschreden de grens, en keeren 's anderendaags terug naar Gr.

Donderdag 22 Juni (H. Sakramentsdag)

Geboden heiligdag bij de D. Meer D. in de kerk dan mannen van Opwyck.

Zondag 25 Juni

Plechtige processie. De kermis wordt slechts in familie gevierd.

Dijnsdag 27 Juni

Dezen avond, rond 7 ½, wordt de zestienjarige kleinzoon van Frans Ringoot, op Nijverseel (Luik) door eenen D. doodgeschoten. De kleine had de vermaning van den D. waarschijnlijk niet begrepen.

(Léon L. overgestoomt tot Folkestone ('s morgens 29 Juni)

Vrijdag 30 Juni

Begravenis van het slachtoffer van Nijverseel. De meeste landsturmern, tusschen dewelke een brave boer uit Schwarzwald, verlaten het Gesticht.

Zondag 2 Juli.

De D. feldwebel komt ons bedanken voor het lang verblijf zijner mannen in het Gesticht. Om waarheid te spreken, wij hadden over hen niet te klagen: De groote dortoir, waar zij sliepen werd steeds rein gehouden, alsook de vestiaire, boven de kapel, welke zij als leeszaal gebruikten. De groote trapzaal werd dagelijks geschuurd. Zij hielden geen lawijt en poogden de klassen niet te stooren.

Hevig geschut.

Maandag 3 Juli

's Morgens, rond 7 uren, doortocht van eenen vlieger.

Men verneemt het begin van een Engelsch-Frans offensief.

Het H. Vormsel wordt aan kinderen van Opwijck toegediend door Z. Eerw. Heer Abt van Cessarsberg (Leuven).

(13 Juli: Na 2 dagen verblijf in Dieppe, vertrekt Léon L. naar Auvours.

Léon L. ingelijfd.

11 Juli id. van Folkestone naar Kales

12 Juli id. van Eu naar Dieppe

15 Juli id. bij den commandant van Auvours)

Woensdag 19 Juli.

Hevig geschut, dag en nacht, sedert verscheidene dagen. Te Brussel worden brusselsche lichtvinken, die met D. loopen, door het volk uitgejouwd en met vuilnis bestreken.

Vrijdag 21 Juli ('s lands onafhankelijkheidsfeest)

Groote vaderlandsche manifestatie te Brussel. Brussel gestraft met een miljoen boet.

Zondag 23 Juli

Te Deum verboden.

Algemeene vergadering van S.V. genootschap. Voordracht over Karel de Goede. Zullen de woekeraars verstaan hebben? Een woord over het oorlogsbladje: "De stem uit Opwijck", door onze Frontleden opgesteld.

Zaterdag 29 Juli.

Brief van Paul van 2^e Mei.

Woensdag 9 Aug.

Tante Gabrielle trekt over de grens met de kinderen, en blijft tot 's anderdaags.

Donderdag 17 Aug.

Zoon Lambrechts, eenige dagen door de Duitschers, daar hij vluchtte, geschoten, sterft in het Gasthuis. Een Duitsche tweedekker valt te Merchtem, nabij Koutermolen.

Zondag, 20 Aug.

De kinderen, die eenige dagen te Opw. verbleven, keeren naar Gr. terug.

Maandag 11 Aug.

G. Borginon, met 5 nichtjes uit Ledeberg, komen hier aan te voet (*photo's*).

Woensdag 23 Aug.

Opeisching van peerden te Ternath. Onze Bles, onze goede Bles die ons in deze droevige dagen zoo nuttig was, keert niet weer. Hij wordt door de D. meegenomen voor

1600 Fr. (weerde 3500 Fr.). Victor is 't hart toe. De peerden van Jan en We. Edouard Ver-eertbrugghen ontsnappen; dat van Sev. Heyvaert ook. Het opgeeischt peerd van Verdoodt Neerveldestraat wordt teruggegeven na het overhandigen van zekeren mysterieuse brief. Wat al lafheden hebben wij dezen dag gezien! 7 ½ Een zeppelin zweeft over Opwijck richting W.

Vrijdag 1^e September.

's Nachts trekken hier 4 zeppelins voorbij, richting W. (Een dier zeppelins werd den volgenden morgen te Londen neergeschoten.)

Maandag 11^e Sept.

Onze jongens met Marie te voet naar Ledeberg. Onrechtstreeks nieuws van Paul, door Jules Pelicaen, krijgsgevangen in Duitschland.

Vrijdag 16^e Sept.

Terugkeer der jongens uit Ledeberg. Velobanden opgeëischt, en te Assche te leveren.

Te Assche gezien: Een oud ventje, deftig in 't zwart gekleed, en die van deur tot deur op zijne viool de Brabançonne afratelt.

Donderdag 21e Sept.

Een kind op Nijverseel moedwillig door een D. doodgeschoten (begraven 23e).

Zaterdag 7 October.

Brief van Paul. Wij vernemen met zekerheid dat Léon in Fr. zit.

Zondag 15e October.

Wij vernemen dat Prosper de W. door de D. afgezet is als burgemeester. Eere aan hem! De mare gaat dat in Vl. De jonge werkloozen naar D. gestuurd worden.

Zeër hevig geschut, heden en volgende dagen.

Dijnsdag 17e October.

Droevige dag. De jongens van O. komen met genepen hert van het Meldamt van Merchtem. 40 zijn opgeschreven en met opeisching bedreigd. Opeisching van 500 zakken aardappelen.

Donderdag 19 October.

Drij treinen met opgeëischte werklieden uit Vl., met mitrailleur, trekken voorbij de statie van Opw.

Zeër hevig geschut.

Woensdag 1 November.

Droeve Allerheiligendag. Van heden af geen vervoer meer met treinen.

De houille begint te ontbreken. Vervoer van vl. werklieden naar D. en elders.

Men vraagt aan 't Gemeentebestuur de lijst der werkloozen.

Zaterdag 4 November

Nieuwe opeischingen van mannen in Baardeghem, enz.

Maandag 6 November

Wij vernemen de dood van onzen oud-leerling Daniel Van Assche, te gevolge zijner wonden te Calais bezweken 17e Sept. 1916.

Maandag 13 November.

De sedert lang hierverblijvende D. vervangen door D. die tot hertoe te Assche-Berchem legerden.

Dijnsdag 16 November.

Tante Gabrielle en de kinderen komen aan de grens.

Een brief van Ch. Rubbens 27e Sept II. meldt dat het met Paul en Léon wel gaat.

Zondag 19 November.

Koningsdag. Plechtige hoogmis met Te Deum. Kard. Mercier verwekt eene vaderlandsche betooging te Brussel.

Donderdag 30 November.

Nieuwe opeischingen van mannen in naburige vlaamsche gemeenten Gr. Lebb. B. enz.

Zaterdag 2 December.

Zitting van den provincieraad te Brussel. Historische dag: De provincieraden van België – 8 op 9 – weigeren kortaf de buitengewoone oorlogsbelasting van 50 millioen maandelijks, welke wij vroeger de dood in 't hart aannamen, nog verder te stemmen. Geene discussie.

Stemming met geheven handen: 57 stemmen, 57 Neen! en dan "Leve België"! De zitting heeft juist 33 minuten geduurd.

Zondag 3^e December (1^e Z. Advent)

De vespers worden weer wekelijks, met begeleiding van de orgel, plechtig gezongen. Een eeuwen oud gebruik, in 1872 afgeschaft wordt dus weer hersteld. Bravo!

Maandag 4e December.

De D. vragen nogmaals de lijst der werkloozen. Geweigerd.

Maandag 11e December.

Bezoek van Marie Borginon. Aankomst van Léon L. in C.A. (4e Div.)

Donderdag 14 December

Opeisching van peerden van de streek van Wolverthem. Brief uit Chur (Zwitserland) van Paul en Léon, zoogezegd professoren (via Constance).

Maandag 18e December.

Bezoek van 3 Borginon's en 2 Van Bever's. – Briefkaart van Léon uit Ch.

Brief van Léon van 12e October.

Woensdag 20e December.

Léon L. naar het 8e Linie.

Maandag 25e Dec. (Kerstdag)

Algemeene vergadering van S.V. genootschap in de SintPauluszaal. Herinnering, in vollen oorlogstijd, aan den 60e verjaardag van de eerste algem. vergadering van eene conferentie.

Terugblik op de talrijke liefdadigheidswerken, met de dadelijke medewerking van onze leden van S. Vinc., door het plaatschelijk steunkomitee sedert het begin van den oorlog gesticht. Wordt bijzonder in het licht gebracht het zoo verdienstelijk, zoo noodzakelijk "Werk der Zuielingen", in Februari II. gesticht.

Den 1^e Zondag van den Vasten gaf ik, in de vergadering van S. V., eene conferencie over de voeding der zuigelingen, en teven over het werk "La Goutte de lait, de Kindermelk", genaamd.

Een honderdtal kinderen (gemiddeld 50) hebben van dit werk tot hiertoe genoten.

13.859 liters melk zijn aldus uitgedeeld geweest, voor een weerde van 3.679,30 Fr. (1/3e bekostigd door de Gemeente 2/3e door het Nationaal Komiteit). Van de 100 kinderen zijn er slechts 2 gestorven...

(later vernomen: Dezen avond, gaat Léon voor d'eerste maal, naar de loopgraven. Balle schuifelen rondom hem. Doch hij trekt moedig vooruit. Hij weet dat degenen die aarzelen, meer gevaar lijden dan anderen.- En toen wij dien avond, in familie, het blijde Kerstfeest vierden, ging ons kind, in akelige omstandigheden, den Dood trotseeren.)

1 Januari 1917.

Nogmaals een oorlogsjaar verdwenen. Aug. 1914 zit reeds ver achter ons, en nog geene hoop op Vrede. Droevig vooruitzicht. Eentonige dagen.

2^e Februari (vrijdag).

Met hevige kou, naar Assche en Brussel. Louis Van Bever tot den graad van kapitein verhoogd.

Verscherping van den duikbootoorlog. Uncle Sam wordt boos in Amerika.

Maandag 5 Februari.

Daar de komiteiten weigeren de lijsten der werkeloozen kenbaar te maken, verplicht een Duitsch bevel, al de manspersoonen, zonder eenige uitzondering van 17 tot 55 jaren zich te Londerzeel aan te bieden woensdag aanstaande. Dit dom, barbaarsch bevel geldt voor het kanton Wolverthem en een deel van het kanton Assche.

Dijnsdag 6 Februari.

Ja, 't is er al. De diplomatische betrekkingen zijn afgebroken tusschen Duitschland en America. Heel de wereld zal zich weldra tegen het gehate Duitschland verklaren. 't Is de verwezenlijking van den wensch door een D. officier te onzent uitgedrukt: "Wij, Duitschen, strijden tegen heel de wereld."

Woensdag, 7 Februari.

Vernederende, droevige dag. Van 's morgens vroeg, drukbijgewoonde missen in de kerk voor onze bedreigde mannelijke bevolking. Langs alle wegen, zien wij, gansche benden mannen, door vele vrouwen vergezeld, naar Londerzeel trekken. Een wagen, met pakken kleedingstukken en voorraad, door de zorgen van het komiteit bijeengebracht, in optocht naar Londerzeel. Een twintigtal jongens worden door de D. op-

geeischt en dadelijk met pak en zak naar Duitschland vervoerd.

Vrijdag, 16 Februari.

12 opwijcksche jongens worden opgeeischt. Een komt terug (zoon Emerie De Doncker).

Zondag 17 Februari.

Opeischiing van peerden te Wolverthem. Men zegt dat de D. al het koper gaan opeischi.

Zondag 11 Meert.

De D. vertellen dat een rail moedwillig weggerukt werd aan den ijzeren weg. 't Is natuurlijk eene leugen, die hen gaat toelaten Opwijcksche jongheden te verplichten 's nachts de baan te bewaken.

Zondag 1 April

Er is nieuws, en 't is ongelukkiglijk geen aprilvisch: De D. overheid heeft uitspraak gedaan over de zaak van den (door de D. zelf) weggetooverde rail: Opwijck wordt eene boet van 10.000 Frs. Opgelegd... 't Gaat zoo in al de naburige gemeenten. 't Is de D. methode om geld te slagen, en terzelfder tijd de menschen te plagen.

Woensdag 18 April.

Lijkdienst van onzen gebuur P. Janssens, gesneuveld in 1916 te Caesbeke (IJzer).

Zondag 22 April (2e Z. na Paschen)

Conf. Van S.V. à Paulo. Algemeene Vergadering in de S. Pauluszaal, druk bijgewoond. Gesproken over eene Godslieve heilige van ons land, onlangs door Z.H.Benedictus XV gelukzalig verklaard. Z. Anna van S. Bartholomeus. Deze, die in het begin de 17e eeuw, ten tijde van Aartshertogin Isabella, tot tweemaal toe, Antwerpen bevrijdde, weze ook onze schutsengel, onze bevrijdster in dezen droeven oorlog.

Maandag 23 April.

Onze kozijn Alfred Borginon te Pamel overleden. R.I.P.

(later vernomen) Rond dezen tijd (April-Mei) wordt Léon naar den sector Boesinghe, de geveerlijkste van allen, gestuurd...

Woensdag 2 Mei.

Brief van Paul van 19 April (via Holland).

Zaterdag 26 Mei.

2 kaarten van Paul van 7 en 14 Mei.

Zaterdag 2 Juni.

Provincieraad bijeengeroepen door het D. bestuur. De president, de heer Gouverneur en de griffier, alleen aanwezig, bestatigen in een zeer kort proces verbaal dat niemand aanwezig was: "Va-t-on voir s'ils viennent, Jean!" (16) Brief van Paul (via Eurgovie) van 18 Ma.

Donderdag 28 Juni

's Avonds te 11 uren, te midden van een onweer, aankomst in de statie van Opwijck van

rond de 500 Fransche vluchtelingen uit Halluin. Droevig!

Na lange onderhandelingen zullen die menschen in den trein mogen vernachten.

Vrijdag 29 Juni (Sint Pieter en Pauwel)

Na een zeer korte nacht begeven wij ons, de heer commissaris en ik, naar de statie. De beestenbakken waarin de vluchtelingen vernachten meestal nog gesloten. De familie Drouart is de eerste met welke wij in aanraking komen. Door de zorgen van het komiteit worden de vluchtelingen, tusschen dewelke stokoude menschen, zieke menschen en arme kinderkens tusschen de inwoners verdeeld en ingekwartierd. Dit gaat niet zonder eenige herrewerre... Intuschen Sint Paul processie. Rond 2 uren zijn schier al de vluchtelingen ter bestemming. In het pensionaat zijn 3 families overgebracht: familie Cyrille Geysen (4 pers.) fam. Jules Biebuyck (4 pers.) en Louis Emar. De zieken worden in het Godshuis verpleegd. Joseph Wijnants, - schier alleen, - weigert kortaf vluchtelingen te herbergen. Hij jongman alleen, in een groot huis!

Zaterdag, 30 Juni.

(onleesbare zin) -zendt, -'s nachts- haren lummel van 'nen man naar de heer Burgemeester. De vluchtelingen zouden aanstonds het huis moeten verlaten, ze kan niet slapen, ze is benauwd...

Woensdag 4 Juli.

Bezoek aan de vluchtelingen van Nijverseel met E.H. Van Gestel.
's Anderendaags idem met Léon Buggenhout.

Vrijdag 6 Juli.

Kaarten van Paul uit Chur (Zw.) en Tilburg van 2 Juli.

Woensdag 11 Juli.

Een Pater Redemptorist van Halluin brengt een bezoek aan onze vluchtelingen.
Koele ontvangst bij E.H. Pastoor.

Zondag 22 Juli.

Jan speelt vaderlandsche marschen na de hoogmis (Nationaal feest). Het schijnt dat de koster van Droeshout alle zondagen na de mis de brabantonne op zijn harmonium afdraait. Alg. Vergadering van het Genootschap van S. Vincentius. Voorwerp van mijne conferencie: De vreemdelingen herbergen, een der 7 werken van bermhertigheid.

Woensdag 25 Juli.

Postkaart van Léon uit Holland.
Bezoek van Gabrielle de W. met de kinderen. Het komiteit van Grembergen verkoopt paling aan 4 ½ f. 3 ½ f. en 2 ½ f. den kilo, en kaas aan 5 ½ f. En dezen zomer werd hier tarwe verkocht aan 800 f. en meer de 100 Kg., aardappelen aan 200 f. en meer, de boter aan 20 f. den kilo en eieren 1 ½ f. het stuk. Ondertus-

schen wordt er op groote schaal gesmokkeld. Al dat volksken, de aanvoerders bijzonder, doen overgroote winsten, en verteren zonder te tellen.

Vrijdag 27 Juli

Vliegers doen bommen vallen op Capellen op den Bosch. "Capelle Boche" zegt een Duitscher. Opeisching van koper te Merchtem.

Maandag 30 Juli.

Prijsuitdeeling. Onze leerlingen op vacantie tot 17 september.

Grof geschut, dag en nacht, sedert verscheidene dagen.

Woensdag 1 Augusti.

Men verzekert dat te Merchtem een koppel viggens 790 Fr. verkocht worden. Is het waar? Groote misnoegdheid onder het volk wegens de duurte van boter, melk, botermelk.
Controleurs op de Melkerij St Anna.

Vrijdag 3 Augusti.

Opeisching van koper te Opwijk. Koud weer, aanhoudende regen.

Deze dagen werd een verken verkocht van 265 Kil. aan 19 Fr. = 1035 Frs.

Het spek geldt te Brussel 25 Fr. en het niervet 40 Fr. de Kil. Voor het Front wordt te Brussel door de D. de boter aan 35 Fr. aangekocht.

Maandag 6 Aug.

Jan, Marie, Joseph en Gabr. naar Ledeberg voor verscheidene dagen (tot Vrijdag).
(8 Aug. Het begin van het einde. Wij zijn in vollen tocht naar de Victorie.)

Zaterdag 11 Augusti.

Boter aangeslagen in de melkerij Sint Anna. Kaarten van Léon (Hoeffeliger) en van Raymond uit Ruti-Zurich van 24 Juli '17 en van Paul (Nijs) uit Tilburg van 31 Juli.

Woensdag 15 Aug. (O.L.V. Hemelvaart)

Fransch sermoen van E.P. Godard O.S.R. dd. onderpastoor van Halluin voor de uitwijkelingen.

Woensdag 22 Augusti

Onze ajuin gestolen (weerde 150 Fr.). In den hof van Burgemeester en van P. Block allerlei dieften voor rond de 500 Fr. De menschen van den Boschkant, enz. waken 's nachts op hunnen ajuin in het veld gewapend met grepen vergezeld van hunne honden. De ajuin bereikt ongehoorde prijzen.

Zondag 26 Augusti

Bezoek van de familie Ghesquiere, van Gheluwe, die tijdelijk te Eyseringen verblijft.

Dinsdag 28 Augusti.

Groote wind. Twee van onze boomen afgezaagd in de Betsmeerschen. Doch ze werden denzelfden namiddag in de beeken teruggevonden en naar huis gebracht.

Woensdag 29 Augusti.

Stoute diefstal 's nachts bij Notaris Wijnants. Nieuws van Cornu uit Wasmes. Deze, gekwetst te Opwijck 26 Sept. werd in het pensioaat verzorgd en daarna naar Brussel vervoerd. Geopereerd en onbekwaam voor verderen dienst werd hij, einde 1914, door de D. in vrijheid gesteld. Hij zendt ons zijn portret. (photo)

Vrijdag, 31 Augusti.

Meeting van Halluiners in de zaal. Opgehitst door een kleine groep socialisten (tusschen dewelke gepatenteerde dieven), meenen die menschen te moeten protesteeren tegen de handelingen van de heeren Bovy en René Drouart, hunne vertegenwoordigers in het komiteit. Maar deze zijn op hun tong niet gevallen en weerleggen hunne tegenstrevers mees-terlijk. Na die vergadering (op welke de kom-misaris en ik aanwezig waren) verzocht mij de schoolmeester van Halluin, de zeventigjarige Mr. De Vriese, als arbiter te willen optreden tusschen hem en M. Bovy, die hem daags te voren het woord van Cambronne zou naar den kop gesmeten hebben. Heb ik ooit iemand in "fransche colère" gezien, 't is wel de oude heer De Vries. Met veel moeite kreeg ik hem tot bedaren.

Maandag 17 September.

Rentrée (65 leerlingen)

Zaterdag 29 September.

Nieuws van Paul en Léon.

Donderdag 11 October.

Zitting van den Gemeenteraad. Het nieuw raadslid Frans Willems, van Droeshout (plaats-ervanger van P. Semal, zaliger) begint met tegen de goedkeuring van de rekening van 1916 te stemmen, samen met Fr. De Smedt en Joseph Wijnants: Onnoozele snul! Gezaag, armen raesen ellendige commeerenspraak van Joz. Wijnants. Opeischiing voor duitsch werk van Fransche vluchtelingen. Bijna allen op vlucht.

Zaterdag 18 October.

Een twelftal Fr. vluchtelingen, meestal bejaarde menschen, door de D. opgeeischt en dadelijk meegenomen. Onze Louis Emer, op zijn kamerken door de D. overrast, terwijl hij zich scheert. In haast vertrouwt hij zijn spaarpotje aan E.H. Abbé van Bavel.

Donderdag 1 November.

Allerslechtste nieuws uit Italie. Débacle épou-vantable!

Zaterdag, 3 November.

Een laffe zot, gepatenteerde luiestik (De Naalde) werpt zijnen blok door het venster van de hoogste klas van 't Pensioaat, uit wraak tegen het komiteit... Opwijck, stillekens aan overgelaten aan bandieten en dieven.

Maandag, 5 November.

Men geraakt met moeite aan peerden om naar Puers of Sint Amands om kolen te rijden. Eindelijk, na bij vrienden en geburen vruchteloos aangeklopt te hebben, krijgen wij vrome hulp bij Jan Verdoodt, onze buurman uit de Langeveldestraat.

Kaart van Paul uit Zwitserland van 27 October.

Dinsdag, 6 November.

Dienst te Assche voor de zielerust van Etienne De Coster (zoon van Léon), aan de grens door de D. doodgeschoten.

Donderdag 15 November.

(later vernomen) Léon L. naar de hel van Merckem! Hij blijft er 3 maanden, in dagelijksch doodsgevaar tot 10 Febr. 1918... Zijn goede Engel bewaarde hem steeds. God dank!

Vrijdag 23 November

Een groot getal onzer vluchtelingen, ouderlingen, vrouwen en kinderen (tusschen dewelke vrouw Onraedt, Michel en M. Antoinette) mogen, over Zwitserland, naar hun vaderland terugkeeren, maar mogen geene schriften nog druksels, zelfs geen kerkboek meenemen. Ze zijn dezen morgen, met pakken en zakken, naar Brussel vervoert, doch komen reeds 's avonds terug. Er waren andere bevelen gekomen. D. méthode van menschen te plagen.

Maandag 3 December.

Een esch gestolen op Karenveld: Die moet zeker toch niet dienen voor brandhout. Wat zal men naaste zomer nieuwe kruiwagens zien verschijnen! Nieuwe opeischiing van Fr. vluchtelingen.

Kaart van Léon en van Léon Ghequiere uit Holland.

Donderdag 6 December.

Is er dezen avond gelachen! De D. wilden Jules Biebuyck meenemen, doch deze verliest den kop niet: "Komt mee, zegt hij, hij is hier in de keuken van 't pensioaat." Hij brengt de D. binnen, en vliegt de gaten uit langs 't ander deurken, voor den neus van de verblufte Duitschers...

Groote boeten aan de boeren die niet genoeg aardappelen geleverd hebben.

Zondag 9 December.

Eindelijk, na de vroegmis, vertrek van rond de 200 Fr. vluchtelingen (onder andere onze Mad. Onraedt en kinderen).

Kerstdag, 25 December, 1917

(Zie het verslag van de werkzaamheden van S. Vinc. Genootschap) heden voorgedragen, in de S. Pauluszaal voor een talrijk publiek.

Vrijdag 4^e Januari 1918

Vrouw Herrebout (Breestraat) aan de grens door de D. geschoten († eenige dagen later).

Jeanne en Gabr. vervangen heden Agnes en Julienne te Gr.
In Vlaanderen moeten de honden eenen stok dragen, aan den hals vastgebonden.

Vrijdag 11^e Januari

Jan Marivoet, op weg naar Baerdeghem, door de D. in den arm geschoten († eenige dagen later).

Maandag 21e Januari.

Louis Van de Male, oud onderwijzer van Baerdeghem, sterft schielijk (misschien van schrik) aan de grens Baerdeghem-Opwijk, in eene herberg waar hij gevlucht was.

Donderdag 24 Januari.

Jan gaat naar Ledeberg. De erfenis van matante Thérèse eindelijk vereffentd.

Zondag 27 Januari.

Meeting van activisten in de Statiestraat (weinig bijval).

Dijnsdag 29 Januari

Tot hiertoe heb ik weinig aangestipt over de werkzaamheden van het Komiteit voor Voeding en Steun, waarvan ik, sedert het begin van den oorlog voorzitter ben. De brusselsche controleur Durant, hier heden aangeland, schijnt met "politieke" doeleinden bezielde. Klachten moeten ingediend geweest zijn door zekere opwijksche dwarsdrijvers, genoeg gekend.

Vrijdag 1 Februari.

Nieuws van Paul, door L. Geeurickx. Paul heeft de familie Onraet in 't zuiden van Frankrijk bezocht.

Maandag 11^e Februari.

Plechtige protestaties tegen den zoogezegden "Raad van Vlaanderen", enz. Ik vertegenwoordig met Mr. De Winde en De Bontridder de kath. Associatie, en id. met Mr. De Winder en Jos. Verbruggen, het Davidsfonds in de delegatie die protesten neerleggen in zitting van den Gemeenteraad van Brussel. – Relletjes op de Grootte Markt.

Zaterdag 16^e Februari.

De D. zijn voornemens de klokken en de orgelpijpen onzer kerken op te eischen. Z.E. de Kardinaal beveelt in alle missen bijzondere gebeden "contra persecutores et male agentes". "Hostium nostrorum quaesumus, Domine, elide superbiam: et eorum contumaciam dextera tua virtute, prosterne." (17)

Zondag 24 Februari.

Wommel, Hamme en Relegem gestraft. Burgemeester Van Doorslaer van Relegem aangehouden. (Moord van eenen D. door wommelsche smokkelaars, welke later aangehouden en voor den kop geschoten werden.)

Dijnsdag 26^e Februari.

Begrafenis te Assche van staatsminister Th. De Lantsheere. Ik houd het baarkleed in name van de Kath. Assoc. Van Assche (*th...bij Dr. Claes*).

Zaterdag 2^e Meert.

Gemeenteraad. Kiezing van eenen hulponderwijzer. Twee raadsleden bedreigen den Gem. Raad, zoo de kandidaat De Bruyn (uit Vlaanderen) benoemd wordt, met boeten opgelegd door de D. overheid. (En hoe zal de D. overheid dat weten tenzij door overdragen!) De burgemeester, gezien de financielen toestand der Gemeente, stelt voor eene leening te doen. Drij leden (Desm. Wijnants en Willems) stemmen tegen. (later vernomen).

Rond dezen tijd verlaat Léon de gevaarlijke sectie van Merckem. Hij is gansch uitgeput. De goede zorgen van eene familie van Oostvleteren (of Westvleteren) verhaasten zijne herstelling. Hij zal voortaan aan den begraafingsdienst achter het Front gehecht zijn.

Witte Donderdag, 28e Meert

Krijgsgevangenen (tusschen dewelke een opwijckenaar) houden stil in de statie van Londerzeel.

Goede Vrijdag 29 Meert.

Dezen nacht diefstal van 6 zakken koffie en chocolade (voor ongeveer 2000 Fr.) in hetlokaal van het Komiteit (waag).

Paschen, 31 Meert.

Droeve Paschen! Slecht nieuws van het Franse Front...

Maandag 1 April.

Bezoek van Marie Borginon.

Dijnsdag 2 April

Dezen nacht stierf, bijna onvoorziens, na 's avonds te voren de HH. Sacramenten ontvangen te hebben de goede jufvr. Marie De Smedt, te Laeken. Een man doodgebliksemd op de Cleye. Terugkeer, uit Gr., van Constance en Gabrielle. Bezoek van tante Gabr. en Jeanne.

Beloken Paschen 7 April

Brief van Paul. Portret van Léon.

Maandag 15 April.

M. Ceuppens, veteraan van het Onderwijs, treedt op als plaatsvervanger van den jeugdigen Emile Buggenhout, die berecht is.

Maandag 29 April.

Gemeenteraad. Gezaag van Jos. Wijnants tegen het komiteit. Elke zitting hetzelfde. "Lux in tenebris lucet, et tenebra eam non comprehendant."

Vrijdag 3 Mei.

Naar Assche (bij Borré en Thoen), vandaar naar Brussel.

Zaterdag 4 Mei.

Verjaardag van ons huwelijk. Terugkeer uit Brussel langs Wemmel. Heerlijke avond!

Woensdag 8 Mei.

Dezen avond rond 8 uren is hier een trein voorbijgereden met engelsche en belgische soldaten, den 17 April krijgsgevangen gemaakt. Een hunner, Boch van Jette, geeft goed nieuws van zijnen vriend Léon Lindemans. Een andere, van Leest, idem, en heeft Paul gezien 3 maanden geleden.

O.H.Hemelvaart, 9 Mei.

Heel het Eeksken brengt ons het nieuws over onze jongens, daags tevoren vernomen .

31 Mei, vrijdag.

Bezoek van Gust. en Jeanne Borginon.

Dijnsdag, 4 Juni.

Dood van zoogenaamden Manekijker, eenige dagen te voren door smokkelaars mishandeld.

Vrijdag (1en), 7 Juni

Ons huis en familie plechtig toegewijd aan het H. Hert v. Jezus.

Zondag 14 Juli.

Vertrek van M. Bovil en andere Fr. vluchtelingen.

Woensdag 17 Juli.

Mijne zuster Marie de laatste maal in den hof. Hare toestand verergert 's nachts.

Zaterdag 20 Juli.

Bezoek van Gust. Borginon. Marie wordt in den avond berecht.

Zondag 21 Juli

Te 3 ½ 's morgens sterft onze beminde zuster Marie.

Woensdag 24 Juli

Lijkdienst van onze diepbetreunde zuster Marie.

Maandag 5 Augusti.

Jan, Joseph, Maria en Julienne te voet naar Ledeborg (voor 3 dagen).

Vrijdag 9 Augusti.

E.H. Walgrave tot 1000 m. boet verwezen (zaak Bamps).

Maandag 19 Aug.

Kaarten, langs Zwitserland, van Paul en Léon van 27 en 31 Juli.

Zondag 1ste September.

In de abdij van Grimbergen, gewestelijke hulde van W. Brabant aan het H. Hert van Jezus. In de afdeeling voor jongelingen houdt Jan Lindemans eene treffende aanspraak over het behoud van den "familiegeest" (Deze is gedrukt geweest en verspreid). Slot: Heersche Jezus's heilig Hert als Koning over onze huisgezinnen, zetele Hij op de eereplaats aan onzen haard. Schare Hij de harten rondom zich en binde Hij ze vast aaneen: Dat is het gebed dat wij heden, tot behoud van den chr. familie-

geest herhalen zullen, in de zoete zekerheid dat onze bede verhoord zal worden!

Maandag 9 September.

Feestvergadering in de Vrouwengilde. Nieuwe opeiseling van matrassen door de D. Afsterven van onzen vriend Jan Buggenhout, brancardier in Fr. (11 7').

Vrijdag 13 September.

Groote vergadering te Assche van de afgevaardigden van de plaatselijke komiteiten en liefdewerken, voorgezeten door J. de Mérode. Men beweert dat wij in het etappengebied zullen komen.

Zaterdag 14 September.

Gemeenteraad. Ecce iterum Crispinus! Nu beweert hij dat de gronden, gedurende den oorlog, tusschen alleman zouden moeten verdeeld worden, om patatten te planten.

Maandag 16 September.

Op eenen dag al onze patatten uitgedaan. Goede opbrengst.

Dijnsdag 17 September.

Constant vertrekt naar Mechelen. Seminarie van M. door de D. gesloten. De seminaristen worden dadelijk teruggestuurd.

Vrijdag 20 September.

Onze Constance woont hare eerste les bij in het pensionaat.

Donderdag 26 September.

Begin van het belgisch offensief in VI. Wij zijn voor goed in het etappengebied.

Zondag 29 September. (St. Michiel)

Grof geschut in het W. gisteren en vandaag. Goed nieuws uit Bulgarië en Palestina, en 's avonds uit Roesselare. Vertrek van Jeanne en Gabr. naar Gremb.

Vrijdag 4 October.

Altijd goed nieuws. Assche vol achteruittrekende troepen. Vliegers.

Zaterdag 5 October.

De burgemeesters, sekretarissen en voorzitters van komiteiten naar Assche geroepen. Naaste week, meldt de D. overheid, mogen wij duizenden vluchtelingen verwachten die zullen moeten geherbergd worden. Donderdag 20.000 Vrijdag. Excusez du peu! ... (18)

Zondag 6 Oct.

Naar Brussel. Aankomst van E.P. Bloete voor de retraite der leerlingen. 's Middags aankomst van D. troepen met wagens. Vernachten hier.

Maandag 7 October.

Vertrek van de D. troepen. De scholen gesloten. Aankomst van Fr. vluchtelingen uit de omstreken van Halluin. 's Avonds, vergadering van Gem. Raad en Komiteit. J. Wijnants afwezig. Goed werk verricht

Dijnsdag 8 October.

Aankomst van nieuwe vluchtelingen. Deze logeeren in de scholen welke ontruimd werden.

Woensdag 9 Oct. (S. Denis)

Montjoie S. Denis! Doorbraak aan het Fransche Front. Doortocht van vluchtelingen uit Tourcoing, Meenen, enz.

Opwijk moet verscheidene honderden palen leveren voor het afmaken van een vliegplein op 't Nat, zegt men. Alleman oververmoeid. Droe-
vig vooruitzicht ...

5000 man te logeeren en te spijzen!

Donderdag 10 October.

Sluiting van de retraite. Nieuwe intronisering van H. Hert door E.P. Bloete.

Na de ceremonie op weg naar de grens, waar zich reeds Joseph, Jan en anderen bevinden. Honderden rijtuigen uit Londerzeel, Malderen, Steenhuffel, enz. in eene rij van aan den Plai-
zanten H. (Nijv.) tot aan den molen van de Nieuwstraat, wachten naar vluchtelingen. In plaats van 20.000 komen er nauwelijks 1900, welke deels naar de naburige dorpen gezonden worden. Eenige D. soldaten vergezellen die ongelukkigen, die op hunne karren en wagens, al wat zij hebben kunnen redden van eetwaren en kleedingstukken mee voeren. Vliegers in den namiddag. Rond 4 uren, brengt, per automobile, Baron Steenhoudt de onverwachte tijding dat de vrede op aantocht is...

Brouwer J. De Smedt, die van Brussel komt, bevestigt dit goed nieuws. De kinderen doorloopen het Dorp al zingende. Men zegt dat dezen nacht het D. Bestuur Brussel verlaat. Als 't maar waar is?

Vrijdag 11^e October.

Men vertelt dat Br. en Laken bevlagd zijn, en dat gisteren gemanifesteerd werd in de Nieuwstraat (?)

Eenige huizen (dat van den Brouwer het eerste) bevlagd in het Dorp. De D. na per telefoon naar hogere orders gevraagd te hebben, doen de vlaggen intrekken. Nog 230 vluchtelingen komen aan. Grof geschut in de verte.

Zaterdag 12 October.

Kalme dag. De gemoederen wat gekoeld. Er zijn op 't oogeblok rond 800 vluchtelingen in Opwijk.

Zondag 13 October.

Droef nieuws. Jan Buggenhout den 11 September bezweken aan eene besmettelijke koorts in Frankrijk, toen hij het huwelijk ging bijwonen van zijnen vriend Eug. Van den Broeck (Mer s/ Loire).

Donderdag 17 October.

De gansche kouter tusschen d' Hulst en de Hollestraat moet platgemaakt worden voor een vliegplein. D. met opgeëischte opwijckenaars aan 't werk. Te Assche worden rond 200 man-

nen opgeëischt voor dwangarbeid. Eene boet van 20.000 m. aan Assche opgelegd.

Vrijdag 18^e October.

Nieuwe vluchtelingen aangekondigd. Wij vernemen 's avonds dat Brugge, Oostende, Rijsel, etc. in onze handen zijn ... Laus Deo!

Zaterdag 19^e October.

Altijd goed nieuws! Gansch W. Vlaanderen, Roubaix en Tourcoing geruimd.

Zondag, 20 October.

Doortocht van D. wagens, automobiles komende van Waasmunster. Ze trekken, zeggen ze, naar het kamp van Erps-Querbs.

Maandag, 21 October.

Twee D. officieren bezichtigen het Gesticht. Voor welk doel?

Dijnsdag, 22 October.

De D. officieren komen 's morgens terug. Zij willen hier hunne drukkerij (service cartographique) vestigen met 160 soldaten.

De D. bedreigen de bevolking, en zeggen dat allen naar Holland zullen verplaatst worden.

Woensdag 23 October.

Dezen avond komen hier 4 zware wagens met allerlei materieel en ongeveer 15 soldaten aan. Ze komen van Sotteghem, waar ze maar 5 dagen verbleven. Ze trekken achteruit!

Donderdag 24 October.

De klassen en de woning moeten ontruimd worden en de leerlingen weggezonden, op staanden voet. Groote herrewar en verhuizing den ganschen dag. De familie Vereertbruggen-De Coster met hunne dienstboden helpen ons zeer bereidwillig. In den avond aankomst van nog 3 wagens, etc.

Vrijdag 25 October.

De D. vertellen dat de Bondgenooten teruggeslagen werden op Kortrijk. Ze gaan met al hun materiaal terug naar Sotteghem, zeggen zij ... Maar 's avonds komt er ander nieuws...

Zaterdag 26 October.

Alleman tusschen 15 en 50 jaar moet nogmaals op 't Gemeentehuis, bewijs geven van zijne bezigheden. Niemand neemt nog acht op D. bevelen. Onze D. die gansch het huis, op 2 à 3 plaatsen na, bezetten, steken hun vuur aan in de keuken met Etat-major kaarten... Ze hebben ze niet meer nodig!

Zondag 27 October.

Het getal nieuwe vluchtelingen deze laatste dagen hier geherbergd bedraagt heden 550. Doch dagelijks, trekken nieuwe zwervers hier voorbij, meestal jongelingen van 15 à 20 jaren oud.

In den namiddag, aankomst van D. soldaten. Altijd maar achteruit.

Maandag 28 October.

"Het Vaderland", hollandsche gazet, drukt "en manchette": de zware lijdensweg van Den D. Keizer." In den reichsdag wordt van 's keizers ontslag gevaagd. Ludendorf ook zou zijn ontslag gegeven hebben ... Jan en Joseph, en anderen gaan naar het D. vliegplein van Bollebeek zien. Rond 3 uren aankomst van talrijke D. automobiles en soldaten. Daar het pensioonaat reeds volzet is, kampen zij op de koer van de gemeenteschool, waarvan de afsluitingsmuur deels afgeslagen wordt. Al de huizen van de gebuurte vol Duitschen. De soldatenkeuken bij J. Wijnants "qui n'est pas content" ah, non ça! potdoren! Overall, in de naburige dorpen, onverpoosde doortocht van D. troepen en krijgsmateriaal. Ook, de Deutsche burgemeester van Merchtem, Jean De Roy, en anderen nog, filent ... Bon voyage!

Dijnsdag 29 October.

Wandeling, met Joseph, naar 't vliegplein van Bollebeek. Verblijven nu in Opwijk a/ de cartographische dienst (pensionaat) b/ de afdeeling van het reeds aangelegd vliegplein, c/ de bakkerij (Meisjesschool en de naburige wei) d/ de krachtwagen afdeeling, automobiles (Jongensschool).

Eene artillerie afdeeling aangekondigd. Een observatiepost op de kerk van Peiseghem.

Woensdag 30 October.

Bommen op de statie van Denderleeuw. Een zestigtal aftrekkende wagens door het Dorp. De D. vertellen dat de cartographische dienst naar Vilvoorde wordt overgebracht, en dat artilleristen hunne plaats zullen nemen. Sotteghem, Opwijk, Vilvoorde, ze gaan snel achteruit ...

Donderdag, 31 October.

Aankomst van 160 vluchtelingen uit Moen (W. VI.) Rampzalig volk, vele kinderen, en zieke jonge vrouwen. 's Avonds, bij Lissens, zingen D. lummels luidkeels de Marseillaise...

Vrijdag, 1^e November (Allerheiligen)

Volk "ex omnibus gentibus" (19) dwaalt droevig door de straten van het dorp. Verbod de klokken te luiden.

De D. officieren van den cartogr. dienst komen hier eindelijk aan, doch zullen maar 2 dagen blijven, zeggen ze. Feitelijk heeft die dienst hier niets verricht. In den namiddag rijden hier een twintigtal jonge D. voorbij, scharrelings gezeten op een groot kanon. Hoe plezierig! Het getal vluchtelingen, in Opw. Geherbergd beloopt heden op 855.

Zaterdag 2^e November (Allerzielen)

De D. bakkerij, met veldkeuken vestigen zich in 't pensionaat, zonder iemand te kennen. Slechte ...!

Een deel der cartographisten is reeds gisteren vertrokken, de anderen (namelijk Max, die ons duitsche Etat-major kaarten bezorgde) vertrekken maandag. 't Waren in 't algemeen fatsoenlijke jongens, die hier geene schade verwekten. 's Avonds aankomst van 150 vluchtelingen uit Roubaix, Roncq, etc. (lastige gasten, meestal socialisten).

Zondag, 3 November.

Wereldnieuws op arendsvleugelen: Revoluie in Oostenrijk-Hongarie. Finis Austria! Overgaaf der Turken. Koning Ferdinand van Bulgarije op vlucht. Droeve doortocht van vluchtelingen, aangebracht door boeren van Mazel en van Assche. De D. kondigen nog de aankomst aan van 1800 anderen.

Maandag 4 November.

Het regent vluchtelingen. Assche, Ternath, etc. zenden ons al dat volk dat ze niet meer kunnen herbergen, meestal mannen van Roubaix en Tourcoing. De Sint Pauluszaal waar al dat volk nestelt wordt geplunderd. De costumes van den toneelkring namelijk werden meegenomen, schermen en decors aan stukken gescheurd. Weinig interessante kerels die wij nu moeten herbergen, niet veel beter dan Duitschers.

Dijnsdag 5 November.

Droevige dag. Onophoudende ... Het dorp vol vreemdelingen. De D. bezetten al de scholen en publieke gebouwen. 's Avonds geen licht.

Woensdag 6^e November.

Altijd regen, den ganschen dag. Groote duitsche vrachtautomobiles op de koer van de Gemeenteschool. De muur van de speelplaats verder omvergeworpen... Rond de 200 geroofde melkkoeien trekken voorbij Droeshout. Rooftocht bij hunnen inval in België, rooftocht bij het achteruittrekken! ... 's Avonds, geen licht. 't Licht kapot, Deutschland kapot, roept een Duitscher. Later in den nacht, toch licht.

Donderdag 7 November.

De leden van S. Vinc. doen hunne jaarlijkschen rondgang, ondanks regen en allerlei hindernissen.

's Morgens doortocht (naar Brussel) van een dertigtal D. wagen, van het bataillon van de "schurfte" peerden. De laatste bewakers van den cartographischen dienst (Maksken en Langoor) verlaten het gesticht. Verder, den ganschen dag doortocht (richting Merchtem) van D. vrachtwagens, gecamoufleerde kanons, caissons, ontredderde troepen, enz. zoowel in het Dorp als op de kasseide van Droeshout. Men zegt dat na 7 uren niemand op straat mag komen, daar gansche divisies op aftocht zijn. Décidément, c'est la débandade. Het getal vluchtelingen beloopt heden op 1677.

Vrijdag, 8 November.

't Regent. Treurig, met valsche, venijnige blikken, trekken de D. voorbij, met nen vuilen steert tusschen hun ruige pooten. Rond den middag vallen een honderdtal D., echte beren, in het pensionaat. De bakkers wezen hun den weg. Drij snotneuzen van officiers vragen dreigend naar al de sleutels. Ik keer hun den rug. Ze caseeren zich eindelijk in de veranda. Acht mannen, gevaarlijke kerels, de slechtste die we ooit zagen, maken zich meester, bij ons te huis, van 2 slaapkamers en den zolder. Wij beleven een angstvolle nacht. Wat zal het morgen zijn?

Zaterdag 9 November.

's Middags, aankomst van pionniers, met tros. Onze refter en klassen worden bezet. Massa wagens op aftocht, en ten laatste eene voiture, vol vluchtende officiers, met eenen ezel bespannen. Meer dan 200 melkkoeien, in Lede en omstreken geroofd, worden door de D. op de weide van Staas ('t Rot) geplaatst. Smokkeelaars en helaas! ook boeren komen 's avonds in onderhandeling met de D. om de geroofde dieren voor een spotprijs te koopen. Wat is het peil van eerlijkheid, van oude deftigheid laag gezonken. Juist 'lijk in het begin van den oorlog, plunderen ontaarde belgen (die morgen het groot woord zullen voeren!) mee met den vijand. 't Is ontzaggelijk wat men deze laatste dagen hout gestolen heeft. In het pensionaat dreigt een D. met een bijl, de deur van de kapel open te kappen. Doch waagt het niet verder. Rond 3 uren: Het schijnt dat gansch Duitschland in revolutie is, en de keizer op vlucht. Maandag aanstaane moet Duitschland, die de wapenstilstand vraagt, uitspraak doen over de voorwaarden door de Bondgenoten gesteld. Akelige avond. Losbandige D. brullen de marseillaise op de straten. Het gezag van de officiers miskend. In al de huizen van het dorp nestelen Duitschen, van de slechtste soort. De pionniers bij ons ingedrongen, behooren tot de saksische divisie die in 1914 Dinant vernielden, volgens hunne eigen bekentenis. Ah! Waren onze zegenpralende belgische jongens hier!!

Zondag 10^e November.

Onze pionniers vertrekken, voor 2 dagen, zegen ze, naar Wieze, maar moeten hunne kamers behouden. Het nieuws van gisteren bevestigd. Socialistische gistingen tusschen de soldaten. Er broeit iets. Gansch den dag, elendige doortocht van wagens, afgebeulde peerden, ontredderde troepen, koeien aan wagens gebonden, karrekens met geroofde meubelen. Sedert den vroegen morgen, geweldige ontploffingen (veroorzaakt door opgeblazen munitiedepôts). 's Avonds gedurig gebel van jonge dutsen van officiers die "smeekend"

naar een klein plaatsje vragen om veilig te kunnen slapen. 't Schijnt dat de D. soldaten in Brussel in volle revolutie zijn, hunne geweren breken, hunne officiers tergend aanvallen en achter roode vlaggen de Marseillaise en de Internationale huilen.

Onze beren zijn naar Wieze, wij zullen dezen nacht gerust mogen slapen. Morgen moeten de D. den nek buigen en de eischen van den wapenstilstand teekenen. Na lang lijden, komt verblijden en wij zingen vol hoop: Dan zal de beiaard spelen! ...

Maandag 11^e November (St. Marten, patroon van Frankrijk)

Ja! dan zal de beiaard spelen: De voorwaarden van den wapenstilstand, de "Waffenstilstandsbedingungen" worden door het hooveerdige Duitschland geteekend.

Terwijl nog steeds verslagen troepen achteruitwijken, ga ik langs Wemmel naar Brussel. Ik stap af, in den avond 'Saincteletteplaats. De tram rijdt niet verder. Brussel is overgeleverd aan de roode soldaten. In de verte, over de stad, gedurig geknal van geweren en mitrail-leusen. Langs de eenzame, verlaten straten geraak ik gelukkig in veiligheid bij Van Bever (vl. steenweg). Te Opwijck ook woelige avond. Gezang en getier van dronken soldaten. De saksische beren, houden kot bij Tiets, en slagen alles aan stuk. Daarna trekken zij naar de villa Wijnants, niettegenstaande de aanwezigheid van hogere officiers. Een gevecht breekt los, een D. gewond, sterft eenige uren daarna ten gevolge van die wonde. Hij wordt 's anderendaags met twee andere, gestorven ik weet niet hoe, op het ongewijd deel van het kerkhof begraven.

Dijnsdag 12 November.

In Brussel is nu weer alles stil. E finita la comedia. (20) De D. beginnen de hoofdstad te ruimen. 't Zou er stinken, moesten nu de Belgen komen. Op de kassei Wemmel, Merchtem, Opwijck ontmoet ik aanhoudend achteruittrekkende troepen. 't Wordt waarlijk grappig: De weiden rond Merchtem staan vol kanons en munitiewagens. Hier en daar kudden gestolen vee: ze moeten immers "essen".

Te Opwijck zijn onze beren, bij mij en in 't pensionaat vertrokken. Kamers en zalen in eenen onbeschrijflijken staat van vuilnis en verwoesting. Zij laten veel buit achter: voituren, materiaal, helmen, boeken, wat weet ik al. Doch zij worden nog denzelfden avond vervangen door grenadiers in het pensionaat, en door schutten in het Dorp. Wij logeeren 2 officiers, tusschen dewelke een zieke. Een bejaarde officier, verzelde van zijne 3 zonen, smeekt ook om een plaatsje ...

Ontploffingen in de richting Assche.

Woensdag, 13 November.

De D. hebben gisteren avond, moedwillig, een munitietrein doen springen in de statie van Assche. Gansch de statiestraat verwoest. Het zelfde lot bedreigt Opwijck. In de statie staan 30 wagons met allerlei munitie. Op de koer van 't pensionaat staan ook munitie fourgons, waarvan de wielen onbruikbaar gemaakt werden. De D. bakkers, die nog altijd in het pensionaat logeeren, zoeken moeilijkheden. Bijeen-schollingen van roode meneurs (mariniërs) die de soldaten zoeken op te hitsen. In den avond verkoopen zij aan de poort van 't pensionaat schoenen, sargiën, kachels, planken, allerlei geroofd goed ... Kruiwagens van 't pensionaat verdwijnen, waarschijnlijk opgeëischt door opwijcksche roovers, om den buit weg te voeren ... In den namiddag verneem ik gevolligheid bij Vermeir, Nijverseel, dat de belgische driekleur te Grembergen wappert, en dat morgen de laatste D. Dendermonde verlaten. Te Molhem, deed een Duitscher gisteren een bom ontploffen, acht kinderen werden gedood.

Donderdag 14 November 1918.

Fini l'horrible cauchemar! (21) Gisteren avond ging de zon onder in eenen gloed van vuur en bloed. Zal de zon van heden onze bevrijding, onze verlossing beschijnen?
Ellendige D. troepen (infanterie en gecamoufleerde artillerie) trekken door het Dorp van 10 tot 12 uren. Men zou zeggen eene vluchtende roversbende. De laatste D. die in het Gesticht verbleven willen eenen gestolen wagen (uit de Vlaanderen) en de estrade van de klas wegvoeren om die aan een of anderen Opwijckschen dief te verkoopen. Wij verzetten er ons stellig tegen en zij durven niet verder vooruitgaan... Rond middag verlaten de laatsen, met venijnige blikken, het Gesticht. De groote poort wordt onmiddellijk op slot gedaan. Rond 10 ½, terugkomst van Jeanne en Gabriëlle. Zij verhalen geestdriftig de aankomst te Gr. gisteren van een automobile met Fransche officiers (*Louis Gillet o.a.*) en een andere met Duitsche officiers, die, nu de wapenstilstand geteekend is, zekere plans moeten afstaan. Onbeschrijfelijk gejuich en gewoel van het grembergsch volk! Fransche en Duitsche officiers worden door tante Gabriëlle in het huis van den burgemeester gebracht, waar de overgaaf moet plaats nemen in den salon. Vertrek van de D. onder het gehuil van het volk. De Fransche officieren, na het middagmaal gebruikt te hebben, vertrekken op hunne beurt hartelijk toegejuicht door de bevolking. De laatste D. soldaten verlaten Opwijck rond 4 uren: Zij dragen de verachting, den haat, den vloek mede van degene die zij, vier jaar lang, onderdrukt en getergd hebben.

Ze zijn weg, en zie, daar is de eerste Opwijcksche soldaat in zijn geboortedorp terug: zekere De Coster uit de Broekstraat. De brave jongen brengt zijn eerste bezoek aan het graf zijner moeder, onder den oorlog gestorven. Ze zijn weg, doch er hangt nog iets dreigend over Opwijck. De D. laten in de statie, benevens voorraad van allen aard, 30 wagons met oorlogmunities. Men vreest voor plunderingen en voor ontploffingen... Geen licht meer! In den valavond komen hier zes italiaansche soldaten aan, met pak en zak. Zij waren in Vilvoorden geïnterneerd en werden door de D. losgelaten: Zij logeeren bij de voornaamste inwoners. (bij ons: Nicola Genitori van Brindisi) (*Non escapati, ma liberati*) (22).

Vrijdag, 15 November (S. Leopold)

Ze zijn weg! Overal wappert de nationale vlag. 't Is prinskensdag, 't is victorie in gansch Vlaanderenland! Ik vergezel 's morgens de zes italianen naar het Eeksken: ik ben weer in mijn italiaansch element, en spreek tamelijk vlot met die brave jongens. Algemeene opkuisch in het pensionaat. Hoe walgelijk vuil! Wat beestig volk heeft hier genesteld. Wij bestatigen de stelselmatige vernietiging van schoolmateriaal en beddegerief. In de hoeve zijn twee kruiwagens verdwenen. Nu, tot daar.- Ze zijn weg en weg voor altijd, dat is de groote zaak.
Aankomst van Louis Geurickx, Aloïs De Smedt en andere opwijcksche soldaten. De harmonie vergadert de eerste maan na 4 ½ jaren.- Serenades worden gebracht aan onze terugkerende soldaten. Helas! menige traan wordt in stilte gestort. Een dertigtal onzer jongens zullen niet meer terugkeeren. De collectie "De Stem uit Opwijck", soldatenblad wordt mij eerst ter hand gesteld.
In den namiddag trekken Jeanne en Gabr. met Julienne terug naar Grembergen.

Zaterdag 16 November

Eerste belgische patrouilles in Opwijck. Nog geene bestendige troepen in Dendermonde, slechts gendarmen. Schrikkelijke ontploffingen gisteren en eergisteren in Capellen o/d Bosch: 21 dooden. Het zelfde gevaar bedreigt Opwijck. Terugkeer van Julienne en Gabriëlle uit Grembergen: Charles R. is in Smetlede aangekomen: hij brengt nieuws van Léon met portretten. Terugkeer van Constant L. uit Mechelen. Bezoek van de Lintelo's: Verre ontploffingen doen de ruiten van de veranda rammelen.

Zondag 17 November.

Plechtige hoogmis en Te Deum. Stoet rond het Dorp. De clergé, de gemeenteraad (uitgen. Jos. Wijnants) en veel volk nemen deel aan die plechtigheden. Een soldaat uit de Breestraat

(Marivoet) brengt nieuws van Léon, die hij dezen morgen te Drongen (bij Gent) gezien heeft. Ontploffingen in Brussel statie, Haeren, enz. Joseph, Constant en Marie naar Gr. Oh! het blijde wederzien ...

Maandag 18 November.

Men gaat voort met den opkuisch van het pensionaat, 't zal lang duren.- Eerste belg. gendarmen in Opwijck. 't Is nodig. In de statie wordt metodieck geplunderd. In Gr. aankomst van generaal Baurain, met staf. Aankomst ook te Gr. per automobile van generaal Michel, opzettelijk om een bezoek te brengen aan de familie de Waepenaert. Hij vraagt nieuws over de oude familieportraits, over de eiken kas, en ... over onze kleine Gabriëlle!...

Dijnsdag 19 November.

Begravenis te Merchtem van onze goede nicht De Donder. Ontmoeten onverwachts, als wij met het lijk op de Wolverthemische kassei aankomen, eene voorwacht belg. chasseurs te peerd, - de eerste die wij zagen. Later, te 11 ½, juist als de lijkstoet uit de kerk stapt, prachtige défilé van chasseurs en lanciers, die allen het lijk groeten (*de officieren met den degen*). Ik breng een bezoek van deelneming aan de fam. Knaeps en De Winde. Ontmoeten nog italianen, liberati ma non escapati uit Vilvoorde, verder een Fransche soldaat. Constant en Jeanne komen terug: Leon is in Mee-rendré (4e leger, gen. Michel).

Woensdag 20 November.

Jan en Constance naar Gr. Rond 11 uren, aankomst in Opwijck Dorp, onder algemeen gejuich en het luiden der groote bromklok van het 11e Linie (colonel Verreycken) en een groep artillerie.

Te 3 uren, plechtige ontvangst van de officieren, met vaandel, in het Gemeentehuis. In plaats van den heer Burgemeester (afwezig, op reis naar Antwerpen), op verzoek van de 2 schepenen doe ik de aanspraak. Grootte volksbetooging voor het Gemeentehuis en rond het Dorp, met de harmonie vooraan. Ik breng met den kolonel en eenige officieren een bezoek aan het graf van Fr. De Keersmaeker, en van de, te Opw., gesneuvelde soldaten.

Donderdag, 21 November.

Onze neef, Charles Rubbens, die met zijne compagnie in Mazel legert, brengt ons een bezoek.

Rond 10 uren, terugkeer van onzen Léon met Jan en Constance. 't Is volle vreugde in huis. 11 uren. Aankomst van 14e en 19e Linie en artillerie, die hier 2 dagen moeten verblijven.- Bezoek van Eug. Van den Broeck en van onzen oud-leerling, lieutenant Rorbeyns in het pensionaat.- Het muziek van het 14e (luiksche walen) bezet het Gesticht. De kolonel Serste-

vens (die te Grembergen verbleef begin oct. 1914) bij ons ingekwartierd. Die man voelt zich seffens tehuis...

Te 4 uren, even als gisteren, plechtige ontvangst van den staf en officieren op het Gemeentehuis - M. de Burgemeester doet de aanspraak in 't vlaamsch (vertaling van de aanspraak die ik daags te voren in 't Fransch deed, daar de heer kolonel geen vlaamsch verstond). De kolonel antwoordt, met donderende stem in zuiver vlaamsch (aanspraak door onzen Joseph opgesteld). Nogmaals geestdriftige volksbetooging harmonie aan 't hoofd, rond het Dorp. Peer De Block weent van aandoening... Vroolijke zangavond bij ons, met kol. 'tSerstevens, eenige officiers en onze terugkeerde Léon, Charles en Scheutisten.

Vrijdag 22e November (St. Cecilia)

Blijde intrede van koning Albert in Brussel. Van 's morgens vroeg reeds zijn kolonel tSerstevens en de meeste officiers naar de hoofdstad vertrokken. Vele Opwijckenaars, onder andere P. De Block, pogen te voet Brussel te bereiken; maar reeds te Berchem is er geen middel meer verder te gaan, zoo druk is de menigte. Wij bestatigen intusschen dat de luiksche muzikanten terwijl wij gisteren afwezig waren in het pensionaat, als ware bandieten, handelden. De "embusqués", die nooit den vijand zagen, doch die hier eenige geestelijken (E.H. Abbé, Constant, enz.) zagen en meenden in een geestelijk collegie te zijn, vonden het noodig van hunne antiklerikale gevoelens lucht te geven. Koffers van leerlingen werden opengebroken en menig voorwerp geroofd; de gedenkenissen van den gesneuvelden Dhaese, die na den oorlog aan de ouders moeten teruggeschonken worden, werden geplunderd; al de herinneringen aan den oorlog (duitsche helmen, enz.) die ik verzameld had, moedwillig vernietigd, enz. Heldendaden van waalsche embusqués, die venijnig naar onze vlaamsche soldaten opkijken, en morgen als de groote overwinnaars, in Luik zullen binnentreden...

Dezen nacht poogden zij den wijnkelder te plunderen. Doch, M. Abbé en tante Pauline waakten. Zij werden betrapt en moesten, beschaamd tot over de ooren, achteruit... Te 3 uren, vertrek van Léon met Jan en Constant (en Black) naar Lippelloo, waar hij zijn regiment moet vervoegen. Doch het regiment is nog achter, en zij gaan met drij (en Black) naar Grembergen vernachten.

Kolonel tSerstevens en Lt. Massart, van Brussel teruggekeerd, deelen ons 's avonds hunne indrukken over 's konings zegepralende intrede mede. Grootte historische triomfdag, ja, - nochtans, vergezeld van eene droeve verrassing, die waarschijnlijk in de toekomst, noodlottige gevolgen zal hebben. Koning Albert, in

zijn troonrede, hem opgedrongen door de "mannen van Lophem", kondigt het zuiver algemeen stemrecht op 21-jarigen ouderdom af. En de grondwet? Bij die onverwachte verklaring voelden vele senators en volksvertegenwoordigers zich het hert toegestampt. Socialisten en liberalen juichten toe, natuurlijk... Het wijs bestuur, dat sedert 1884 den voorspoed van ons vaderland verzekerde en het beschutte tegen de aanvallen van het socialisme, treedt definitief af. Een bestuur, tripartite, dat de gewichtige ministerie van Openbare werken, van Bevoorrading, enz. aan socialisten toevertrouwt, wordt aangesteld, onder voorzitterschap van zekeren Lacroix.

Zaterdag, 23 November.

Te Deum in Sint Gudulakerk te Brussel. 9 uren, vertrek van 14e Linie, enz. Terugkeer van Jan en Constant uit Gr. Léon vertrekt uit Gr. naar Willebroek, en zal in 't voorbijgaan bij E.H. Anthonis, Blaesvelt, iets nemen.

Zondag, 24 November.

Artillerie in Opwijck. Majoor Thomas en Lt. Ubach logeeren bij ons. Westvl. Vluchtelingen, uit Noordelijk Br. Terugkeerende, moeten te Opwijck blijven, daar Aalst niemand meer doorlaat.

Maandag 25 November

De artillerie (Thomas) vertrekt naar Grimbergen - Andere batteries trekken door Opw.- Bezoek van een oud-leerling, Hendrickx, artilleur. Einde van het verlov van Const.

26 - 28 November.

Reizen naar Br. en Gremb. Vernemen goed nieuws van Jan, Josse en Rik Borginon, van Louis en Alf. Van Bever. Allen ongedeed teruggekeerd. God zij dank! Wij wachten ongeduldig naar Paul.

Vrijdag, 29 November.

De post komt voor de eerste maal, sedert den wapenstilstand: 2 brieven van Paul van 8 en 14 Nov. 1914 (!) en een van Léon uit Aaltre, en ... een duitsche telegram uit Antwerpen. Dezen avond hebben wij weer licht (electr.) Rond 1100 vluchtelingen zijn sedert 2 weken vertrokken. Er blijven er nog 5 à 600.

Maandag 2 December.

Heropening van de klassen in het pensionaat. Gabr. volgt de leergangen. De ordonnance van Paul vertelt te Grembergen dat Paul zinnens was den 2 December te vertekken.

Dijnsdag 3 December.

Lijkdienst van Joseph Crispinus Abbeloos - Costers, op Allerzielen, te Oost Winckel gesneuveld.

Donderdag 5 December

Eerste geïnterneerde (hazen) uit Holland terug.

Vrijdag 6 December.

Laatste der 9 eerste vrijdagen, door de bisschoppen van B. voorgeschreven. Het land is vrij! Eere aan het H. Hert en dankzegging. Vergadering van het Komiteit te Assche. Zitting, in mijne afwezigheid, van den Gemeenteraad. Nogmaals, ellendig geraas van J. Wijnants: Niets verricht... «Maintenant, schreef M. Borel, oud Fr. ministre, maintenant (que la guerre est finie) que le danger est passé, les redresseurs de torts et les professeurs de vertus peuvent discuter les méthodes... Dès qu'il s'agit d'affaires publiques, les donneurs de conseils sont nombreux et tous prétendent être écoutés. O, certains parlent pour avoir une excuse pour ne pas agir et pour empêcher toute action autour d'eux.» (23) Daar hoeft niets bijgevoegd.

Zondag 9 December.

's Avonds uitvoering in den familiekring van « Gloria flori » van Gust. De Boeck ... In eens, ongemeen gehuil van Blacq in het achterhuis. Er wordt op het waterblad geklopt... Paul is daar! Ja 't is hij, die met pak en zak te voet van Dendermonde komt ... Welk oogenblik! Ma tante Pauline, M. Abbé, geburen komen toegesnel. God zij dank! Niettegenstaande honderden gevaren, al onze kinderen en bloedverwanten komen ongedeed terug! Daarna wordt de reiszak, de zware kostbare reiszak gemoedelijk uitgepakt. Herinneringen aan verleden smartvolle tijden: de brieven die Léon van uit de loopgraven naar Paul zond, brieven van L. Geeurickx, van Jan Buggenhout, al onze brieven die, God weet langs waar, Paul kwamen vinden en op beuren, de volledige verzameling van het soldatenbladje: De Stem uit Opwijck, photographies, schetsen, croquis door Paul genomen, enz. Tot laat in den avond, vieren wij vroolijk de blijde terugkeer. Spijtig dat Leo en Constant hier niet zijn.

Woensdag 11 December.

Wij vieren 's avonds V. Constant. Spijtig dat onze Constant de toelating niet kreeg zijn broeder, die binnen weinige dagen terug naar Pontvillez vertrekt, te komen omhelzen.

Donderdag 12 December.

Het regent. Paul en Jan naar Grembergen. Leo vertrekt heden (met Marie) naar Duitschland.

Zaterdag 14^e December.

Paul en Joseph naar Mechelen met Constant. Er zijn nog steeds 360 vluchtelingen in Opwijck.

Dijnsdag 17e December.

Eerste zitting, na den oorlog, van den provincieraad. De trein Brussel-Dendermonde rijdt voor de eerste maal. Vertrek van Paul, Maman vergezelt hem tot Grembergen.

Woensdag 25e December.

Groote, druk bijgewoonde, algemeene vergadering van het Genootschap van den H. V. à Paulo. Ik geef nogmaals verslag van hetgeen de werkende leden en het steunkomitee gesticht en verwezenlijkt hebben; van het goede ook dat onze werkende en eerleden (L. Geeurickx, Jan Buggenhout, Paul Lindemans, Eug. Van den Broeck, Al. De Smedt) aan het Front, door hun soldatenbladje "De Stem uit Opwijk" hebben te weeg gebracht. Ten slotte doe ik onzen koning en zijn dappere, zegepralend leger geestdriftig oeujuichen (Zie breedvoerig verslag)

Maandag 30 December.

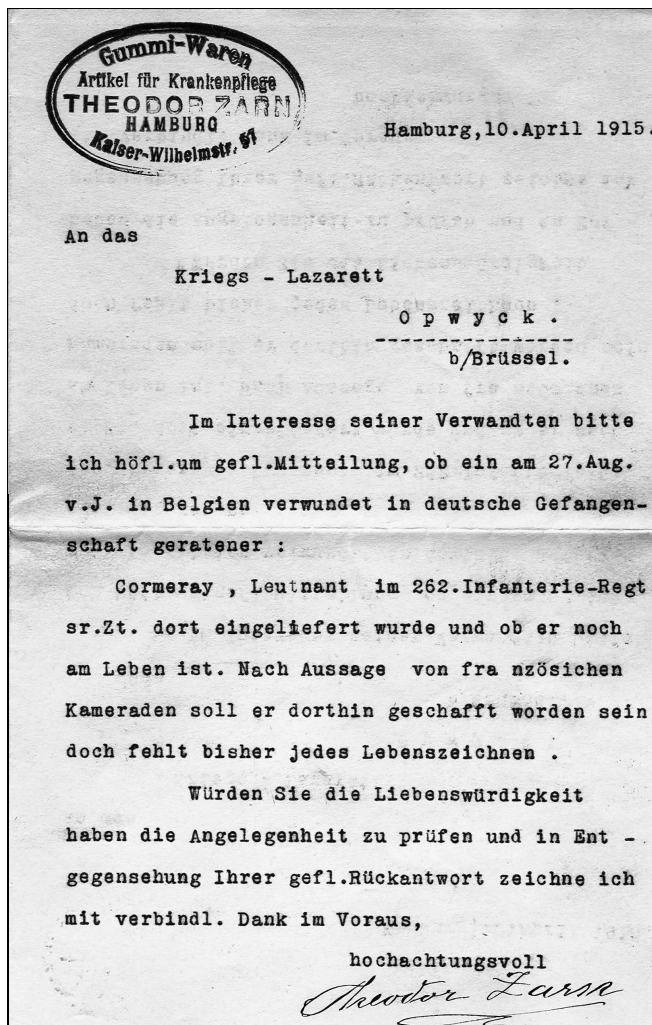
Vergadering, te Assche, van het Bestuur van den Kath. Bond (weinig talrijk) en van het Davidsfonds (id.). Wij protesteeren tegen woorden in het Com. Dir. Van Brussel (Patria), en die de zienswijze van Brusselsche patriotards en Fransquillons weergeven "En voilà qui n'auront plus grand chose à dire après la guerre: les flamands et les paysans." (24)
't Is zoo dat die heeren hunne beste, hunne getrouwste vrienden, over boord werpen. Dit protest, in 't verslag der zitting aangeteekend zal naar de Kath. Ass. gestuurd worden.

Dijnsdag 31 December.

Laatste dag van het "wonderjaar 1918". Danken wij nogmaals God die onze familie zichtbaar beschermde gedurende dezen oorlog. De oorlogsjaren zijn voorbij. Doch dreigende wolken dagen op in de verte. Men wil vrede stichten. Doch men erwerpt in de hooge diplomatieke wereld het pauselijk gezag. De joodsche financiers, de vrijmetselarij en het internationaal socialisme spelen nu den hoofdrol. Er zijn menschen die dat niet zien, of niet willen zien... Het belgisch ministerie, onder geleide van Lacroix, laat zich foppen in de "hooge prijzen" door de socialisten. De brusselsche "patriotards", die gedurende den oorlog reeds de vlamingen verdacht maakten, hitsen het domme brusselsch volk op tegen de "flamboches", meenende deze maal voorgoed de vlaamsche zaak te verwerpen... Ze kunnen moeilijk verkroppen dat 80% onzer soldaten aan den IJzer, vlamingen waren... Wat erger is, de katholieke geest gaat uit 't volk. Men wordt onverschillig. Men luistert niet meer naar de oude, bezadigde, voorzichtige en onbaatzuchtige beheerders van voorheen. Nieuwe rijken, oorlogsmokkelaars, leveranciers van de Duitschers hebben nu het groot woord. Neen, de toekomst blijft onzeker. En wij zijn geneigd, bij het sluiten van dit oorlogsdagboek, de hulpe Gods nogmaals in te roepen: "Mane nobiscum, Domine, quoniam advesperacit!" Blijf bij ons, Heere, want het wordt avond!.

-
- (1) (Moge God u zijn engelen sturen opdat zij u op al uw wegen beschermen; ze zullen u op handen dragen)
 - (2) (Op 20 augustus dacht de bevelhebber van het 1e leger (Von Kluck) nog dat hij het Engels leger aan de zijde van het Belgisch leger zou aantreffen. De hergroepering van het 1e leger zou een antwoord geweest zijn op deze mogelijkheid.
4e legerkorps Brussel
2e legerkorps Vilvoorde en ten oosten van Mechelen, tegenover het Front ten zuiden van Antwerpen
Voor deze twee legerkorpsen, de afdeling ruitery van Wolvertem
3e reserve-legerkorps ten westen en ten oosten van Aarschot, tegenover het zuid-oost Front
4e reserve-legerkorps ten noordwesten en oosten van Tienen
3e legerkorps ten zuiden van Brussel
Het 3e, 4e en 2e legerkorps waren dus gereed om de strijd aan te gaan te Wolvertem en in de richting Aalst-Ninove (A. Von Kluck, zijn mars naar Parijs)
(Begin van de slag aan de Samber op 21-22 augustus))
 - (3) (Het marsbevel van het leger (Leuven op 21 augustus om 9 ½ u 's avonds) bracht de legerkorpsen op de hoogte volgens rapporten van de vliegtuigpiloten.
Dendermonde scheen door de Belgen geëvacueerd te zijn, de richting Gent-Oostende en de streek van Oudenaarde-Aat-Doornik schenen vrij (van troepen) te zijn, enz.
Het hoofdkwartier van het Duitse leger was tot 's middags te Leuven, daarna te Brussel en dan te Halle.
Het 3e legerkorps zal in de vroege morgen een afdeling met alle wapens naar Kampenhout moeten sturen op 10 km ten zuiden van Mechelen, om de munitiekolonnes en de tros van het 2e legerkorps te beschermen, die het op 22 augustus zullen vervoegen. Vanaf de middag zal het 3e legerkorps stellingen innemen op beide oevers van het kanaal van Leuven naar Mechelen om de flank van het leger in de richting van Antwerpen te beschermen. Het hoofdkwartier is in Tildonk. Het 3e reserve-legerkorps bereikt Brussel.
Verkenningen op grote afstand doet het 2e reserve-legerkorps van Vilvoorde tot Opwijk en het 2e legerkorps tot de lijn Aalst-Grotenberge-Lessen, enz. (Von Kluck, op.cit. p. 49,50). Zie ook in hetzelfde boek het legerbevel voor 29 augustus, uitgevaardigd in Halle op 22 augustus te 9 ½ u 's avonds, dat aanleiding is tot de belangrijke slag van Bergen.)
 - (4) ("opgedirkt met goudgalons")
 - (5) («Wij hebben bevel gekregen om de grote baan niet te verlaten»)
 - (6) (Ik kondig U een grote vreugde aan. Wij hebben een paus, kardinaal Della Chiesa, die als naam Benedictus XIV gekozen heeft.)
 - (7) (De godsdienst vernietigd.)
 - (8) (*Naziën of dit gevecht niet de 17e plaatshad*)

- (9) («De 4e legerdivisie die uit Dendermonde kwam en langs de twee oevers van de Dender op trok, leverde hevige gevechten», zegt een officieel rapport. «De 5e legerdivisie (Buggenhout-Londerzeel) die schrik had voor haar linkerflank, viel de vijand maar met beperkte troepen aan». «Het is spijtig, zei dien avond te Grembergen een opperofficier, de 5e legerdivisie leverde geen goed werk.»
De ruiterijdivisie van haar kant drong te Aalst de Duitse legereenheden terug, die de overgangen van de Dender bewaakten en drong op sommige punten door tot Asse (id.))
- (10) (God, hebt medelijden met ons!)
- (11) (de geschenken van onze keizer.)
- (12) ("Hij heeft schrik") meent Doct. Fincken; ("Onze overste heeft last van zijn aambeien")
- (13) (« Heer, wees ons een sterke toren », en het koor met klem: «En een verdediging tegenover onze vijand.- Laat niet toe dat de boze (vijand) ons schaadt!»)
- (14) (Wij hebben «de moed om toe te geven», met de dood in het hart.)
- (15) (Woensdag in de Paasweek): "Komt, gij, door mijn Vader gezegenden, neem het rijk in ontvangst, dat voor u vanaf het begin van de wereld is bereid, alleluia, alleluia, alleluia"
- (16) (Jan, gaan we kijken of ze komen!)
- (17) ("tegen de onderdrukkers en kwaadwilligen". "Wij vragen U, Heer, verneder de hoogmoed van onze vijanden, en vel hun vermetelheid teneer door Uw machtige hand.")
- (18) ('t Is nogal niets!)
- (19) (Alle soorten volk) [letterlijk: "uit alle volkeren"]
- (20) (Gedaan met de komedie)
- (21) (Gedaan, de verschrikkelijke nachtmerrie)
- (22) (niet ontsnapt, maar bevrijd)
- (23) (nu de oorlog gedaan is mogen zij die zich opwerpen om het onrecht te herstellen en de predikers van deugden redetwisten over de methodes... Zodra het om openbare zaken gaat zijn er veel die goede raad geven en ze willen allemaal gehoord worden. Sommigen praten om niet te moeten handelen en om te beletten dat er rondom hen iets gedaan wordt.)
- (24) («De Vlamingen en de boeren, ziedaar diegenen die na de oorlog niet veel zullen te zeggen hebben»)

Gummi-Waren Artikel für Krankenpflege Theodor Zarn
Hamburg Kaiser-Wilhelmstrasse 57
Hamburg, 10. April 1915

Aan het Krijgshospitaal te Opwijk, bij Brussel.
Op vraag van zijn verwanten, vraag ik beleefd het volgende: werd een zekere op 27 augustus II. in België verwonde en gevangen Cormeray, luitenant van het 262e infanterieregiment in het lazaret is binnengebracht, en zo ja is hij nog in leven? Volgens Franse kameraden zou hij daarheen gebracht zijn, maar sederdien ontbreekt elk teken van leven.
Zoudt U de goedheid willen hebben dit na te gaan. In afwachting van uw spoedig antwoord, teken ik met dank bij voorbaat.

Hoogachtend,
Theodor Zarn

JUSTUS UT PALMA FLOREBIT.

Als gij mijn afsterven zult vernemen bid dan na het "De Profundis", het zegevierend "Te Deum". (*Uit de afscheidsbrieven aan zijne kinderen Missionnarissen*).

Die er velen zullen onderwezen hebben in de wegen der gerechtigheid, zullen blinken als sterren in alle eeuwigheid

(Dan. XI. 13.)

Heer ik heb den luister van Uw Huis liefgehad en 't Verblijf van Uw Heerlijkheid.

(Ps. XXV. 8.)

Hij was een rechtvaardig man. Hij nam deel in de beproevingen der bedrukten en hij had medelijden met de armen en noodlijdenden. (Job XXX.)—Strijdén voor de Kerk, zich geven voor het H. Geloof en voor de verdediging van den H. Stoel, was steeds zijn vurigste wensch. De plicht, de plicht vóór alles, de plicht heel en gansch, niets dan de plicht was zijn levensregel

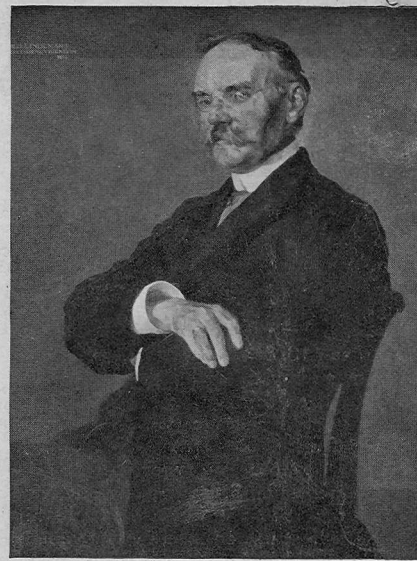
(S. Aug.)

Heer, wij bevelen U aan de ziel van Uwen trouwen dienaar, en wij smeeken U, Heer Jezus-Christus, Verlosser der wereld, weiger niet in den schoot Uwer Patriarchen op te nemen deze Ziel, voor dewelke Gij, in uwe barmhartigheid, op aarde zijt nedergedaald. (Ordo. Comm.) Genadige Jezus, geef hem de eeuwige rust.

(7 j. en 7 q. afl.)

Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.

(300 d. afl.)

TER ZALIGER GEDACHTENIS
VAN DEN HEER

Aloysius-Antonius LINDEMANS

Echtgenoot van Mevrouw

Constance de Waepenaert de Kerrebrouck

geboren te Opwijk, dan 11 Juni 1853
en aldaar in den Heer ontslapen, den 24 Oktober 1933
gesterkt door de Troostmiddelen onzer Moeder de
H. Kerk.

† **Aloysius-Antonius LINDEMANS**

werd geboren te Opwijk, op 11 Juni 1853, uit een stam, die zich, sedert vier geslachten, aan de opvoeding en het onderwijs der jeugd toewijdde;

in 1872 werd hij leeraar, in het voorvaderlijk gesticht; van 1895 tot 1919 was hij er de bestuurder van; hij bracht alzoo 47 jaar door in het onderwijs en mocht honderden jongelingen opleiden, tot eerzame, plichtgetrouwe en verstandige burgers.

Hij nam verschillende openbare ambten waar: van 1878 tot 1895 was hij gemeentevontvanger van Opwijk; van 1895 tot 1921, lid van den Gemeenteraad; in 1881 werd hij lid van de Commissie van Openbaren Onderstand; in 1895, lid-sekretaris, en in 1914 voorzitter van de Kerkfabriek van St-Paulusparochie; van 1908 tot 1929 vertegenwoordigde hij in den Provinciaalen Raad van Brabant het kanton Assche.

Hij was een overtuigd katholiek strijder: van 1896 tot 1924 was hij voorzitter van de Katholieke Vereeniging van het kanton Assche; van 1902 tot 1922, ondervoorzitter van de Katholieke Vereeniging van 't Arrondissement Brussel; hij was, boven al, gehecht aan de Kerk en haar hoofd, den Paus van Rome; dit verwierf hem het lidmaatschap van de Belgische Vereeniging "Pro Petri Sede"; hij was lid van het Genoot-

schap van St-Franciscus Xaverius, van de Voortplanting des Geloofs en de andere parochiale broederschappen, Hij was steeds bekommerd om de sociale nooden van zijn volk: Sedert zijn jeugd weikend lid, werd hij, in 1906 voorzitter van het plaatselijk Genootschap van St-Vincentius a Paulo; hij was ondervoorzitter van den Bijzonderen Raad van Assche; in 1896 stichtte hij de St-Paulusgilde van Onderlingen Bijstand en werd er de voorzitter van; gedurende de oorlogsjaren was hij voorzitter van het Steun- en Voedingskomiteit; hij was medestichter en eerevoorzitter van den plaatselijken Bond der Talrijke Gezinnen.

Alles wat de kultureele opbeuring van zijn volk kon behartigen wekte steeds zijn levendige belangstelling; in 1894, medestichter en voorzitter van de afdeling Assche van het Davidsfonds; in 1913, medestichter en ondervoorzitter van den Katholieken Volksbond van Opwijk; in 1926, eerevoorzitter van den Geschieden Oudheidkundigen Kring van West-Brabant en lid van het Eerebestuur van den Vlaamschen Toeristenbond.

Hij werd vereerd met de volgende onderscheidingen:

Ridder in de Leopoldsorde.
Eerekruis "Pro Ecclesia et Pontifice"
Burgerlijk Eerekruis eerste klasse.
Landbouw Eereteken eerste klasse
Mutualiteits Eereteken tweede klasse
Herinneringsmedalie van Leopold II.
Herinneringsmedalie 1914-18 eerste klasse.